

ANNO DOMINI DCCCCLXXXVIII.

SANCTUS DUNSTANUS

ARCHIEPISCOPUS CANTUARIENSIS.

VITA SANCTI DUNSTANI

AUCTORE OSBERNO CANTUARIENSI MONACHO

(Apud Mabill., *Acta sanctorum ordinis S. Benedicti, Sæculi V, pag. 654.*)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Inter eximios Anglicanæ Ecclesiæ per sæculum x pontifices nescio an primum locum meretur S. Dunstanus, quem egregia vitæ sanctitas, ait Baronius, sacerdotalis immota constantia, claritudo miraculorum, et omnia Spiritus sancti charismata illustrant, quibus etiam adde splendorem natalium. Inde in ejus laudes quasi certatim excurrunt Britannicæ insulæ scriptores, æquales, suppare, subsequentes ac recentiores. Ex æqualibus et alii, teste Osberno, etsi satis eleganter, non tamen satis diligenter, sed quantum ad nocturnum festivitatis officium satis esse judicantes, sermocinandi ad populum modo scripsere. Alii autem dum nimis diligenter, quemadmodum quæque res acta sit, explicare conantur, elegantiam perdidit, atque in illud dicendi genus, quod suffultum Romanæ princeps eloquentiæ vocat, inciderunt. Qui vero in utraque parte dicendi elaboraverunt, ut essent festivi pariter atque secundum gestas res bene ordinati; horum scripta in illo incendio consumpta sunt, quod ante hos annos sancta Dorobernensis ecclesia cum magno suarum rerum detrimento perpressa fuisse dignoscitur. » Triplex istius ecclesiæ incendium commemorat Gervasius. Primum, « quando beatus martyr Ælfegus a Danis captus est et martyrio coronatus » (*nempe anno 1020*). « Secundum, cum Lanfrancus Cadomensis abbas archiepiscopatum Cantuariensis Ecclesiæ suscepit regendum. » (*id est anno 1070*) « Tertium vero tempore Richardi archiepiscopi et Odonis prioris. » Scilicet anno 974, quod postremum Gervasius Dorobernensis monachus graphice depingit. De secundo intelligendus est Osbernus, quem sub Lanfranco floruisse constat. Subdit Osbernus post præmissa: « Sed ab his, inquit, aliqua in patriam, id est Anglicum sermonem, translata supersunt: ex quibus vel id petimus elicere, et in Latinam denuo linguam transferre. »

2. Ex omnibus ergo scriptis quæ de Dunstano statim post ejus mortem condita sunt, supererant tantum Osberno scribente primi ac secundi generis lucubrationes; quæ vel ad nocturnum officium *sermocinandi modo*; vel ineleganter, tametsi accurate, factæ fuerant; quæ vero accurate simul et eleganter scriptæ, eas secundum illud Dorobernensis ecclesiæ incendium consumpserat. Secundi generis auctorem reperi in ms. codice monasterii Vedastini apud Atrebatas, cujus auctoris scriptio adeo salebris scatet, ut mihi luce indigna videatur: maxime cum non integra, sed mutila sit in codice Vedastino, qui in obitu Dunstani deficit. Ejus orationis specimen

esto Prologus, Albrico seu Alfrico Elfricove altero post Dunstanum Cantuariensi archiepiscopo nuncupatus in hunc modum: « Per prudenti domino Arconti Albrico, omnium extimus sacerdotum B. vilisque Saxonum indigena, alta polorum gaudia. Te quidem, pastor præcelse, ob enormitatem divulgatæ peritiæ, perque magnificam placidam privilegii dignitatem, ad insuperabilem mihi tuitionem cæteros quosque, quamvis sint doctrina perspicui, excipiendam secernam, qui quodam luculento competentis facundiæ calamo, decentis æditui, almi scilicet Dunstani, merita monumenta protelare conarer, in incepta gloriosæ vitæ ipsius procemia omnem hujus opusculi diffinitionem degeneri vitiorum stylo, ut cernis, attaminando fœdarem. Quapropter primus præ cæteris hujusmodi dedecus patula protestatione tuæ serenitati profiteor, meque adeo more aligerorum, qui se priusquam professionis vocem emittant, alarum plausibus flagellare videntur, propriis verborum verberibus, tuis provolutus genibus, exonerans affligo, » etc. Hic ille stylus boni oratoris, quem esse Bridferthum cœnobii Ramesiensis monachum conjicio, tum ex B littera nominis initiali, quam præfert Vedastinus codex, tum ex ætate Bridferthi, quem Abbonis discipulum fuisse Pitseus tradit, atque sub annum 980 vixisse. Certe quisquis ille est B. hujus sribiliginis auctor, Dunstano æqualem fuisse intelligitur ex his verbis quæ sub finem vitæ leguntur. « Æquum tamen esse arbitror, ut ea saltim quæ vel egomet vidi, vel audivi, justa Dei admonitione stimulatus proposse charitatis enodem. » Denique scripsit sub Ælfrico archiepiscopo, qui anno a Dunstani obitu secundo Cantuariensi Ecclesiæ præesse cœpit. Unde non est contemnenda ejus auctoritas in singularibus factis exponendis, quæ ab eo identidem mutuabimur, et in notulas referemus. Redeo ad Ælfricum archiepiscopum, quem Gervasius tertium a Dunstano constituit, nempe post Athelgarum et Siricium: Willelmus Malmesburiensis Ethelgaro, quem *anno uno* sedisse dicit, proxime substituit. Unde mirari subit, Godwinum ita fuisse hallucinatum, ut dicat Alfricum a Willelmo prætermissum in suo archiepiscoporum Cantuariensium catalogo. Willelmi hæc verba sunt: « Hoc de medio facto, scilicet Ethelgaro, sedit annis xi Wiltunensium prius episcopus Ælfricus, qui et ante abbas Abendonensis fuerat. De quo quod quidam dicunt, eum Cantuariæ monachos proturbatis clericis posuisse, verisimile non videtur. Constat enim monachos in ecclesia sancti Salvatoris fuisse

a tempore Laurentii archiepiscopi, qui primus beatissimo Augustino successit, etc. » « Post eum Siricius, etc. »

5. Post B. Vitæ S. Dunstani primarium scriptorem, nullum reperio ante Osbernum Cantuariensem monachum, de quo ita Willelmus in lib. de Regibus Anglorum, cap. 8, ubi de Dunstano: « Plura et non contemnenda de viro volentem dicere revocat Cantuariæ cantor Osbernus, qui ejus Vitam Romana elegantia composuit, nulli nostro tempore stylo secundus, musica certe omnium sine controversia primus. » Osberni lucubrationem, non eam esse quæ a Surio edita est, tametsi a Baronio aliisque sub Osberni nomine laudata, sed eam esse constat quam nunc primum damus ex ms. codice Thuano-Colbertino, in quo exstant Osberni libelli duo, unus de Vita, alter de Miraculis S. Dunstani. Horum libellum stylus apprime respondet elogio, quod Willelmus auctori tribuit. Osbernum porro sub Lanfranco archiepiscopo floruisse intelligitur ex libro Miraculorum, ubi, jubente Lanfranco, prædicationis officium etiam obiisse dicitur. Hunc scriptorem Vitæ venerabilis appellat Willelmus in lib. II, de Pontificibus Anglorum, cap. 2, ubi totidem ejus verba de Algaro refert, qualia hic habet in sequentis libri num. 41.

4. Alium rerum a S. Dunstano gestarum præconem Surius exhibuit sub nomine Osberti monachi Cantuariensis. Sed vereor ne (ut Trithemius) pro Osberno ingesserit nomen Osberti, eique tribuerit Vitam ab se editam, quoniam Vitæ S. Dunstani scriptorem Osbernum ex Willelmo aliisque forsandidicerat. Osbertum tamen appellabimus hunc auctorem, non Osbernum ut Machuvius et plerique alii perperam, existimantes eum non alium esse ab Osberno, quem apud Willelmum legerant. Osbertum vero, seu quisquis est Vitæ Surianæ auctor, non anno 1020, ut apud Surium legitur, sed potius anno 1120 scripsisse intelligimus ex libro Miraculorum ab eodem condito, et a Surio multis ommissis in compendium redacto, quem integrum ex ms. codice Compendiensi habuimus. In eo siquidem libro mentio fit de nonnullis rebus tempore S. Anselmi patris, quas suo loco referemus, contenti ea proferre, quæ apud Osbernum aut non ita explicata habentur, aut penitus desiderantur. Hunc autem librum ejusdem esse auctoris persuadet brevis prologus, quem ei præfixum in consequentibus leges.

5. Præter hos auctores, qui data singulari opera de S. Dunstano scripsere, inveniuntur etiam alii qui satis prolixè de eo egerunt. Hos inter præcipui sunt ex antiquis Willelmus Malmesburiensis in libris tum de Regibus, tum de Pontificibus Anglorum; Gervasius Dorobernensis monachus in libro de Actibus pontificum Cantuariensium; Rogèrius Hovedenus in parte priori Annalium; Ælredus abbas Rievallensis; Joannes Bromtonus; ex chronologis, Saxonicus post Bedam; Matthæus Westmonasteriensis, Trithemius in lib. III et IV de Viris illustribus ord. S. Benedicti: ex recentioribus scriptoribus Baronius, Harpsfeldius, Thomas Macheuvius, et plerique omnes historici Anglicani. Falsus est Ditmarus, qui Dunstanum cum Elfego ejus successore quarto confudit in Chronici lib. VII.

6. « Dunstanus, » teste Willelmo in lib. II de regibus Anglorum, cap. 8, » prius abbas Glastoniæ, postea episcopus Wigorniae, » tum simul Londinensis, « mox archiepiscopus Cantuariæ, multæ in sæculo potentiae, magnæ apud Deum gratiæ, illic Martam, isthic exhibebat Mariam. » Quod præter scita canonum de sede in sedem translatus, quod simul Wigornensem et Londinensem cathedram occupavit, id non viri optimi cupiditati aut ambitioni, sed eximiae ejus sanctitati, regum urgentissimæ voluntati, atque adeo Ecclesiæ Anglicanæ necessitati tribuendum est, factumque repugnante semper Dunstano. « Ipse, addit Willelmus, artium liberalium in

A tota insula post regem Alfredum excitator mirificus; ipse regalium locorum reparator munificus: in reges et delinquentes insonare terribile; pauperes et mediocres juste sustentare, in tantum et in frivolis pacis sequax: ut quia compatriotæ in tabernis convenientes, jamque temulenti pro modo bibendi contenderent, ipse clavos argenteos vel aureos vasis affigi jusserit, ut dum metam suam quisque cognosceret, non plus subserviente verecundia vel ipse appeteret, vel alium appetere cogeret. » Hoc postremum in Dunstani Actis non legitur, sed zelus ejus contra delinquentes inde maxime illustratur. Hic quid regalibus locis, id est monasteriis, quid artibus reparandis contulerit, paucis investigandum.

7. Cum Dunstanus in Angliæ lucem prodiit, usque adeo monachismus defecerat a tempore Danorum, ut vix in paucissimis cœnobiis vita monastica reliqua esset. « Nondum in Anglia, inquit Osbernus num. 6, communis vitæ ratio colebatur, non usus deserendi proprias voluntates hominibus affectabatur. Abbatis nomen vix quisquam audierat; conventus monachorum vix quisquam satis noverat: sed cui forte id voluntatis erat, in peregrinam vellet transigere vitam, is modo solus, modo paucis ejusdem propositi comitatus, patrios fines egrediebatur. » Id ita explicat Osbernus ipse in Vita S. Odonis archiepiscopi, ut dicat, « studium religionis ob multiples diversorum eventuum casus usquequaque cepisse defervere, » ob idque Odonem a Floriacensibus postulasse sanctæ religionis habitum. Perseverabat tamen quibusdam in locis monastici status nomen, nempe (ut Crulandense monasterium aliaque omitam) Cantuariæ in ecclesia cathedrali, quod discrete attestatur Gervasius ejus loci monachus, qui relatis Osberni verbis Cantuariensem ecclesiam excipit. Sed ita eo in loco deformata erat religio, ut monachi more comitum potius quam monachorum ibi viverent, teste Osberto in Miraculis S. Dunstani. Cætera fere loca occupabant clerici vitæ solutioris: quæ clades non solum Davis tribuenda est, sed etiam Edwîo flagiosissimo regi, qui in Dunstani odium monachos e cœnobiis deturbavit. De Malmesburiensi auctorem habemus Willelmum loci monachum in lib. II de Regibus, cap. 7: « Ipsum Dunstanum monachorum principem in Flandriam propellit. Ea tempestate facies monachorum fœda et miserabilis erat. Nam et Malmesburiense cœnobium, plusquam ducentis septuaginta annis a monachis inhabitatum, clericorum stabulum fecit. » Non tulit hanc cladem Dunstanus, quin ab exilio revocatus surgentem religionem in claustra revocavit. Qua de re ita Osbernus: « Aucta est religio per Angliam in tantum, ut quadraginta et octo monasteria monachis vel sanctimonialibus instituerentur, cooperantibus beato Dunstano in hoc viris venerabilibus. Oswaldo videlicet, qui primo Wigorniensis, postea fuit episcopus Eboracensis, et Atlielwoldo episcopo Wintoniensi. » Quorum acta hic consule. Ejus rei gratia edita est Eadgari regis nomine, Dunstano haud dubiè procurante, imo et dictante; Concordia de uniformi ritu servando in monasteriis omnibus Anglicanis, quæ ad quinquagenarium numerum adaugere pius rex volebat, cujus rei præcipuus incentor fuit Dunstanus. Hæc Concordia integra exstat apud Clementem Rainerum in Appendicis pag. 77, et apud Seldenum imperfecta.

8. Et quidem in primis Glastoniense seu Glestoniense monasterium, ubi prius solitariam vitam duxerat vir sanctus, postliminio restituit monachis. Nam antea Glestonia « regalibus stipendiis addicta, monasticæ religionis prorsus erat ignara, » teste Osberno num. 6. Locus est apud Westsaxones in episcopatu Willensi, pago Somersætiensi, qui tres virorum abbatias habebat, Glastoniensem, Adclingenensem, et Miclanienensem. De his agit Willelmus in lib. II de Pontificibus Anglorum, cap. 5, et de Glastoniensi quidem in hunc modum: « Glastonia est villa, in quodam recessu palustri posita, quæ tamen

et æquo pede aditur, nec situ, nec amœnitate delectabilis. Ibi primo rex Ina consilio beatissimi Aldelmi monasterium ædificavit, multa illuc prædia, quæ hodieque nominantur, largitus. Et varia quidem vicissitudine temporum, sed indeficientibus successibus, congregationibus monachorum splenduit locus usque ad Danorum sub Elfredo rege adventum. Tunc enim, ut cætera, desolatus, aliquantisper annis notos desideravit incolas. Porro quidquid turbo bellorum obriverat, reparavit egregie Dunstanus, qui prius eo loci vitam solitariam monachus actitabat. Postmodo vero liberalitate regis Edmundi omnia quondam appendicia, et iis multo plura nactus, abbatiam composuit, qualis nunquam in Anglia sit, fueritve, etc. Mitto quæ de Glastonia dicuntur in Monastico Anglicano; sed Vitæ Dunstani scriptor B. nonnulla addit hoc loco minime præmittenda: « Erat autem quædam regalis in confinio ejusdem præfati viri (*Heorstani Dunstani patris*) insula, antiquo vicinorum vocabulo Glestonia nuncupata, latis locorum dimensa sinibus, piscosis aquis stagnans, atque circumdata fluminibus, et plurimis humanæ indigentia apta usibus, atque sacris (quod maximum est) dicata muneribus. In ea siquidem ipsius loci primi catholicæ legis neophytæ antiquam Deo dictante reppererunt ecclesiam, nulla hominum arte constructam, imo humanæ saluti cœlitus paratam: quam postmodum ipse cœlorum fabricator multis miraculorum gestis multisque mysteriorum virtutibus hanc sibi sanctæque genitrici suæ Mariæ consecratam fore [*id est esse*] demonstravit. Huic etiam aliud addiderunt oratorium, quod Christo ejusque sancto apostolo dedicaverunt... Contigit ergo hujuscemodi causis prædictum virum Heorstanum, comitante secum beato puero Dunstano, transire Glestoniam: et cum inibi causa orationis pernoctarent, ecce suavissimi soporis felicem obtexit pausatio puerum, viditque mentis excessu quemdam senem niveo candore vestitum, per amœna se sacri templi atria ducentem, ac monastica ædificia, quæ post per ejus pastorem ædificanda fuerant, demonstrantem, eo ordine quo nunc statuta referuntur fuisse. » Confer sequentem Vitam.

9. Præter ea, quinque alia monasteria Dunstanus erexit ex rebus quæ sibi ex hæreditate obvenerant, apud Osbernum num. 16. Ad hæc monachos in Novo monasterio Wintoniensi instituendi auctor fuit Dunstanus, ut dictum est superius in actis S. Æthelwoldi, quæ tu consule. Atque ad Dunstanum pertinet id quod de cujusdam Wintoniensis ecclesiæ dedicatione legimus apud B.: « Interea religiosi Wintoniensium cives invitaverunt eundem Dei pontificem ad quamdam novæ ecclesiæ dedicationem, quam in sua civitate Wintonia, qua regimen præsulatus ipse tenebat, pro summi Numinis reverentia condiderant in parte meridiana popularis plateæ, quæ nunc ecclesia occidentali parte omnibus ecclesiis vicinior perhibetur esse. In cujus consecratione adfuit inter alios plures cum pontifice etiam Dunstanus cum præcipuis unus: qua dedicata, coegerunt more humanitatis virum venerandum cum suis ad parata charitatis convivia lætum diem pro tanti viri veneratione proque consecrationis ducentes celebritate. Pontifex autem post gratiarum actionem, cum suis imminente jam nocte surrexit, et data benedictione ad propria remeavit. Et venerunt incedentes per viam ad ecclesiam beato papæ Gregorio consecratam: ibique subsistens episcopus dixit B. Dunstano: Compleamus hic apud oratorium sancti Patris nostri Gregorii nostram Completorii horam. Et accesserunt post voces orationum, jungentes capita sua in unum, quo confessiones suas solita consuetudine vicissim proderent. » Notandus hic locus de confessione ad Completorium: « Qua peracta, dum daretur ab episcopo delictorum remissio, lapis permagnus ab alto aere irruit, et parcente Domino inter utrius-

que capita vehementi lapsu in terram corruit: tantumque tangens capillos utriusque capitis, nullum eorum læsit. Quem, ni fallor, ille malignus cujusque justi operis inimicus ex improbitatis suæ jaculis furioso deiecit, quasi geminam iram in utrisque foret ulturus. » Hæc referenda duxi hoc loco, quod apud Osbernum et Osbertum desiderantur.

10. Simile quiddam ipsi Dunstano item accidit in funere cujusdam fratris sui germani, cui curam Glestoniensis rei familiaris ipse abbas commiserat. « Erat namque (*sic narrat B.*) huic eidem vero Dei ex humana parentum propagatione quidam germanus frater, nomine Wulwinus, quem sibi forinsecus in villarum suarum negotiis potentem præpositum, ne vel ipse vel quispiam ex monastica professione foris vagaretur inepta rei sæcularis discursione, constituit. Hic nempe post emensum temporis sui spatium lethali conditione præventus, temporalem necem obiando subibat. Hac de causa contigit omnes præscripti templi monachos ad funus ipsius exisse, nullumque, excepto abbate solo parvique scholastico, qui postea pontifex effectus hæc nobis intimavit, domi remansisse, ut cum sacris exsequiis exanime corpus ad monasterium, quo tumulaturum erat, perducerent. Interea abbas cum eodem scholastico ambulabat ad videndum, ut autumo, si jam fratres cum defuncti corpusculo propinquassent: et dum semper ex more psallentes incederent, venit ex improvviso ultra antiquam ecclesiam quoddam missile saxum vehementi volatu conans beati Patris caput collidere: sed Deo defendente nequibat. Verumtamen pileum, quo caput velabat, præcul quasi perticam unam a capite decussum projecit. Qui conversus dixit secum incedenti scholastico: Accelera ergo, et cape quantum hoc rotabile saxum, ut deferas eum conspicendum ad me. Quod cum ille nimis ponderosum ex jussu Patris vix elevando reveheret, ait venerandus pater Dunstanus: O adversans inimice, jam diu ex industria maligna hujus mihi lapidis ictum insidians præparabas. Non enim erat testimonium multorum hujusmodi lapides admodum magnos vel modicos in his Somersetensium sinibus [*reperiri*] nisi forte in quibuslibet lapideis operibus. Et idcirco palam patuit de cujus improba manu emissus prosiluit. Verumtamen post hæc jussit ipsum saxum, licet in sui detrimentum missum fuisset, custodiæ invectum quasi pro testimonio reservari. » Hæc refert quoddam operæ pretium duxi, tum ut Dunstani cautio pro monachis appareat, quos a sæcularibus negotiis liberos curabat: tum ut notus fiat ejus frater Wulwinus, de quo nulla alibi mentio. Habemus itaque regale Dunstani genus, patrem Herstanum, matrem Kynedridam, fratrem Wulwinum, patruum Athelnum pontificem Cantuariensem, et consanguineum Cynewium episcopum.

11. His omnibus monasteriis addendum occidentale S. Petri apud Londoniam. Dunstanus quippe cum ibi archiepiscopus esset, « abbatem apud Westminsterium fecerat Wlfinum, » teste Willelmo Malmesburiensi in lib. II ubi de Episcopis Schireburnensibus, « instructo ad duodecim monachos cœnobio, ubi quondam Mellitus ecclesiam » S. Petro fecerat.

12. Non solum porro rem monasticam, sed etiam litterariam in Anglia restituit Dunstanus, contestante non solum Willelmo, sed etiam Ælfrico apud Spelmanum in tomo I Conciliorum pag. 618, ubi legitur a tempore Ælfridi regis usque adeo litterarum studium defecisse, « ut sacerdos nullus Anglicus epistolam nosset vel Latine edere, vel e Latino interpretari, usque dum archiepiscopus Cantuarie Dunstanus et episcopus Æthelwoldus hanc in monasteriis resuscitarent cognitionem. » Plura et Dunstanus ipse scripsisse dicitur apud Pitseum, nempe *formulas benedictionum archiepiscopaliū, tractatum parvum in regulam S. Benedicti, item De regula vitæ monasticæ librum unum*. Ad hæc, *Contra malos sacerdotes,*

de Eucharistia, De decimis, De occulta philosophia, De ordinatione cleri, epistolas varias, quarum nonnullæ adversus Ædwinum; quæ omnia ut pro veris habeantur, imperare nolim, sed tamen quædam vera esse fatendum est. Et primo quidem ipsius fetus est Decretum pro concordia seu uniformi vivendi ratione monachorum, sub nomine Eadgari regis conditum, de quo superius num. 7, et forsitan is est *liber de regula vitæ monasticæ* a Pitseo laudatus. Deinde certum est quod de eo legitur in sequentis Vitæ num. 34, nempe ipsum vacasse non solum lectioni, sed etiam codicibus emendandis; quo in genere sancti Benedicti Regulæ operam impendit. Ex ejus epistolis unam invenimus Wilfrido Wigornensi episcopo scriptam, quam damus infra ex ms. Pontificali ante annos sexcentos scripto, quod modo penes eruditissimum Antonium Faurnum doctorem ac socium Sorbonicum servatur. Eidem Pontificali præmissa est Joannis papæ XIII epistola Dunstano inscripta pro pallio; cujus titulus in ms. codice observandus est. Sic autem habet: *Incipit epistola privilegii, quam jubente Joanne papa suscepta benedictione ab eo Dunstano archiepiscopus a suis manibus accepit, sed pallium a suis manibus non accepit, sed eo jubente ab altare sancti Petri apostoli.* Hanc epistolam Baronius partim edidit ex Willelmi Malmesburiensis libro (uti ad marginem notat) de Pontificibus: quam tamen apud Wil-

helmum non reperio. Quidquid sit, eam integram hic referimus ex membraneo codice, maxime cum nec in nova Conciliorum editione integra reperiat. (*Privilegium hoc require inter epistolas Joannis XIII, Patrologiæ tomo CV.*)

13. Postremo in legibus ecclesiasticis Canuti regis anno 1032 editis festum sancti Dunstani xiv Kal. Junii præcipitur, cap. 24. Ejusdem memoria est in Martyrologiis exinde editis. Hic ex Harpsfeldio moneendus lector, ut si forte incidat in commentitia (sic ipse vocat) illa scripta, quibus significatur reliquias beati Dunstani a Cantuaria Glasconiam delatas ad annum Domini 1012, ut ne facile circumveniantur. Eadmerum quippe in Vita sancti Anselmi commentum illud prorsus explodere, scribentem se puero corpus sancti Dunstani inventum cum tiara, annulo, pallio, et aliis pontificiis ornamentis, et lamina plumbea, quæ declarabat illius esse corpus: illudque in novam a Lanfranco exstructam basilicam illatum. Denique anno 1508 Guillelmum Waraham archiepiscopum curasse aperiri sepulcrum, in quo caput cum omnibus ossibus et prædicta lamina repertum est. Anselmus piam de sancto Dunstano orationem composuit cum recordatione miraculorum ejus, quæ exstat in nova editione, pag. 297. Nunc tempus est ut Osbernum audiamus.

OSBERNI EPISTOLA SEU PRÆFATIO.

Occasio scribendi post alios.

1. Universis catholicæ matris Ecclesiæ filiis confrater eorum, per eam quæ in Christo est regenerationem, OSBERNUS pacem bonam ac perpetuam salutem.

Multorum sæpe ac venerabilium Patrum veneranda mihi auctoritas imminuit, ut vitam magnifici Patris Dunstani litterarum monumentis tradere, atque ad Dei laudem hominumque utilitatem Ecclesiæ deberem auribus insinuare. Quibus dum ego pro faciendâ excusatione illud et verum obtenderem esse, plura a plerisque non ignobilis usquequaque scientiæ viris de hac re conscripta, vererique me hominum reprehensiones, qui forte mimos nos aut certe temerarios vocare possent, dum non tam nihil satis nos habere, quam nihil nobis satis esse posse contenderent: contra illi magis nihil satis se habere, quam nihil satis esse posse retulerunt, et hoc probabilibus rationum firmamentis velle se astruere dixerunt. Nam eorum, inquit, quorum præcipuam interfuit hujus rei diligentiam habere, alii, etsi satis eleganter, non tamen satis diligenter, sed quantum ad nocturnum festivitatis officium satis esse judicavere, sermocinandi ad populum modo scripsere; alii autem dum nimis diligenter, quemadmodum quæque res acta sit explicare conarentur, elegantiam perdiderunt, atque in illud dicendi genus, quod suffultum Romanæ princeps eloquentiæ vocat, inciderunt, quod facilius lædium legentibus quam aliquod audientibus emolumentum gignere consuevit. Qui vero in utraque parte dicendi elaboraverunt, ut essent festivi pariter atque secundum gestas res

jene ordinati, horum scripta in illo incendio consumpta sunt, quod ante hos annos sancta Dorobernensis Ecclesia cum magno suarum rerum detrimento perpressa fuisse dignoscitur. Sed ab his, inquit, aliqua in patrium, id est Anglicum sermonem, translata supersunt: ex quibus vel id petimus elicere, et in Latinam denuo poteris linguam, Deo suffragante, transferre.

Auctoris modestia. Operis divisio.

2. Itaque his sive rationibus, sive rationum auctoribus ad scribendum traductus, malebam alienæ voluntati bene dicendo obtemperare, quam propriæ serviens voluntati a bene dicendo temperare. Verum ad hoc audiendum non sine quadam pudoris suffusione accedo, propterea quod omnium ora in me esse existimo, veluti in hominem more Lælii novas dicendi victorias pollicentem, et quasi ea quæ ab aliis commode dicta sunt commodius se dicturum præsumentem. Sed ego neque illos minus commode dixisse reprehendo, neque me commodius dicturum promitto; sed sive id dignum fuerit, sive pro tanta rerum materia digno contrarium, quod intendo illorum meritis aut culpæ ascribo, quorum imperio atque importunitate victus hæc scribo. Quamvis et mea voluntas tantum devotionis erga eundem patrem et dominum nostrum obtinere debeat, ut si nulli vellent ista a me expetere, ego pro persona mea non dubitarem ingerere. Ita namque cum in alios me vidente, tum in meipsum me sentiente ejus merita valere. Sed non fuit consilium quid vel in alios me vidente, vel in meipsum me sentiente hoc in libello dicere; in alio vero qui de signis ad se-

pulcrum ejus perpetratis scribetur, dicere consilium fuit. Nunc autem primordia natiuitatis ejus, processum ætatis cum augmento gratiæ cœlestis, commutationem mortalis sæculi pro immortalitate æterni sæculi quam verissime conabor absolvere, omissis

A omnibus his quæ ita fuere mirabilia, ut infidelibus videantur incredibilia. Ac me quidem his enarrandis imparem scio, sed in ejus nomine in quem ipse fideliter credidit, et cui ipse fidele operis ministerium exhibuit, ista aggredi tentabo.

INCIPIIT VITA SANCTI DUNSTANI

CANTUARIENSIS ARCHIEPISCOPI ET CONFESSORIS (XIV KAL. JUNII).

Dunstanti parentes nobiles ac pii.

3. Regnante magnifico Anglorum rege Ethelestano, anno (1) quidem imperii ejus primo, adventus vero Anglorum in Britanniam quadringentesimo nonagesimo septimo, cum idem rex, hostibus circumquaque subactis, pace et concordia regnum tenebatur, natus est puer Dei Dunstanus Wessaxonice Angliæ partibus, magnis quidem pro sæculi (2) dignitate parentibus, sed ad religionem quæ Christianos decet longe majoribus. Tanta siquidem virtutis ratione viventes animum colebant, tot piis operibus laborantes insudabant, ut communem mortalibus viam ingressi, angelicis spiritibus mererentur associari, sicut eidem filio suo postmodum divina revelatione innotuit. Quod non alienum est divinitatis consilio factum conijcere, ut videlicet tantus infans tales parentes haberet, qui cum ipsi bene viverent, tum bene vivendi formam nascituro ex se filio tradere possent. Magnum quippe Deus illum futurum prævidebat, quem ibi dulcedinis suæ benedictionibus prævenerat, ubi omnes filii Adam nativæ maledictionis sententiam excipiunt, si non per assumptam a Filio Dei humani habitus formam ad pristinam refoventur beatitudinem. Magnum, inquam, Deus illum futurum prævidebat, cui tantum muneris donatum est, ut ante mundo signis innotesceret, quam hunc in mundi hujus lucem mater fudisset. Atque ut cætera dilucide et ordinate procedant, hinc dicendi initia constituam.

Cereis lux cœlitus reddita.

4. Maternis igitur sinibus sacro puerperio intumescentibus, dies Purificationis sanctæ ac perpetuæ Virginis Mariæ illuxit festivus. Cumque vicinus undique populus ad ecclesiam eidem Virgini in Glestoniam dicatam conflueret ut devotionis suæ ministerium in tanta solemnitate Regi regum Christo persolveret, contigit patrem pueri Herstanum cum conjugæ suæ Kynedrida advenisse, accensisque lampadibus sacris missarum solemnibus interfuisse. Jamque plurimam diurni servitii partem clerus ab-

B solverat, jam quemadmodum puerum Jesum in templum parentes inducerent recitari cœperat, cum repente majestas Domini in templo apparuit, quæ omnia omnium luminaria exstinxit totamque domum tenebrosa caligine obtexit. Hinc gelidus omnium membra pavor perserpit, rigent comæ, genua colliduntur. Stabant quippe sensu hærentes, et alternis obtutibus stuporem indicantes. Sed ut omnibus clarum fieret quid hæc in re ea quæ apparuit majestas intenderet, extemplo lux cœlitus emissa in templo resplenduit, et eum quem puerpera manu tenebat cereum accendit. Si ante populus de amisso lumine miratus est, nunc majori admiratione simul et exultatione detinebatur. Exultabat namque præsentem se Dei gratiam vidisse, sed mirabatur hanc sibi per feminam provenisse. Huc itaque ab omnibus perrectum, et hinc lumen omnibus porrectum. Habemus ergo novum de nova Elizabeth Joannem; habemus nostri temporis Jeremiam, quorum alterum Deus, alterum archangelus Dei in matris utero sanctificatum asseruit. Atque ut excellentiorem gratiam advertas, qua die Filius Dei a matre Virgine in templo est præsentatus, ea nimirum puer Dei in matris utero ad templum est deportatus. Lumen ad revelationem gentium, et gloriam Israel sanctus Simeon exultando proclamabat: lumen nihilominus in terra Anglorum exortum Christus, qui verum lumen est, lumine declarabat.

Dunstanti natiuitas et baptismus.

5. Postquam autem edendi partus tempus advenit, mulier genuit (3) filium quantitate quidem corporis parvulum, sed ea quæ præventus fuerat gratia Dei immensum. Inde statim secundæ generationis honore potitus, futuram fidei illius soliditatem jam tunc divinitus præfiguratum in nomine sortitur Dunstanus, quod petrae firmitatem sonat, parentum suorum adnotatione vocitatus. Deinde dum teneros annos infantia sequens ætas exclusisset, et in apertos sonos linguam jam formare cœpisset, ad templum nascentiæ illius miraculo quondam insigne ubi de morte Dunstanti.

(2) *Regiæ stirpi consanguinitatis jure devincti, infra num. 6.*

(3) Dunstanus prope Glestoniam natus est, ut patet tum ex Osberno, tum ex B. in octava observatione prævia.

(1) Ethelstani annus primus componitur cum anno Christi 925 in chronologia Saxonica, eodemque anno Dunstanus ibidem natus dicitur. At iste annus est tantum octingentesimus septuagesimus septimus ab adventu Anglorum in Britanniam insulam, quem adventum ad annum 449 refert Beda in lib. 1 cap. 15. Idem erratum erravit Osbernus in fine hujus Vitæ,

cum oblationibus hostiarum defertur, imò ipse hostia viva, sancta Deo, placens, offertur. Ibi illis in oratione pernoctantibus apparuit vir æthereos habens vultus, et locum dixit non multo post tempore sublimandum, puerum ibidem Deo relinquendum, et beatum illum per sæcula prædicandum. Tum mensuris funiculum per plana atrii extendens: Sic, inquit, ædificabitur locus iste ad præparanda corda illorum Domino qui in hoc loco per hunc puerum Deo credituri sunt. Qua illi revelatione vehementer gavisus, immensas omnipotenti Deo laudes persolvunt, commendantes puerum in templo, ut esset Levis Domino, et portio illius Dominus existeret, quemadmodum Moysi dictum est, cum divideret Judæorum per tribus singulas incolatus. *Non erit tibi Levi sors inter fratres suos, dicit Dominus, quia Dominus Deus pars illorum est.* Unde Petrus ostendens se portionem in Deo habere, non in sæculo: *Argentum, inquit, et aurum non habeo, sed quod habeo hoc tibi do: In nomine Jêsus Nazareni surge et ambula.* Hoc est: Aurum non est portio mea; argentum non est portio mea: portio mea Christus est. Hoc nomen munificum, hoc nomen mihi est fructuosum. Talis ergo portionis fructum trunculus Christi in timore sancto assecutus, assidua ministratio Domino serviebat, proficiens quotidie tam in scientia pietatis quam in virtute sanctitatis.

6. Ea tempestate Glestonia regalibus stipendiis addicta monasticæ religionis penitus erat ignara. Nondum enim in Anglia (4) communis vitæ ratio colebatur, non usus deserendi proprias voluntates hominibus affectabatur. Abbatis nomen vix quisquam audierat; conventus monachorum non satis quisquam viderat; sed cui forte id voluntatis erat, in peregrinam vellet transigere vitam, is modo solus, modo paucis ejusdem propositi comitatus patrios fines egrediebatur, et qua opportunitas vivendi licentiam dabat, illic alienigena vitam agebat. Hicque mos cum plerosque, tum vehementer adhuc manet Hibernos; quia quod aliis bona voluntas in consuetudinem, hoc illis consuetudo vertit in naturam, quorum multi atque illustres viri divinis ac sæcularibus litteris nobiliter eruditi, dum, relicta Hibernia, in terram Anglorum peregrinaturi venissent, locumque habitationis suæ Glestoniam delegissent, propterea quod esset, et a civili multitudine sequestratus, et humanis usibus accommodus, et (quod maxime affectabant) peregrini Patricii (5) religiosa veneratione gloriosus, qui olim evangelizando regnum Dei illuc perveniens, vita, doctrina, signis et mirabilibus multipliciter claruisse, et post omnia

(4) Iisdem verbis loquitur Gervasius monachus Dorobernensis, nisi quod post hæc verba interponit, præterquam in Cantuariensi Ecclesia. Diceret nusquam fuisse antea monachos in Anglia. Sed ita loquuntur isti auctores habita ratione illius temporis, quo monasteria fere omnia ad clericorum sortem transierant. Eodem modo locuti sunt quidam tunc temporis scriptores Gallicani.

(5) Et maxime ob beati Patricii junioris honorem

A hæc ibidem in Domino quievisse perhibetur. Cum ergo hi tales viri talibus de causis Glestoniam venissent, nec tamen quidquid sibi necessarium erat, sufficientissime in loco reperissent, suscipiunt filios nobilium liberalibus studiis imbuendos, ut quod minus ad usum loci ubertas exhiberet, eorum quos docebant liberalitate redundaret.

Morbo correptus mira facit angelo duce.

7. Adest ergo nobilissimus in Christo puer Dunstanus inter alios unus, imò præ aliis solus, ubi paulo diligentius quam imbecilla ætas ferre posset, litterarum studio intentus acerrimo in tenello corpore languore fatigatur, adeo ut per aliquot dies nec quid ageret, nec quid ab aliis ageretur intenderet. Flebat autem scholasticorum cœctanea turba, flebat B tota domus, familia ipsa, doctores recordantes modestiam pueri, ingenium, nobilitatem, educationem. Cumque, jam in limine mors adesse putaretur, nihilque aliud quam funeris obsequium meditaretur, ecce intempesta nocte cœlestis illum medicina revisit, quam ei per angelicum ministerium Christus exhibuit. At, ne qua salutis innecteretur mora, ubi divina provenerat medicina, confestim de lectulo surgens doloris, ad templum Deo gratias acturus moderata velocitate currit, habens illum in itinere ductorem, quem in ægritudine habuit salvatorem. Stupefacti de magnitudine facti qui domo erant, qui ægrotantis illius curam gerebant, lento pede pereuntis vestigia terunt, finem rei curiosa agilitate explorantes. Necdum itineris medium confecerat, cum malignus spiritus sive C ejus saluti invidens, seu futuram religionem suspectam habens, latrantium canum multitudine stipatus occurrit, viamque eunti intercludere contendit. Exclamat itaque puer Christum pavore conterritus, sed ductoris sui præsidio vallatus, virgam arripit, quam in faciem obsistentis simulacri vibrans, ipsum cum omni comitatu in fugam compellit. O sanctum et D terribile Christi nomen, sapientibus absconditum, parvulis revelatum! ecce draco quem initium figmenti sui finxit Deus ad illudendum ei, non solum ab angelis Dei illuditur, verum etiam a puero parvulo superatur. Vere detracta est ad inferos superbia ejus, in profundum laci concidit cadaver illius. Sed in quo ista noster potuit parvulus, nisi in illo qui cum sit Deus super omnia benedictus in sæcula, parvulus de Virgine natus est nobis, Filius a Patre datus est nobis. Dunstanus igitur ad portam templi veniens, sed eandem repagulis obseratam inveniens, scalam cui inniti solebant, qui superiora templi sarciebant, ignoranter et quasi per excessum mentis ascendit.

qui sanctus ibidem in Domino quievisse narratur. Non ergo magnus ille Patricius, B. Germani Autissiodorensis episcopi discipulus, ut opinatus est Willelmus Malmesburiensis in lib. II De pontificibus, cap. 5. Patricius iste junior videtur esse senioris filiolus, qui ejus vitam scripsisse dicitur a Jocelino, qui item Benignum (cujus ossa Glastoniæ servata dicit Willelmus) aliosque duos ejusdem Vitæ scriptores laudat.

Inde ad alteram tecti partem, qua nullus erat de-
scensus, progrediens, angelicis manibus ad solum
deponitur, et in interiora templi non patentibus
claustris inducitur. Orta autem luce, dum per vici-
nas domos quæstio de puero facta fuisset, repertus
est in templo cum his qui nocturnas custodias age-
bant leni sopore offusus. Rogatus ut tam mirabilis
eventus modum exponeret, non esse hoc in sua con-
scientia respondit, et ignorantium mentes majori am-
biguo deduxit. Sed hi quos explorandi gratia puerum
secutos fuisse prædiximus, de omnibus quæ usque ad
suprema templi fastigia contigerant, claro et probato
sermone testificantur: cætera vero, quoniam illos
et puerum latuerunt, solius Dei potentia mirabiliter
patrata fuisse claruerunt. Magno igitur timore con-
cussi omnes qui audierunt, cogitabant quidnam es-
set quod puero contigisset, dicentes ad alterutrum:
Quid sibi vult puer iste, cui tot et tam sancta præ-
conia attestantur? qui ante beatus quam natus, ante
virtus prodidit gloriosum quam ætas probaret adul-
tum. Singulari hunc gratia præditum videmus,
quem angelus ægrotum sanavit, diabolus sanatum
contremuit, Ecclesia signata excepit. Et denuo
orantes: Augeat, inquit, Deus meritum pueri ad
gloriam sui. At ille regentis se Christi spiritu re-
pletus, aures quidem corporis a suis laudibus aver-
tebat, sed in secreto pectusculi Deum benedicebat.
Ab illo itaque die in tanta admiratione habitus est,
ut plurima illum utriusque sexus multitudo, quam-
vis adhuc delicatum, videre cuperet. Ipse vero
quanto excellentiora audiebat, tanto de se minora
sentire.

*Ordines minores suscipit. Lectioni et scientiis
dat operam.*

8. Jamque vernans ætas adolescentiæ decus in-
duerat, cum eum parentes sui sacros ordines rogã-
rent suscipere, ut qui fuerat a primævâ ætate Do-
mino electus, per hujusmodi gratiam eidem conjun-
ctus adhæreret. Quorum ille voluntati humiliter parens
minores gradus (6) et habitu suscepit et vitæ hone-
state servavit. Tum vero quod illi ætati non parvo
ornamento est, certabat omnes officio superare,
gratia et affabilitate omnes antecire, servare pudici-
tiam, fugere lasciviam; appetitor honesti, turpitudi-
nis execrator, majorum natu colloquiis adesse, ju-
venum ludicra declinare; ciborum abstinens, somno
temperans, incessu gravis; neque facile moveri lo-
co, neque abrupte loqui; magnæ fidentiae ad inci-
piendum bonum, constantiæ ad perficiendum; prin-
cipium bene agendi Deum semper habere, finem vero
eidem commendare. Moribus quoque bonis accessit
studium sacræ lectionis, cujus exercitio et vitiorum
importunitates evitabat et virtutum augmenta nu-
triebat. Et quoniam studium parvam habet effica-
ciam ubi naturale ingenium non suggerit intelli-

(6) B.: « Videntes itaque parentes prænominati
tantam sui excellentiam filii, dignam sui clericatus
imponere tonsuram officii, inque famoso Glesto-
niensis Ecclesiæ sociaverunt cænobio. quatenus

A gentiam: auctore Deo sic utraque præditus erat, ut
et facilitate ingenii quamlibet rem acutissime in-
telligeret, et occupatione studii quodcumque intel-
lectum fuisset firmissime retineret. Ex quo brevi
factum est, ut neque præceptoribus suis imperitior,
et condiscipulorum peritissimis multo esset ipse
peritior. Philosophorum scientias, quas earum re-
rum quæ sunt, et quæ aliter esse non possunt, co-
gnitionem veritatis vetustas esse diffinit; ut sunt
magnitudines, et earum aliæ manentes motuque ca-
rentes, aliæ vero quæ mobili semper ratione ver-
tuntur, nec ullis temporibus acquiescunt, multitu-
dines quoque, et earum nihilominus aliæ per se,
aliæ in relatione positæ. Horum; inquam, scientias
diligenti excoluit ratione, magnam in his et con-
stantem perspiciens esse perfectionem; et quamvis
omnibus his artibus magnifice polleret, ejus tamen
multitudinis quæ musicam instruit, eam videlicet
quæ instrumentis agitatur, speciali quadam affectione
scientiam vindicabat, sicut David psalterium su-
mens, citharam percutiens, modificans organa,
cymbala tangens, sed non sicut hi quorum inertiam
et luxoriosum otium noster propheticus increpat
armentarius: *Qui dormitis, inquit, in lectis eburneis,
et lascivitis in stratis vestris, qui comeditis agnum de
grege, et vitulos de medio armenti, qui canitis ad vo-
cem psalterii sicut David, putaverunt se vasa cantici
habere bibentes in phialis vinum.* Nec eo ista comme-
moramus, quo hiis opus esse ad perfectionem ten-
denti arbitremur, sed ut multiplices Dei gratias in
juvene commendemus. Nam omnibus sæcularibus
studiis præferebat scientiam pietatis, quæ in evan-
gelicis et apostolicis continetur litteris; dum sua
semper ingenia sanctorum Patrum auctoritati con-
tradens, et ambas res ad easdem litteras conferens,
fidem veram, morum disciplinam, et (quod unum ac
solum præ omnibus rebus quærendum est) vitam
æternam se invenisse gaudebat. Sicut David ergo
noster symphonista vasa cantici habuit; quia usum
illorum non nisi in divinis laudibus expendit. Præ-
terea manu aptus ad omnia, posse facere picturam,
litteras formare, scalpello imprimere, ex auro, ex
argento, ære et ferro quidquid liberet operari.

Ab Athelmo traditur regi Ethelstano.

D 9. Tunc audita fama venerabilis viri Cantuariorum
archiepiscopi Athelmi (7), cujus ipse erat nepos et
filius fratris, permissu parentum suorum proficisci-
tur ad eundem, quatenus tantæ parentis et cog-
nitionem haberet, et vitæ illius exemplo juveniles
mores informaret. Lætabatur itaque episcopus nimis
in adventu nepotis, considerans in illo venustatem
corporis, animi vigorem, ac totius honestatis emi-
nentiam. Unde eo quo afflatus est Dei spiritu vas
illum electionis futurum prænosens, potiori gradu
decorare, et regi Ethelstano famliari contestatione

ibidem die noctuque Deo Deique genitrici descri-
viret Mariæ, etc.

(7) De eo actum est ad elogium Plegmundi archi-
episcopi Cantuariensis.

eum studuit commendare. Hunc, ait, juvenem mihi quidem plurimum, regiae vero stirpi nonnullo consanguinitatis jure devinctum, vestrae excellentiae commendo, ut stet jugiter in conspectu vestro, audiatque verbum ex ore domini mei regis. Experiar in illo gratiam vestram, quam multiplicem in maximis saepe rebus expertus sum, et deinceps amplius experturum me confido. Quod rex, prompta cordis alacritate accipiens, oblatum juvenem gratissime excepit, unice dilexit, post haec necessariis quoque rebus regia vice praesesse constituit. Dunstanus igitur, terreno degens in palatio, egrediebatur et ingrediebatur ad imperium regis, et prosperatum est in manibus ipsius quidquid operis ipse coepisset. Et nunc quidem surgens ad orandum Deum, nunc sedens ad dijudicandas causas hominum, ita se sapienter ac circumspecte agebat, ut et Deo per omnia placeret, nec aliquem pie viventium sua culpa offenderet; Dominus enim cum illo erat, et omnia opera ejus dirigebat. Iterum cum videret dominum regem saecularibus curis fatigatum, psallebat in tympano sive in cithara, sive aliquo quolibet musici generis instrumento: quo facto tam regis quam omnium corda principum exhilarabat.

Cithara caelitus dat sonum.

10. Tunc cujusdam matronae (8) frequenti ac religioso rogatu compellatus est, ut ei stolam sacerdotalem artificiosa operatione perpingeret, quam postea ad divinos cultus aurifactoria imitatione figuraret. Qui assumpta in manibus cithara in pariete suspendit, opus ad quod venerat diligenter instituit. Cumque manum operi, cor autem atque labia Deo praepararet, apparuit in domo gloria Domini, quae illum jocunda suavitate reficiebat, caeteros vero insolita admiratione exterritos reddebat. Nam cithara (9) illius quam parieti affixam fuisse diximus, ita ut erat pendens in paxillo, absque ullo moventis duntaxat hominis impulsu, consuetam omnibus hujus antiphonae melodiam acutissima simul ac discretissima modulatione personuit: *Gaudent in caelis animae sanctorum qui Christi vestigia sunt secuti: et quia pro ejus amore sanguinem suum fuderunt, ideo cum Christo gaudebunt in aeternum.* Exsiliunt itaque obstrepentes puellulae, materfamilias, omnisque domus clientela vociferans hominem nimium esse sapientem, amplius eum quam quod expediat scire. At ille mundissimo mundissimi cordis intuitu caelestem musicam illam intendens, admoneri se intelligit ut vias duriores arripiat ut Christi vestigia propius sequatur, ut sanguinis sui effusionem non metuat, si Dei regnum et vitam delectat habere aeternam. Audivimus olim rudentem asinam verba edidisse, citharam vero sine humano pulsu sensualiter cecinisse

(8) Ethelwinam appellat B., qui hoc factum refert proxime ante mortem Ethelstani.

(9) B.: « Quam lingua paterna hearpam vocamus. »

(10) B. ait Dunstani aemulos falsa quadam objectione a rege impetrasse, ut ab eorum consortio pelleretur; eumque ejectum in lutulenta palaestrium

A nunquam audivimus. Illa insidentem ne moreretur retinuit; ista ne mors timeretur admonuit. Illa angelicos vultus pertimescens subsedit; ista ad aspectum Dei et angelorum illius omnes audientes invitavit. Sed haec tua sunt, Christe, magna, quae in tuo Dunstano operari et per nostrum ministerium praedicari hominibus voluisti.

Dunstanus aulicorum invidiam fugit.

11. Accensus igitur furore diabolus quod tam sanctis principiis juvenem niti conspiceret, in invidiam aliquorum eum conatus est adducere, ignorans malam voluntatem suam Deo famulari ad perficiendam Dei bonam voluntatem in homine, quem ad congruendum et conregnandum ipse praedestinaverat. Inflammat itaque invidiae stimulis operarios iniquitatis, qui conficto mendacis opinionem juvenis apud regem laedant, asserentes illum malis artibus imbutum, nec quidquam divino auxilio, sed pleraque daemum praestigio operari. Advertens autem Dunstanus faciem regis non esse sicut heri et nudius tertius, palatio discedere parat, malens regem sponte (10) sua deserere, quam ipse a rege invitus derelinqui. Quod ubi compertum est ab his qui probitatis illius improbissimi aemulatores exstiterant, insidiis iter obsident, socios disturbant, illum equo dejiciunt, suppliciis affligunt, postremo vinculis irretitum in cisternam quae juxta erat, depellunt. Cum interim horrendo molossorum agmine defensus, a quibusdam hominibus invenitur, quorum studio ac pietate ad vicum fovendus transfertur. Tum ille ex profundo cordis suspirio ingemiscens: O saeva propinquorum meorum vesania in caninam saevitiam ex dilectionis humanitate mutata! nam irrationalis canum naturam dilectionem mihi humanitatis blandiendo exhibuit; propinquitas vero, humanitatem oblita, infestantium me canum severitatem ostendit. Intellexit ergo hoc esse principium certaminis, ad quod illum divinus citharcedus praemonuit.

Elfego episcopo hortante, dein morbo accedente, fit monachus et presbyter.

12. Profectus autem inde cognatum pontificem adiit Elfegum (11), qui tunc temporis Wentanae praesidens Ecclesiae vitam virtutibus decorabat. A quo frequenti supplicatione rogatus, ut monachum indueret, quatenus qui angelicae conversationis initia haberet, perseverantiam in habitu demonstraret. Respondit ille excellentioris gratiae esse qui in saeculo consenuit, et tamen quae monacho digna sunt fecit, eo qui se monasterio dedit, nec quidquam aliud praeter quam quod sibi statutum est post haec facere potuit. Alterum, inquit, necessitatis est, alterum vero libertatis. Ad haec episcopus: « Omnibus, ait, in commune summa necessitas est, ut qui ignem

loca ab ipsis projectum fuisse: occasionem criminandi ex citharae miraculo accidisse ait tertius auctor.

(11) Idem B. Elphegum cognomine Calvum, atque Dunstani propinquum vocat, additque Dunstanum conjugii desiderio a vita religiosa primum fuisse abstractum.

gehennæ voluerit effugere, ignem concupiscentiæ studeat exstinguere. Ignis vero concupiscentiæ non multum exstinguitur, si fomenta illius humanis sensibus non subtrahuntur. Sicut enim ligna ad ignem, sic ea quæ sensibus subjacent ad concupiscentiam. Sed nulla erit fomentorum subtractio, si sæcularium negotiorum non fuerit renuntiatio. Ex quibus omnibus id elicitur, ut si ignem gehennæ volueris effugere, sæculo studeas renuntiare. Ad hæc quod præcipue in mundo appetitur, libertas est hominis. Hac enim omnia, cætera possideri nequeunt: quod si possidentur, illa non desinit habere. Quapropter quandiu illam retinueris, illud Deo non dedisti quod maxime dilexisti. Ut ergo des quod maxime diligis, illa desinat habere. » Cum igitur his et hujuscemodi verbis per singulos dies episcopus insisteret, et Dunstanus aut veris, aut verisimillimis rationibus insistenter differret, quadam vehementer die hoc cogitationis ambiguo pulsatus est, ut quid in vita quam maximè appetendum fuisset, virtus an voluptas, uxor an virginitas, magnopere deliberaret. Quem sub tali ambiguo positum gravissima febris (12) invasit, atque ad desperationem vitæ perduxit. Jacebat itaque sine expectatione salutis ægrotans, nec ullum intuentibus viventis sensum præbens. Tunc ex insperato revalescens: Hic, ait, legibus voluptatis renuntio, hic me sempiternum sibi adversarium promitto. Nil cum uxore fœderis paciscar; sola me virtus militem habebit. Insanum quippe est illam animi mei dominatricem sustinere, quæ nec vivos reddit sanatos, et morientes relinquit desperatos. Virginem me Virginis filius huc usque servavit, virginem me virginum regina Maria habebit. Confestim accito ad se episcopo, postulat sibi dilatæ religionis benedictionem dari. Episcopus immensa lætitia pro salute simul et conversione juvenis perfusus, celeriter illum (13) monachali et sacerdotali gratia promovit, attitulans (14) ecclesiæ beatæ Mariæ virginis, cui eum ab initio parentum suorum sponsio dicavit.

Glastoniæ in angusta cella inclusus, diabolum egregie excipit.

15. Consummatis autem primis inceptæ conversationis diebus, cum eum episcopus adversus insidias diaboli et sermone instruxisset et auctoritate roborasset, dimisit illum proficiscentem ad locum suæ generationis principium, ibique in ecclesia præfate Virginis mansitabat, operans ea quæ piæ religionis norma exigebat. Cui etiam adhærentem cel-

(12) B.: « Turgentium vesicarum dolor intolerabilis omne corpus ipsius obtexit, ut elephantinum morbum se pati putaret. »

(13) B.: « Emendatum Domino monachum consecravit, » sine ulla sacerdotii mentione. Auctor tertius id ait factum « legitimo tempore per canonicas sacrorum ordinum successiones. »

(14) Ergo monachi non sine titulis ordinabantur, id quod discimus ex concilio Chalcedonensi tit. 6 apud Crisconium in cap. 196, ubi prohibetur presbyterum, diaconum, aut quemlibet in gradu ecclesiastico ordinari absolute, id est sine titulo, nisi specialiter eccle-

alam, siye destinam (15), siye speleum, siye alio quolibet nomine rectius nominari potest (non enim invenio qua id appellatione quam proxime vocem) cum non tam humani habitaculi, quam formam gerat sepulcri, propriis laboribus fabricavit. Ut enim de re quam ipse vidi testimonium feram, quantum mea fert æstimatio, longitudo ejusdem cellæ non amplius quinque (16), latitudo vero duos semis pedes habet: porro altitudo staturam exprimit hominis, si quis in defossa terra constiterit. Aliter enim neque satis ad pectus porrigitur, ut, sicut dixi, magis mortui videatur sepulcrum, quam viventis habitaculum. Unde manifestum est illum neque jacendo somnos cepisse, et stando semper Deum orasse. Ostiolum autem idem est quod paries. Quod enim ingredienti ostium, idem ingresso paries fiebat. Neque vero in tantillo opere ostium nisi in toto fieri valebat. Medium ostioli fenestrellam aperit, per quam lumen operanti irradiavit. Miserum me ac peccatorem fateor inspexisse sanctum sessionis ipsius locum, vidisse quædam etiam manuum illius opera, peccatricibus manibus contrectasse, oculis apposuisse, rigasse lacrymis, et flexis genibus adorasse. Recordatus namque sum quam sæpe clamantem me in periculis exaudierit, quam misericorditer anxius fuerit; et idcirco neque lacrymis temperare, neque (si fieri potuisset) inde recedere volebam. Hæc juveni domus, hic lectus, hoc de toto mundo spectaculum. Sed his angustiis ampla et spatiosa urbium mœnia comparari non possunt; cum per easdem angustias hodie et febricitantes salutem obtineant, et dæmonum furores quiescant, et plurima invalidudo convalescat.

14. Verum ne paupertatem illius diabolus miserari videretur, quem ante non sinebat habitare in palatio, eum nunc nititur depellere tugurio. Fallax ergo fallacem hominis adoperatus imaginem, sub obscuro vespere cellam petit adolescentis, immisso capite fenestræ incumbit, cernit illum fabrilis opere occupatum, postulat sibi quippiam operis fabricari. Dunstanus autem neque ejus calliditatem advertens, neque importunitatem ferens, operi quod postulabatur animum intendit. Interim ille perversa compositione verba facere, mulierum nomina inserere, luxurias commemorare; deinde religionem ostendere [offendere], et denuo eadem repetere. Tum vero athleta Christi quis esset intelligens, tenacula quibus ferra tenebat fortiter ignire, suppressis labiis Christum invocare. Cumque per summos fines eadem tenacula candentia videret,

sic civitatis, aut possessionis, aut martyrii, aut monasterii qui ordinandus est pronuntietur. Itaque monasteria inter titulos computabantur. Titulum paupertatis Mendicantes invexere. Legi in Archivo Mesomensis cœnobii litteras dimissorias ad titulum monasterii, datas ante annos quingentos.

(15) Destina appellatur suffulcimentum ædificii seu ecclesiæ, apud Bedam in lib. III, cap. 17.

(16) Osbertus etiam sibi visam dicit, eamque nihil ultra quatuor pedes in longitudine, nec plus quam duos ac semis in latitudine, altitudine staturam hominis, habuisse.

sancto actus furore celeriter ea de igne rapit, larvalem faciem tenaculis includit, et totis viribus renitens monstrum introrsum trahit. Jam stando vires sumebat Dunstanus, cum is qui tenebatur a nullo pariete, tenentis se manibus aufugerat, tales immani rugitu fremens ululatus : O quid fecit calvus iste, o quid fecit calvus iste! Tenui namque sed formosa cæsarie erat, et ea re talia de homine clamitabat. Mane autem facto, congregata est ad eum non parva propinqui populi multitudo, sciscitans quisnam ille clamor fuisset, qui tanta eos vehementia dormientes terruisset. « Dæmonis, ait, fuit ille furor, qui nusquam me vivere sinit. E cella quoque tentat ejicere. Caute vos agite ab illo, quia si vocem irati ferre non potuistis, societatem damnati quo pacto sustinebitis? » Post hunc diem Dunstanus quasi in procinctu belli manere, virtutibus diabolum ad certamen lacescere, corpus inedia macerare, animam orationibus decorare, sciens in nulla re magis diabolum superari posse, quam in ea quam Dominus dicebat jejuniis et oratione. Unde cum pudicitia corporis tantam cordis munditiam obtinuit, ut vix eum latere posset quidquid sinister spiritus molitus fuisset. Fama itaque nominis ejus universam percurrit regionem, quæ ad visendum hominem Dei omnium corda accendit. Omnis ætas, uterque sexus, clarus, ignobilis, tenuis et pecuniosus, privatus et cum potestate, omnes omnino Dunstanum loquuntur, sapientiam prædicant, virtutem magnificant

Matrona regia ad Dunstanum accedit, B. Mariæ devota. Regem recreat ope Deiparæ.

15. Mulier quædam, nomine Elgifu (17), regali exorta progenie, magnarum divitiarum, quæ omne semen regium materno semper affectu dilexerat, fovérat, nutrierat, innixa manibus suorum ad hominem Dei accessit, sanctissimo illius colloquio perfrui desiderans. Quæ cum ex ore illius verbum audisset, adeo delectata est dulcedine vitæ æternæ, ut ulterius neque domum repetere, neque loco discedere, sed cum beato Dunstano manere, vivere, mori deligeret. Proinde habitationem sibi in affinitate sacri templi constituens, audiendo verbo Dei sedulo adesse, famelicis stipem dare, vestem argentibus, ipsa multæ continentiæ operam dare, prorsus ad omne opus justitiæ promptissima existere. Circa

(17) B. appellatur *Cewelfleda*, Osberto *Elsigiva*. Aliis *Ælfleda*. Hæc ad occidentalem templi partem in casula habitasse dicitur apud B. qui eandem Ethelstani regis neptem vocat.

(18) B. uno vocabulo medonem appellat hunc po-

PATROL. CXXXVII.

A multum deviat), dum quodam tempore præfatus rex propter loci religionem Glestoniam venisset, illa veterem servare volens consuetudinem, qua regibus ministrare solebat, orat eundem, ut ad se divertat, prandium quod sibi paraverat dignanter suscipiat. Quod rex non sine verecundia annuens (non enim ignorabat quid in pauperes Christi ipsa expenderet), præcepit regiæ ministrationis provisoribus, ut sci- rent si omnia commode ac moderate parata fuissent. Illi autem circumspectis omnibus abunde omnia esse renuntiant, si ejus tantummodo potus, qui mel- lis (18) ac myrti aspergine conficitur, sufficientiam haberent. Quibus illa : Non patietur, inquit, domina mea mater Domini mei Jesu Christi Maria, ut in omnibus rebus quæ regiam decent magnificentiam, B deesse quidpiam valeat. Et accurrens in templum beatissimæ Virginis, rogat per ejus largifluam bonitatem augeri quod in regali ministerio minus videbatur haberi. Sedit itaque rex (19) multo stipatus satellite, hauriunt ministri modicum illud confecti liquoris : ita vasculum permansit imminutum, ut mulieris Sareptenæ, vel hydriam farinæ, vel lecythum olei putares. Denique tota die de vasculo hauriunt, tota nihilominus die inexhaustum reperiunt. Ad quod factum rex mente immutatus : Pec- cavimus, ait, nimis in famulam Dei, multitudinis nostræ superfluitate eam aggravantes. Ita dixit, post dictum faciem avertit, via qua cœpit profectus est.

Ægrotans res suas disponit in manus Dunstani, qui mobilia dat pauperibus. — Illa spiritus sancti adventu recreata, unctione ac viatico munita obit. Dunstanus hæreditatem convertit in ecclesias et monasteria.

16. Sed jam ut id quod instituimus attingamus, transacto laborum suorum glorioso certamine, gravi corporis infirmitate cœpit hæc eadem laborare. Ad quam dum mœrens pater Dunstanus intraret, post uberrimas alterutrarum lacrymarum inundationes, post humillimam piæ confessionis devotionem, post dulcissimam de beata spe et adventu Domini salvatoris consolationem, hortatur illam ut nudam se ab omni mundana specie faciat, ne in transeunte quidquam suum princeps mundi inveniat. Cui illa : Neminem, inquit, in mundo sicut te charissimum habeo, propterea quod te præcipuum salutis meæ scio auctorem, salvo eo quod Deum omnipotentem totius bonitatis principatum tenere credo. Illam ergo rerum mearum hæredem facio, te vero hæreditatis tutorem constituo, ut quidquid illum cognoveris velle, tui arbitrii sit effectui mancipare. Quod beatus Dunstanus audiens, et quamvis invitus ejus voluntati morem gerere volens, universas gazas ejus, quæ in rebus mobilibus superesse poterant, extemplo pauperibus erogabat ; cætera autem ad Ecclesiarum sublevationem reservabat. Jam

tum, itemque Osbertus, qui addit, quo Angli quam maxime uti solebant.

(19) B. ait id factum post precum missarumque celebrationes.

sol vergebat ad occasum, et Dunstanus nocturnas fugiens tenebras ad suum remeat ergastulum: et ecce dum ostium ecclesie psallendo prateriret, erectis ad coelum oculis, omnipotentis Dei Patris et Filii coeternum Spiritum in columbae specie videt descendentem, cujus corpus omni candore nitidius, alarum vero remigia scintillantibus ignis splendorem per aera spargebant. Quam ille tunc vere beatus pia mentis aviditate contemplatus, penetrabile illud morientis matronae subintrantem conspexit. Concite igitur unde venerat regressus, videt domum divini splendoris fulgore splendescere, audit feminam infra septa oppansi veli gratias agentem. Miratur colloquium, ac dicendi finem patiens auditor expectat. Deinde levato velo penetrabile subintrat, stelliferi illius nomen requirit, nuntium interrogat. Illa excellenti quadam gratia vultus perfusa, modeste arridens ait: Tu stelliferum antequam huc venires vidisti, et nunc cui sum locuta interrogas? Ipse est qui tibi ad ostium ecclesiae psallenti apparuit, qui et me de pavore imminentis mortis conterritam visitationis suae gratia consolari dignatus est. Annuntio itaque omnibus amicis meis tristandum de morte mea non esse, quoniam morientem me aeternae vitae claritas suscipiet. Tibi autem clarissimo ac singulari amico uberes gratias refero, propterea quod tuis semper instructa admonitionibus, et adjuta orationibus ecce ad Deum vado. Unum tibi et ultimum, si ausim dicere, facio praecipuum, ut summo diluculo sacri unguinis (20) ac Dominici corporis participem me facias: quatenus his vivificis munita mysteriis, non confundar in porta, dum ibi fuero inimicis meis locuta. Cujus imperio venerabilis pater Dunstanus annuens abiit, mane juxta condictum rediit; itaque omnia peregit, ut finita fere missa, cum ipsa corpus et sanguinem Christi suscepisset, animam pariter Christo tradidisset. Qua honorifice in ecclesia beatae Mariae sepulta, Dunstanus cum de illius, cum etiam de sui ipsius (21) patrimonio sollicitus (nam uterque parens obierant, nec praeter eum alium heredem reliquerant), primo quidem eandem ecclesiam vicinioribus atque uberioribus terris, quae in omni patrimonio erant, muneravit; caeteras vero fundandis quinque monasteriis pro situ terrarum ab invicem sejunctis reservavit. Quae monasteria sequentium regum temporibus in tantum per ejus industriam

(20) Sic olim unctionem infirmorum viatico praeponi mos erat, ut dictum est in praefatione saeculi primi. B. solius communionis meminit, sed ante missam et communionem ait praemissum a matrona balneum ad corporis lavationem. Osbertus cum Osberno convenit, et cum sacramento sacrae unctionis viaticum Dominici corporis ab ea postulatum scribit.

(21) Idem tradit Osbertus. Hinc patet monachis in Anglia tunc temporis relictam fuisse potestatem hereditates adeundi, ut aliis in locis.

(22) Osberto, « ad nutum patris Dunstani sub regularis vitae custodia militarent. » B. rem explicat his verbis: « Osculatus est illum rex, ducensque ad sacerdotalem cathedram, et imponens illum in eam dixit: Esto sedis istius princeps potensque inessor, et praesentis Ecclesiae fidelissimus abbas; et quid-

aucta sunt, ut singulis complurium monachorum turbae inessent, qui omnes secundum regulam ab eodem patre institutam viverent.

Arcana caelitus discit.

17. Exinde sanctus vir, majoribus sese virtutum profectibus dedens, deprecatus est Dominum ostendi sibi gloriam justorum, ut qui eam per fidem bene creditam haberet, per manifestationem cognitam dulcius amaret. Talia ex corde meditati, assistit juvenis (22) decore insignis, quem puerum olim in corpore ipse puer agnoverat, et sancta semper familiaritate dilexerat, referens ea quae sunt aeternae vitae gaudia. Illum vero in hoc saeculo plura passurum, daemonum insidias, malignitates hominum; post haec omnia ad summos gradus perventurum, multa hominum millia Deo lucraturum, cumque his caeli regna scansurum. Sed cum ille propter caute- lam dicenti assensum non dedisset, apprehensum illum juvenis atrium templi induxit, ostendensque locum eatenus inconvulsam, ait: Ut nulla te credendis his quae audisti dubietas attingat, ante triduum presbyter quidam hic sepelietur qui nondum infirmatur. Exurgens autem mane ab oratione Dunstanus, convocatis in unum clericis, ad locum venit, positoque signo ait: Si vera sunt quae mihi nocturno tempore ostensa sunt, ante tres dies presbyter quidam hic sepelietur, et nondum infirmatur. Vix illis ab invicem digressis, supervenit ejus feminae, quam proxime laudavimus, curialis quondam presbyter, qui facta cum clericis conventionem praefatum locum in sepulturam obtinuit, dicens: Cum me Deus e corpore migrare jusserit, hoc in loco meas precor reliquias sepelire. Recessit igitur presbyter vespera sanus, noctu rediit aegrotus; decubuit, agonizatus est, defungitur, et in loco beato patri signato sepelitur. Stupor ingens circumdedit omnes, propterea quod idem vir tam mira de loco, tempore ac persona praedixisset, quae omnia posthaec vera ipsi et manifesta vidissent. Ipse autem de ostensa ac promissa sibi vitae aeternae gloria latissimus efficitur; de caeteris vero non parum tristis atque sollicitus redditur.

Ab Eadmundo in palatium accitus, iterum inde protruditur. Sed rege ex praecipitio erepto honorifice revocatur, concesso ipsi solo natali.

18. Defuncto autem rege Ethelstano (23) frater

quid tibi ad divini cultus augmentum vel ad sacrae regulae supplementum de propria adminiculatione defuerit, ego illud regia largitate devote supplebo. Igitur, post haec servus Dei Dunstanus jam dictam dignitatem jussu regis regendi gratia suscepit, et hoc praedicto modo saluberrimam S. Benedicti sequens institutionem primus abbas Angliae nationis enituit, etc.

(23) Apud B.: « Contigit autem iisdem temporibus quemdam Glestoniensis Ecclesiae diaconem, nomine Ulfredum, mortem subiisse temporalem, qui B. Dunstano tempore dum viveret praclarus pariter exstitit et familiaris amator. Hic ergo non admodum longo tempore post discessum apparuit ei, pandens multa de coelestibus incognita, etc.

ejus Eadmundus imperii monarchiam suscepit. Qui cum sciret quanta olim virtute venerandus pater Dunstanus in palatio fulsisset, quam justis operibus et rectis consiliis præditus fuisset, ac per hoc fraterno semper amore illum dilexisset, directis ad eum nuntiis orat dignetur ad se venire, ut quem omnipotenti Deo noverat acceptum, eum inter regios proceres et palatinos principes (24) summum faceret tenere principatum. At Dunstanus sive præceptis apostolicis obedire volens, quibus omnis anima potestati sublimiori subdita esse debere præcipitur, sive regnum justitiæ, quod ex magna parte obsoleverat, in terra Anglorum exaltare cupiens, regiis petitionibus assensum tribuit, consistens pro temporum vicissitudine in palatio, et tam ipsum regem, quam omnes Anglorum principes justitiæ legibus submittebat. Sed cum fere fiat, ut ex aliorum industria aliorum crescat invidia, cumque ad quam virtutem pessimus (25) quisque non valet assurgere, eam in assurgente conetur expugnare: iterum sicut olim a plerisque nobilium, in prosperos Dunstani successus est offensum, et regi, ut a consortio illorum pelleretur falsa criminatione suggestum. Rex autem plus honesto falsis favorem attribuens, Dunstanum et rebus et regia gratia privatam, curia proturbari jubet (26). Sic primo, sic secundo die transitum. Jamque tertia lux advenerat, et rex cum suis venatum ibat. Nemo autem quod venandi gratia invenerat, mons Cedrorum [B. Ceodrum] per excelsus concipit, qui medio sui interruptus, ingens barathrum et immane præcipitium de summo spectantibus ostendit. Igitur rex per devexa montis frena laxare, et per devia quæque fugientem cervum insectari. Fatigantur utrique rex pro cervo, cervus pro seipso. Omni tandem fugiendi libertate negata, bestia præcipitium petit, ruit, ac in partes minutissimas conscissa deperit. Sequentium canum similis interitus, ultimum regem sonipes advexit, qui viso cominus quod præ se fortuna pararat, retraxit habenas, vectorem quoque reflectere nisus, cum repente ruptis frenis, et de manu porro rejectis, volucris cursu sessorem regem equus asportat. Quid plura? omnino de se diffidens, de Dei vero misericordia nonnihil confidens, cœleste auxilium implorat, sicque confitendo orat: Deus, rex omnipotens, qui cum sis super omnia excelsus, humilia respicis, et alta semper a longe cognoscis, adesto nunc non regi, sed homini cæteris mortalibus simili, inque supremo

(24) Nempè anno 940, teste Willelmo Malmesburiensi.

(25) Edgarus rex in oratione quam ad episcopos habuisse dicitur apud Avredum et Harpsfeldium, ita loquentem inducit patrem suum Edmundum: « Tu mihi, pater Dunstane, de construendis monasteriis, de ecclesiis ædificandis consilium salubre dedisti; tu mihi adjutor in omnibus et cooperato exstitisti, » etc.

(26) B. hæc interponit: « Erant autem apud Ceoderum, ubi hæc facta fuerant viri, venerabiles, regni videlicet Orientis nuntii, cum rege tunc

A mortis periculo consistenti, nec reminiscaris injuriarum fideli tuo Dunstano per me illatarum; quoniam si me ipsius meritis a præsentis morte eripueris, quoad vivam devotum me tui nominis et illius laudatorem habebis. Nec dum plene verba finierat, et, quod dictu est incredibile, sed Deo nihil impossibile, quasi divina manu retentum animal in summo voraginis fixum manebat. At ille corde pariter et ore excelsas Deo gratias referens, Dunstanum suæ liberationis auctorem accersiri jubet, et quæ per illum Divinitas operata sit, coram omni principe exponit, et apprehensa dextera viri osculatus est eam et dixit: Agnosco, virorum sanctissime, quid in te commiserim mali, non per fidem meam quod ego voluerim, sed quod a pessimis hominibus coactus id fecerim. Gratias ergo clementiæ Dei, quæ non modo debitum mihi supplicium non inferre, verum etiam indebitum voluit beneficium prærogare, dum me a præcipitio mortis eripiens, longioris vitæ spatia in tuis nominibus concessit. Sit ergo deinceps inter nos perfectæ familiaritatis perpetua integritas, sit disponendis in palatio rebus libera semper tibi facultas, sit in toto Anglorum imperio judicandi inter virum et proximum ejus summa potestas. Atque ut animi mei affectum circa te cognitum habeas, illum tibi locum in quo te genitum, educatum, conversatum accepi, perpetuo jure possidendum trado, ut quodcumque de illo velis statuere, tui arbitrii sit considerare. Quod si id cordi tuo potissimum sederit, ut ejus ordinis viros, cujus tu habitum geris, ibidem aggregare placuerit, quidquid eis in quacunque re defuerit, ego ob gratiam tui regia liberalitate supplebo (27).

Glastoniæ monasterium celebre reddit. Dæmonis eludit terriculas. S. Andreae se committit. Angelis familiaris, Edgari sortem discit. Absentia videt.

19. Igitur Dunstanus accepta potestate super regiam mansionem quæ Glastonia vocabatur, post paucos dies angustioris ecclesiæ fundamenta jacere, officinas secundum exemplar olim sibi ostensum construere, et consummatis omnibus magnum pariter atque egregium monachorum agmen ibidem coadunare: quibus ipse primus abbas effectus, ad tantam perfectionem justitiæ omnes cohabitantes adduxit, ut quasi cœli luminaria ad effugandas totius erroris nebulas et peccatorum tenebras viderentur. Tunc ad omnes circumquaque Ecclesias ex eisdem monachis pontifices eligi, tunc abbates assumi, tunc denique diver-

hospitantes, quos ille quasi jam exilio deputatus, aliud sibi ignorans consilium, aggressus est, id orans, ne se relictum a rege ipsi desererent, sed secum ad patriam, quamvis ad incolatum, perducerent. At illi mœstitiæ ipsius compatientes, sponderunt ei quæque regni sui commoda, si secum comitatus adiret.

(27) Willelmus in lib. II De regibus, cap. 7, integrum privilegium refert datum anno 944, « litteris aureis in libro Evangeliorum scriptum, » quæ rex ipse dedit.

sorum officiorum præpositi institui: propterea quod essent et religionis merito præcipui, et doctrinæ sapientia clarissimi, et ad catholicæ fidei defensionem præstantissimi (28). Sed tantæ religionis spiritus dæmonis malus impatiens, quo pacto virum a statu rectitudinis dejiciat, quantis valet insidiis elaborat. Cujus oculis in cubiculo quadam nocte orantis immanem se lupum ingerit, iterumque post paulum vulpem blandientem confingit, quam ille specierum varietatem subridens; O te, inquit, per omnia similem tibi! o formas tuæ actioni congruas! dum in altero cruentum, in altero te comprobes fraudulentum. Vade jam, inimice, quoniam in ejus nomine te vincam in lupo et vulpe, qui te in leone et dracone superavit. Cernens autem se magnam a dæmonibus invidiam pati, nec suis aut filiorum suorum viribus satis confidens, adhibuit vitæ suæ patronum Andream apostolum, ut esset fidus interpretis apud Deum, assiduus in terra comes, atque in omnibus hujus mundi turbinibus custos indeficiens. Hujus ipse assidua protectione quasi muro vallatus, securus infra cellam agebat ætatem, excelsa mente universa mundi transcendens, et in amore divinitatis jugi meditatione requiescens. Unde suavissimis supernorum spirituum concentibus sæpe interesse promeruit, bonam futuræ mercedis spem Deo tribuente; ut qui angelorum conversationem agebat in terra, illorum societatem agnosceret in cælo. Denique cum præfato regi Eadmundo filius nasceretur, nomine Edgarus, puer videlicet pacis ac justitiæ bajulus futurus, audivit idem beatus beatos in cælo angelos gratulantes, et cum magna gratulatione psallentes (29): Sit pax, sit magna Anglorum Ecclesiæ lætitia, quandiu puer natus regnum tenuerit, et noster Dunstanus mortalis vitæ metas transegerit. Quod dictum quanta sit rerum veritate subnixum, congruus ordo præsentis lectionis faciet manifestum.

20. Ea etiam tempestate vir Dei precibus regiis devinctus, Bathensem Ecclesiam divinis cultibus instituendam invisere pergit: ubi dum facta refectio-
ne solitarius oraret, repente ad superna raptus, cujusdam discipuli nobiliter a se apud Glestoniam educati animam innumera angelorum frequentia hinc inde stipatam, atque immensi luminis fulgore perfusam, ad cæli palatium provehi conspicit. Moxque in manus divinæ pietatis eam commendans, dominos quoque loci ad commendandum invitat.

(28) Huic loco aptat Osbertus portentum de cereo illuminato, supra num. 4 ut « sicut ex cereo matris Dunstani totus ecclesiæ conventus lumen amissum recuperavit: ita ex hoc loco, ipsius Dunstani doctrina et institutio omnes ecclesias Angliæ constat veræ religionis lumen sumpsisse. »

(29) Hæc apud Willelmum in lib. II De regibus, cap. 8.

(30) B. ait Ceolwium præpositum, qui res monasterii cum Dunstano tractaturus advenerat, rem comprobasse.

(31) B. unum memorat Ælfstanum, Dunstani itineris comitem, qui cum dæmonis præstigias non

A Stupentibus quidem omnibus, et vix fidem dictis exhibentibus, velocis cursoris (30) testimonio, et mors et mortis hora secundum viri testificationem vera probatur.

Regis mortem prænoscit, cujus corpus Glestoniæ sepelitur.

21. Regressus autem a loco ut regem loquendi sibi cupidissimum adiret, diabolus scurræ simillimum coram equitantibus deprehendit saltantem, et quasi de futuro aliquo lucro gloriantem: cujus præsentiam dum coessenti populo (31) indicasset, formamque omnium conspectibus horribilem ex imperio denudasset, requisitus postea quid ejusdem monstri tam petulans lætitia portenderet, illo mortem regis regni que mutationem proximam esse denuntiat. Cui mox prophetiæ rerum veritas contestata respondit. Nondum enim sol septies diem creaverat, et rex occiditur, et regnum mutatur. Ex quo satis est advertere, quanta hujus viri pectus gratia Dei regebat, qui invisibilem hostem tam facile deprehendere, et ejus præstigias tam veraciter posset denudare. Translatæ autem sunt exsequiæ regis Glestoniam, ibique a beato Dunstano sub magna lugentis populi frequentia terræ commendatæ.

Edredo regi charus fit.

22. Successit in regnum jure fratris Edredus, egregius vir, homo cultor justitiæ ac pietatis, Deum valde diligens, et ipse a Deo multum dilectus, ac per hoc paterno verbere quasi bonus filius crebro ab illo flagellatus. In hujus conspectu venerabilis pater Dunstanus adeo erat pretiosus, ut eum omni generi humano præferret, principem testamentorum (32) statueret, thesauros ei delegaret, animam, corpus, et regnum committeret; nec quisquam in toto regno Anglorum esset, qui absque ejus imperio manum vel pedem moveret. Proinde Dunstanus quasi rex et regis imperator effectus, virgam æquitatis, virgam regni Dei per omnes Anglorum fines extendere, ecclesias quas aut ipse fundaverat; aut ab aliis fundatas egestas opprimerat, amplis hæreditatibus munerare, prorsus magnam populis lætitiâ in sua potentia facere, dum pax et justitia in mutuos amplexus converterent, et osculandi munus pro invicem libarent.

Elfego mortuo sedem Wintoniensem recusat.

D 23. Dum hæc ita geruntur, Elfegus (33) apud quem illum olim conversatum fuisse prædiximus,

videret, orante Dunstano cernere meruerit. Eadmundi regis cædes accidit anno 946 a latrunculo perpetrata, nomine Leof, apud Willelmum in lib. II De regibus, cap. 7. Sub idem tempus, id est anno 948, Dunstanus abbas subscribit diplomati pro Crulandensibus apud Ingulfum.

(32) B. rem explicat: « Commisit illi rex optima quæque suppellectilium, quam plures scilicet rurales chartulas, etiam veteres præcedentium regum thesauros, necnon et diversas propriæ adeptionis suæ gazas sub munimine monasterii sui fideliter custodiendum. »

(33) « Eathel. . . Chrydionensis Ecclesiæ præsul » dicitur apud B. Wintoniensem fuisse patet ex

ad vitam spiritualis sæculi dispositus est. Existimans autem rex tempus se opportunum accepisse, quo majoris honoris Dunstanum compotem faceret, aggreditur rogare illum, ut Ecclesiam pastorali solatio destitutam ipse pastor suscipiat. Sed cum videret se quod persuadebat persuadere non posse, reginæ matri Eadivæ [B. Ælpwoldny] verbum imposuit suadellæ: Scio, inquit, charissima mater ac totius imperii Anglorum regina, quod te communis noster amicus Dunstanus præcipue inter homines diligat, in tuis quam maxime operibus delectetur, dum quidquid pro consilio vitæ æternæ ipse tibi præceperit, sive id esset in sustentatione pauperum, sive in muneratione ecclesiarum, tu sedula semper executione implere non cessaveris. Qua de re magna animus meus spe detinetur, ut si quid ab eo quod me atque illum deceat postulaveris, nulla tibi ratione denegare velit. Decere autem utrumque nostrum, ut summum ipse attingat sacerdotium omnibus manifestum est, qui omnes honores vita et sapientia illius scimus esse inferiores, et regem Anglorum multis cæterarum terrarum regibus noscimus potentiorum. Aggredere igitur, mi dulcissima, hominem feminali facundia, et hortare ea qua apud illum niteris gratia, ut tibi consentiat, quatenus ex hoc Deo familiarius adhærere, et nos potentius valeat a peccatorum vinculis absolvere. Paret itaque regi filio mater regina, Dunstanum adsciscit convivio, demulcet alloquio. Sed ille juxta etymologiam nominis sui ut mons persistens immobilis: Nolo, ait, domina, illud a me expeti, quod vel concessum meos animos perturbet, vel non concessum tuos offendat. Neque enim nescio quam difficulter suam quisque ante tribunal Christi causam agat, nedum alienæ causæ cognitor aut iudex existat. Quod si ista rationum maxima non esset, illa nimirum a suscipiendo episcopatu multum me cohiberet, quod dominum regem constanti video languore periclitari, nec multum me ab eo separari posse, cum me tam sui patrem, quam totius regni dominum ipse statuerit. Cumque illa restitanti suis adhuc rationibus tenere voluisset, motus ille aliquantisper: Certissimum, inquit, habeo in diebus filii tui pontificali infula me non esse sublimandum. Inde fluctuantes animos gerens cubiculo se dedit, ibique secum multa volventi somnus obrepsit; et ecce ad sunt principes regni Dei et iudices sæculi, venerabiles Christi apostoli Petrus et Paulus cum sancto Andrea, quasi de urbe Roma eidem egredienti occurrentes, et ad Montem-Gaudii sibi se adjunctes. A quibus gratiosissime salutatus, videbat singulos in singulorum manibus gladios enitere, quos omnes officiosa benignitate sibi obtulere. Cumque visum per extensos ante se gladios duceret, hanc in gladio

superiori num. 12, idemque probat hoc loco Osbertus qui Elsinum pro Dunstano ordinatum addit.

(54) B.: « Ita ut refectionis tempore cibum rejiceret præ stomachi debilitate. » Ejus mors incidit in annum 955. Willelmus Malmesburiensis in lib. II De regibus, cap. 7, ita de eo: « Ipse interea san-

cti Petri legebat scripturam aureis litteris intextam: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Cæterorum vero gladii propria tenentium illos nomina habebant inscripta, Pauli Paulus, Andreae Andreas. Interea Andream exhilarato vultu aspicit conniventem et evangelicis verbis audit præcinentem: *Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris.* Tunc a beato Petro jussus lævam extendere, modicum crepitantis ferulæ ictum excepit, hoc ab illo audiens: Hoc tibi sit, et pœna abjecti, et signum ulterius non abjiciendi pontificatus. Ad cujus virgulæ tactum a somno evigilans, divinitus se intelligit visitatum; agit gratias Deo cujus munere ita se conspicit honoratum. Cumque die illucescente regi quæ viderat enarrasset, miratus ille tali enodatione visionem absolvit. Quoniam per arma apostolicæ benedictionis potestas exprimitur pontificalis, noveris te, pro eo quod hesternò die jugum Domini contempseris, increpatum, ac divina electione futurum pontificem designatum. Porro quod, *in principio erat Verbum*, gladio beati Petri apostoli inscriptum vidisti, cum Verbum Dei sit unigenitus Filius Dei, Deus, apud Deum semper, homo autem pro hominibus inter homines factus; profecto scias te ejus sedis principem futurum, quæ Christi nomine in urbe Cantuariorum cæteris Ecclesiis insignior celebratur. Hoc signo divinæ prænuntiationis Dunstanus est glorificatus, et hac regiæ interpretationis conjectura pontifex designatus. O signum insigne! O gratiam gratis homini datam! O cordis ejus sinceram puritatem! Adhuc summus Anglorum pontifex Odo in humanis rebus vitam agebat, et Dunstanus in oculis superni Inspectoris summus pontifex erat. Mirandum valde quod ipse adhuc terrigena angelicis concentibus admisceretur in cœlis, mirandum nihilominus quod eum cœli cives frequentabant in terris. Quid! cui præponam, hominem cœlicolis adjunctum, an cœlicolas homini destinatos, non satis comperio, nisi quod in altero felicior, in altero erat ille securior. Stupeant alii diversas diversarum virtutum donationes quibusdam hominibus divinitus collatas; ego nihil ita magnipendo, quomodo hominem in hujus mundi turbinibus consistentem, universa mundi animo transcendentem, et in amore Conditoris quiescentem, Martham videre ministerio, Mariam desiderio, fidem operantem, charitatem ardentem. Sed nihil diximus, nisi ea quæ reliqua sunt dixerimus.

Edredi mortui funus curat.

24. At rex Edredus lethali morbo correptus (54) decidit in lectum, nec ullam evadendæ mortis spem

etorum pedibus acclivus, Deo et Dunstano vitam devoverat: cujus monitis tortiones crebras corporis patienter ferre, orationes continuare, prorsus palatium suum gymnasium virtutum facere. Decessit magno luctu hominum, etc.

medici promittebant. Celeriter itaque nuntios legat, qui patrem vitæ suæ Dunstanum accersiant, ut sit ultimi arbitrii testis, confessionum susceptor et fidelis apud Deum intercessor. Contristatus ergo ad animam Dunstanus, quanta velocitate potuit, amicum regem invisere pergit. Videns autem Deus illum et cordis dolore affligi et corporis laborem pati, non est passus ut ultra illum afflictio tangeret, quin et dolorem lenivit et laborem imminuit. Nam, cum esset in itinere tendens ad palatium et membra jejuniis confecta infatigabiliter fatigaret, vox de summo æthere delapsa insonuit: Ecce rex Edredus obdormivit in Domino. Cujus vocis emissionem equus, cui insidebat, percussus interiit, comites tremuerunt, audientes quidem fragorem tonantis, sed quid tonaret non intelligentes. Quibus ipse rem aperiens, commendat animam defuncti regis in manus æterni Regis, statimque deferentibus nuntiis audit quod ante sibi de cœlo angelus absolvit. Ingressus ergo palatium Dunstanus, contemplatur dilecti hominis cadaver jacere, comitum turbas, qui aurati olim solebant assistere, procul recedere; miratur commutationem, miseratur conditionem. Deinde fidem, qua viventem dilexerat, defuncto quoque impendere studens, corporis involucrum in sua suscepit, debitumque sepeliendi officium debito illi honore persolvit.

Edwii regis ob malos mores, recedit.

25. Post hunc surrexit Edwi filius Edmundi regis, ætate quidem juvenis, et nulla regnandi gratia polens, qui neque ipse sapiens, neque sapientium consilio acquiescens, sed alter Roboam, despectis majoribus, natu puerorum consilia sectabatur. Hos ille perniciosissimos satellites nactus, et eorum non tam consiliis quam insaniis fretus, optimum quemque rebus exspoliare, locupletes proscribere, exhæredare ecclesias, detrahare religioni, multiplices in civitatibus exactiones exercere. Nec solum alienis ab ejus cognatione illius obfuit crudelitas, verum etiam Neronis more in homines suæ stirpe oriundos, in ipsam quoque regum matrem reginam Eadivam, sua dementia debacchari. Præter hæc libidine ardens, sine intermissione æstuabat ad coitum. Quibus rebus venerabilis pater Dunstanus graviter offensus, frequenter eum simul et acriter in locis opportunis increpare; ille increpantem ridere, simulque illi multa mala minari. Postquam autem industriam suam nihil videt prævalere, omnino decernit ejus colloquio abstinendum.

Glastoniæ pie degit.

26. Itaque, relicto illo, monasterio recipitur, ibique in tanta celsitudine religionis deguit, ut mensuram

(35) Osbertus hic inserit mortem Elfi monachi, qui cum Dunstano monasterii officinas circumiens, ter de cœlo vocatus est; tum subdit Osbertus. « In ipso itaque loco, in quo Dunstanus vocem audivit, oratorium in modum turris ædificavit sub patrocinio B. Joannis Baptistæ. »

(36) B. Scribit id accidisse oranti ante altare martyris Christi Georgii.

(37) Osbertus addit Dunstanum fecisse sibi alium

sancta excederet devotio; hoc in loco turris extructa erat (35), quam necdum ulla in supremo cacumine tectura claudebat. Cumque populus trabem totius operis sustentatricem summis muris applicare contenderet, repente ruptis funibus eadem trabes deorsum ruere cœpit. Clamor ingens totius populi Dunstanum iteratis vocibus perstreptentis. Advolat itaque ocior sanctus, elatam dexteram machinæ opponit, e regione crucem depingit. Necdum sancta manus sanctos contraxerat digitos, cum ea quæ vergere cœperat trabes, non vinculis astricta, non machinis levata, non denique ullo humani ingenii apparatu sustentata, ad locum de quo ruere cœperat revelli videbatur. Si tantæ gloriæ malignus spiritus non invideret, cui invideret? Si tunc virus malignitatis suæ non effunderet, quando effunderet? Nihil ergo dubietatis ulterius de viro Dei habens, semel atque simul omnes insidiarum suarum laqueos illi intendere statuit. Translatus itaque in speciem ursi, consimilem hianti rictu orantem (36) aggreditur, injectisque unguis pastorem, quam manu tenebat, virgam, complectitur, atque ad se trahere conatur. At divinus Dunstanus, divinitatis spiritu fortiter roboratus, retractum ad se baculum erigit in sublime, fugientem belluam dirissime cædit; nec prius monstrum cædendo desistit, quam flagellum in tergo illius tribus in partibus comminutum apparuit (37).

Regis amores insectatus, in exilium agitur. Apud Gandavum degit.

C 27. Victus ergo in se diabolus, in aliis victorem suum vincere quærit. Neque enim rerum occasiones longe abfuerant, quibus id quod perverse moliebatur, in usus malignos transferret.

Nam rege præfato eodem quo consecratus fuerat die in turpes concubitus publice devoluto, ac per hoc omni senatorio ordine offenso, nemine tamen ejus lasciviam redarguere auso, pari ac communi omnium voto Dunstanus (38) compellatus qui regem constanter adeat, regium stuprum divina humanaque ratione compescat, mulieris adulteræ meretricium suspendii comminatione percellat. Fecit hoc ille, et parum est hoc. Repertum insuper cum adultera simul et filia illius principem a mœchali toro violenter abstraxit, positaque in capite corona ejus ante summum pontificem Odonem adduxit. At ganea sanguineos intorquens oculos: Tu, inquit, mortis me suspendio addixisti; ego te membrorum decore privatum sempiterno exilio damnabo. Cujus invectionis tenore spiritus nequam arreptus, ultionem de viro Dei nefandæ meretricis impulsu exspectat. Itaque mulieris animum diabolus instigat; regis iram scipionem *crassum et fortem*, ac illius summitatem argento circumposito decorasse, quod in modum concavæ sphaeræ superne formatum, dentem beati Andreae apostoli gestabat inclusum, tum ad munimen contra dæmones, tum ob amorem in apostolum.

(38) B: « Et cum vidisset summus pontifex Odo regis petulantiam maxime in consecrationis suæ die, ait coepiscopis suis et principibus suis: Eant, oro,

mulier (39) exultat; ambo exsilium Dunstano intentant. Et primo quidem, urgente regis edicto, omnes monasticæ religionis ecclesiæ suis rebus spoliabantur, ut, quæ præcipuæ semper viro fuere lætitiæ, nunc eidem quam maximo fierent mœrori. Deinde cum ventum fuisset Glastoniam, et descriptis omnibus ipse proscriptus fuisset, inter lacrymas monachorum ejus manu nutritorum, inter lamenta venientium ad se ex omnibus locis amicorum, inter gemitus pauperum, consuetis stipendiis per singulos dies ab illo recreatorum, audita est in atrio templi vox plaudentis diaboli, quasi vox juvenulæ acriter atque minute cachinnantis. Quem sanctus severa fronte suspiciens, Nihil, ait, super exsilio meo gratuleris, quoniam plus est quod me redeunte doleas, quam quidquid me exsulante lætari valeas: Ad quod dictum pallidi regni pallidus minister abscessit. Dunstanus autem non immemor quid sibi divinus olim citharædus præcinuerit, imo Dominicæ memor promissionis, quæ beatos fore qui pro justitia persecutionem patiuntur (*Matth. v. 10*) Christus asseruit, marinis se fluctibus tradit, contrarium littus in gente Flandritarum attingens ubi eminenti coram principe terræ illius gratia inventa, manebat in monasterio sancti Petri quod situm est Gandavi, propterea quod illud cæteris illius regionis monasteriis et professione virtutis, et philosophiæ documentis excellere videbatur. Nec tamen cessat vesana furentis mulieris insania, quæ omnibus qui, virum Dei tempore suæ recessionis hospitio foverant, perscrutatis, proscriptis, damnatis, ipsius quoque oculis eruendis malignos transmitteret ministros. Verum, miserante divina clementia cujus nunquam auxilio destituebatur, ante illum Gallia susceperat, quam æquoreos servi Jezebelis fluctus attigissent. Exsulat itaque sanctus nulla exsili per gratiam Dei damna deplorans, dum suis meritis ita sibi omnes devinciret, ut patriam esse exsilium putaret. Super hæc illum amici apostoli consolatio fovet, qui nullius rei quam ipse expeteret eum indigere permisit (40).

Edwio rege fugato, Edgarus regnat.

28. Respiciens ergo Christi clementia Anglorum populum tanto patrono destitutum, suscitavit corda virorum ab Hambre fluvio usque ad flumen Tamisium, supra quod urbs Lundonia est fundata, adver-

quilibet ex vobis ad educendum regem.... Ad extremum vero elegerunt duos, quos animo constantissimos noverant, Dunstanum scilicet abbatem, et Cynewium episcopum ejusdem Dunstani consanguineum. Osbertus *Kinsvinum* vocat.

(39) B: « Æthælyun. Sic erat nomen ignominiosum mulieris. » Chronologia Saxonica hoc Dunstani exsilium refert ad annum 955.

(40) B. addit quosdam persecutores frustra conatos eum avellere a monasterio, idque viso significatum Dunstano. Osbertus rem explicat, aitque fuisse quosdam e fratribus Glestoniensibus, qui eum ab istius cœnobii prælatione deponere volebant; quod Deus averterit.

(41) Osberto, « juxta civitatem Glavorniensem, » vulgo *Glocester*.

(42) Nempe anno 957 ex Chronologia Saxonica, non anno 959, ut apud Spelmannum et alios. Quod

A sus impium regem Edwium. Qui omnes, quasi in unum hominem translati, non modo regnum ipsius abjicere, verum etiam ipsum regno expellere moliti sunt, propterea quod in commisso regimine insipienter egisset, sapientes disperderet, ignaros boni suis consiliis adscisceret, prorsus libidine atque arrogantia præceps abiret. Coacti itaque in turbam regem cum adultera fugitalem, atque in inviis sese occultantem armis persequi non desistunt. Et ipsam quidem juxta Claudium (41) civitatem repertam subnervavere. Deinde qua digna fuerat morte multavere. Porro regem per diversa locorum semetra deviantem ultra flumen Tamisium compulere. Deinde accito fratre illius optimæ indolis adolescente, nomine Edgardo, quem futurum regem cœlesti quondam oraculo designatum fuisse prædiximus, dum pacem regni que salutem suis ac Dunstani temporibus angeli prædicarent, statuunt illum regem super omnes provincias ab Hambre magno flumine usque ad flumen Tamisium; quo flumine amborum regnum ab invicem dirimebatur. Ita regnum, quod unum fuerat, in duos reges divisum gravibus aliquantisper conflictibus bellorum sudabat, impleta tunc veridica illa Salvatoris sententiâ, qua omne regnum in se ipsum divisum asserit destruendum, et domum super domum esse casuram (*Luc. xi, 17*). Edgarus quotidie erat proficiens, ut David, pietate ac fortitudine, atque, ut Salomon, sapientia, divitiis et gloria, domus autem Edwii in dies decrescere, cum ipse in flagitiis crescere non desiverit.

C *Dunstanus ab exsilio revocatur. Wigorniensis ecclesiæ episcopus ordinatur sub titulo archiepiscopi Cantuariensis.*

29. Post paucos autem electionis suæ dies præcepit Edgarus diarcha totius regni sui concilium celebrari, in quo annihilatis omnibus quæ a fratre ejus iniquis fuerant legibus decreta, ac restitutis omnibus quæ violenta illius fuerant damnatione ablata, Dunstanum quoque venerabilem abbatem in magna gloria de exsilio revocavit (42), et majore, quam ab omnibus ante regibus honoratus fuisset, gloria sublimavit. Cui etiam, ut pontificale decus susciperet, vehementi petitione imminuit; nec ante a precibus quiescere voluit quam illum a sententiâ ad consentiendum retraheret, et ecclesiæ Wigorniensi, quæ vero de Dunstani ordinatione subditur, eodem fere modo legitur supra in Vita S. Odonis archiepiscopi Cantuariensis. Id factum in conventu apud Bradanford ex B. ubi Dunstanum ait prius ordinatum fuisse ad episcopum, ut regi esset a consiliis; dein admotum Wigorniensi Ecclesiæ mortuo Cynewaldo. « Postea factus magnus sapientium conventus in Bradanford, et eo in loco omnium ex electione ordinatus est Dunstanus ad episcopum, eotenus maxime, quo regali præsentia propter provida prudentiarum suarum consilia jugiter adfuisse.... Deinde pastor Wigorniensis Ecclesiæ, utpote Cynewaldus, morte mortalium cursuque vitæ temporalis educto succubuit, et suscepit beatus pontifex Dunstanus constitutus a rege hanc eandem ecclesiam, » etc. Ita B. qui regis aviam ab exsilio cum Dunstano revocatam dicit. De Kenewaldo superius.

sub honore beatæ virginis Mariæ pollebat, pontificem præficeret. Qui dum Doroberniam sacrandus adveniret, et, recitata petitione cleri ac populi, summus Dei sacerdos, Odo gaudenter annuisset; mirabile dictu! cæterum consecrationis ministerium, non quasi super antistitem Wicciorum, sed sicut super archiepiscopum Cantuariorum mirabiliter atque hilariter absolvit. Qua de re a circumstante clero reprehensus, quod contra Patrum decreta ageret, qui unius ecclesiæ duos prohibent esse sacerdotes, nec per jus hæreditatis fieri electionem successionis, tale fertur responsum dedisse: Si divinis humana non cederent, jure mihi hominum auctoritas prætendi posset. Nunc vero quoniam auctor omnium Deus est, non possum illud non facere quod faciendum Spiritus Dei dignatus est præcipere. Erit namque beatus iste proximus post mortem meam hujus sedis archiepiscopus, et adversus mundi principem fortissimus præliator. Hac ille summi pontificis ratione defensus procedit ad populum, summus et ille pontifex Cantuariorum prætitulatus, gestans insignia Aaron, non legis velamine adumbrata, sed divinæ propitiationis munere per gratiam Christi insignita. Inde ad ecclesiam quæ sibi fuerat consignata reversus, atque in cathedra pontificali sublimatus, recordatus est quid olim exultanti diabolo promisisset, cum illum regalis impietas exsilio ascripsisset. Itaque obviis in illum manibus insurgere, membra ejus evangelico gladio dividere, et oves quæ circumquaque errabundæ ferebantur, ad Dominicum ovile revocare.

Edwii animam a pænis liberat.

30. Interea mortuo impiissimo rege (43) Edwio, atque in sortem malignorum spirituum translato, Dunstanus in ecclesia, cui præerat, Deividis meditationibus inserviebat, nihil sciens quid de rege actum fuisset. Et ecce tartarea cohors sub ejus aspectu exultando quasi chorum ducere, et veluti de capta præda lætas victorias agere. Perserutatur itaque sanctus causam lætitiæ, audit regem obiisse, animam illius gehennalibus statim incendiis tradendam [*liberat*]; sed prius hoc Dunstano ex divino imperio nuntiandum. Motus itaque pietate Dunstanus solo tenus prosternitur, largifluus ex oculis lacrymarum imber producitur; pulsat Deum precibus, nec ab illo orando quiescit, quousque spiritum regis liberatum agnoscit. Brevi autem morula peracta redit tristis legio infernalis, magnoque clamore in has voces erumpit: O te hominem hominum! o fidei alienum! o nostris beneficiis semper ingratum! nos detulimus obsequium, tu nobis retulisti supplicium; ad ulciscendas injurias tuas de regione tenebrarum venimus, et ecce adversis imprecationibus tuis confusi redimus. Cumque ille depromendæ veritatis præceptum dæmonibus indiceret, agnoscit animam regis angelica virtute illis sublatam ad statutum terminum sub signaculo servatam; nihil juris in illam dæmones

A habere, sed in sortem pœnitentium animarum eandem cedere. Tum ille exultans in Domino, furores illorum tali ratiocinatione compescuit. Quid, inquit, injusti actum est vobis? Si peccavit homo iste, in Christum et in me peccavit. Sed, quoniam meas propter Christum dimisi injurias, dimisit et suas Christus, cum ejus ego clementiam deprecatus sum. Quod ergo Christus et ego dignati sumus clementer indulgere, eos qua temeritate audetis improbe reprehendere? Qua sententia tetri spiritus, quasi Parthica percussa sagitta, muscarum modo a vento raptarum dissiliunt.

Lundoniæ sedem accipit.

31. At Edgarus totius imperii monarcha effectus, cogitabat beatum virum super omne regnum constituere, nolens in regno sine illo crescere, quem ante regnum præ cæteris studuerat familiariter diligere. Unde appposito patribus suis Lundoniensi episcopo, rogatu regis ac principum Dunstanus successione donatur, annuentibus quoque omnibus ejusdem urbis habitatoribus, et importunis vocibus illius nomen acclamantibus. Audierant namque quam fuerat a primæva ætate Deo acceptissimus, quam in illa cui præerat Ecclesia sollicitus, quam denique in omni re bona et optima probatissimus: et ea re noluerunt habere alium cum possint habere lectissimum. Neque illum juvat excusatio canonum auctoritate prætensa, qui sicut ecclesiam unam duobus esse episcopis contradicunt, ita duas Ecclesias uni episcopo fieri posse non permittunt: Cum Joannes, inquit, dilectus Domini septem Ecclesiis atque episcopis earum præfuerit, et beatus Paulus omnium Ecclesiarum sollicitudinem simul et magisterium habuerit. Talibus beatus Pontifex rationum testimoniis victus, Lundanæ urbis antistes intronizatur, non relinquens eam quam ante habuerat Ecclesiam, sed utrique præsidens, utramque regens, utriusque verus ac proprius pontifex existens. Habes ergo, sanctissime Pater, gladium Pauli, quem tibi cœlitus destinatum olim ipse detulerat, et ad dividendos Ecclesiæ inimicos habendum tradiderat. Et quamvis prior tua pontificalis potestas non absque vigore evangelicæ disciplinæ administrata sit, non tamen eam aut gladio, aut persona præsentis præmonstrari oportuit, propterea quod neque virginem gladius decet, viros autem decet: neque mutando locum mutasti obsequium; cum a virgine Matre Domini transires ad Apostolum Domini, a Wigracistra ad Lundoniam. Accingere ergo, bellator fortissime, accingere gladio potentiæ Dei, factus potens per eum qui supra femur quoque est potentissimus (*Psal. XLIV, 4.*) ad dimicandum adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitie in cœlestibus (*Ephes. VI, 12.*) Divide illos qui per nefarium scelus illicito abutuntur matrimonio, nec te revocet ab inferenda ultione aut regalis potestas,

(43) Ejus mortem revocant ad annum 959, *Wintoniæ* in novo monasterio tumultatus est, teste *Willelmo* in lib. II, *De regibus Anglorum*, cap. 7.

aut Romani pontificis singularis sublimitas. Da sententiam in populi seductores argentarios, et non prius ad sacrum altare die Pentecostes oblaturus procedas, quam et illos vindicta feriat, et populo Dei justitia proveniat. Ubique tuarum signa virtutum relinque, ubique Dominicæ crucis tropæa erige; promereberis etenim post modicum gladium Petri, in quo innumera, sicut Petrus, omnium generum animalia occides (*Act. x, 13, 14*), et in corpus Ecclesiæ manducando trajicies. Promereberis, inquam, gladium Petri, insignitum nomine omnipotentis Filii Dei, ut in omni Anglorum latitudine ligandi solvendique potestas per illum tibi augeatur, nec valeat in ovile intrare ovium, qui te ductore non ascenderit per ostium. Quam merito ostium horrei Dorobernia sonat, ut horreum sit amplitudo imperii Anglorum, ostium vero principatus Ecclesiæ Cantuariorum.

Odone mortuo, itemque Elfsino; Berthelino ejecto, Cantuariam transfertur.

32. Excessit ergo humanis rebus, deductus angelorum manibus ad paradysum princeps sacerdotum Odo, vir clarus sapientia, et virtute laudabilis, et nisi Dunstanus succederet, ab omni Anglorum orbe (44) semper deflendus. Post cujus obitum, cum rex Dunstanum adjuraret, ut princeps fieret sacerdotum, nec ille adjuranti ulla ratione assensum accommodaret, assistunt quidam, quorum manus Wentoniæ episcopus Elfsinus impleverat, postulantes confirmari illi summum sacerdotium. Hic enim et ante Odonem summum sacerdotium ambierat; sed custos Ecclesiæ suæ Christus ambitionem illius impediabat. Itaque rex eos qui muneribus pontificis corrupti fuerant, nihil suspiciens, et ob hoc simplici eos animo exaudiens, orbatam pastore Ecclesiam eidem tradidit gubernandam. Sed cum Romam profectus fuisset, ut pallium a sede apostolica susciperet, gravi inter Alpes frigore correptus misere interiit, digna sibi ultione divinitus recompensata; ut qui ab amore cœlestium friguisset in corde, per frigoris asperitatem periret in corpore, et qui alienos honores ambire præsumpsisset, ipse in aliena regione mortuus, honorem pariter et vitam amitteret. Iterum preces de archiepiscopatu Dunstano funduntur, nec quidquam in animo illius confessionis operantur. Quapropter deligitur ad patriarchatum Cantuariensis Ecclesiæ Berthelinus Dorsacensium episcopus, homo mansuetior quam industrius, et qui suæ magis quam alienæ vitæ nosset consulere. Is post paucos suscepti pontificatus dies, cognitus quod ad tantam rem minus esset idoneus, jussus a rege et omni populo, Cantuaria discedit, atque ad relictam nuper Ecclesiam suam non sine verecun-

(44) Huc pertinent Willelmi verba in Odone. «Quantulum autem est testimonium quod ei perhibet Osbernus, qui eum dicit pro sanctitate sua et industria ab omni Anglorum orbe semper deflendum nisi Dunstanus successisset.»

(45) Anno 961 Odonem mortuum, et Dunstanum ei subrogatum fuisse docet Chronologia Saxonica,

A dia redit. Dominus namque agebat pro Dunstano, ut impleret verbum suum, quod promiserat in manu principum regni sui. Advertens autem rex Edgarus horum reprobationem, melioris esse vocationem, solumque in omnibus hominibus esse Dunstanum, cui nemo conferri, imo omnibus posset præferri, tertio illum precibus fatigatum, tandemque cum sui ipsius, tum omnium episcoporum importunitate superatum, primæ metropolis Anglorum primatem ac patriarcham instituit (45). Quem statim ob robur apostolicæ fidei vel auctoritatis ad Romuleam urbem profectum, Romanus pontifex (46) videre promeruit, eumque sacris pontificalibus decoratum, quasi angelum Domini exercituum, ad exhibendam divinæ legis scientiam, aut quasi columnam lucis ad illuminandam faciem terræ, genti Anglorum transmisit. Ecce quemadmodum impleta sunt, quæ per gladium verbo Dei inscriptum, ac beata principis apostolorum Petri legatione exhibitum, tanto ante prænuntiata fuerunt. Sed quid sibi vult quod de manu tertii apostoli tertium gladium acceperit, cum in ecclesia quæ sub ejus nomine apud Rovecistram venerabilis habetur, pontifex nequaquam sederit? Sedit plane potestate, etsi non corporali sessione; sedit, inquam potestate, imperio sedit, defensione sedit, beneficiis sedit.

Columba inter sacra illustratur. Aquam ex rupe elicit.

C 33. Sed ne virtutum illius gratia urbs Cantuaria esset privata, aut augmentum suscepti honoris diminutio præteritæ videretur fuisse virtutis, dignatus est Spiritus sanctus novis quibusdam gratiæ suæ principiis ita virum in ecclesia Salvatoris clarificare, ut mirabilis ipse extra hominis naturam videretur esse. Nam, cum die adventus sui primo sacris altaribus assisteret, et populo Dei vivificum panem distribuendo porrigeret, repente contacta nube domo, columba in Jordane a Joanne olim visa iterum apparuit (*Luc. iii, 22*), quæ quousque sacrificium esset consumptum super illum mansit. Cumque consumptum esset sacrificium, requievit supra memoriam beati Odonis, quæ ad australem partem altaris in modum pyramidis exstructa fuit: ex qua die ita pontifex meritum ejusdem hominis Dei reveritus est, ut nunquam pertransiret nisi genua flecteret, bonumque illum vocaret, ita dicens: Hic requiescit Odo bonus.

D 34. Per idem tempus quidam magnus videlicet et potens Salvatori ædiculam instituit; ad quam sacrandam, et jure proprio possidendam venerabilis pontifex Dunstanus invitatus accessit. Ubi cum ad ministerium dedicationis aqua defuisset, ac per hoc quam aliis auctoribus in Odonis Actis prætulimus. De pallio actum supra in Observatione 12.

(46) B. addit Dunstano comeatum ob nimiam victualium erogationem, in itinere defecisse, sed murmurante procuratore, abbatem quemdam subvenisse.

invitatori verecundia accessisset, ad vocem viri, quam per naturam non habuit, per gratiam Dei arida rupes aquam profudit quæ de eadem rupe usque hodie manans (47), ac salutiferum fidelibus poculum præbens, Dunstani nomen celebre facit.

Angliæ statum reformat. Codices emendat.

Dunstanus igitur candida apostolatus sui stola a Romano, ut diximus, pontifice infulatus, et universæ Anglorum genti, necnon et aliis regionibus Anglorum regno suppositis patriarcha destinatus, festinabat singulas regionis digredi civitates, ut si quibus nomen fidei incognitum fuisset prædicaret, et domesticos fidei Apostolica traditione ad bonum opus instrueret. Nec facile erat quempiam auditorum ejus non esse docibilem, propterea quod tanta illi rerum subtilitas inerat, tanta dicendi facultas, ut nihil esset aut inventu sapientius, aut dictu ornatius, aut auditu jocundius. Cum autem a forinsecis rebus requies data fuisset, tunc conjunctus cum Deo manere, sacris vigiliis insistendo, divinas Scripturas legendo, aut earum codices emendando; summumque studium erat ut nunquam a divinis operibus vacaret. Sed nunc verum judicium inter virum et virum discernere, nunc impacatas hominum mentes placido sermone tranquillare, horum inepta dissolvere conjugia (48), illorum hæreticam refutare opinionem; hic neglecta renovare, illic nova construere; neque superfluas ædificationes aut aggredi, aut necessarias prætermittere; viduis, orphanis ac peregrinis ex justis ecclesiæ redditibus subvenire; pecuniam non lucri æstimatione, sed pietatis acquisitione habere; totam operam suam patriæ impendere, et magis repellere ejus excidia, quam propria pericula. Proinde rex consilio ejus, ut vitæ suæ credens, et omne quod ab eo diceretur, quasi ab Omnipotentis ore prolatum fuisset suscipiens, quæcunque statuenda erant statuit, quæcunque damnanda damnavit. Hoc consiliario omnes diabolicæ malignitatis ministros, fures, sacrilegos, perjuros, fidei violatores, veneficii compositores, libidinis appetitores; ad hoc quicumque contra patriam conspirassent, qui in parentes manus extendissent, mulieres etiam quæ adulterina fraude viros suos interfecissent, postremo omnes quos irato Deo vivere sciebat, ex omnibus regni sui finibus proturbatos, diuturno aut perpetuo relegavit exsilio. Hujus quoque consilio omnes ecclesiarum ministros, qui spreto professionis suæ ministerio, aut venandi studio intenti (49), aut quæstuosis negotiis dediti, seu concumbendi insolentia deturpati, ætatem agere solebant; omnes hos aut districta animadversione decrevit coercendos, aut cita subversione de eccle-

(47) Idem asserit Willelmus Malmesburiensis, « perennes rivos deducit ad hanc diem. »

(48) Quid in comitem egerit, qui illicito conjugio addictus erat, vide Osberti fragmenta infra.

(49) Venationem die Dominica etiam regi interdixit Dunstanus ex Osberto infra.

(50) Chronologia Saxonica anno 964. « Hic Eadgarus rex sacerdotes civitatis, scilicet Wintoniensis,

A siis expellendos. Ex quo factum est ut quarundam clarissimarum ministri ecclesiarum, dum in eligendo quodcumque deliberarent, voluptatem honestati præferrent, regali sanctione de eisdem ecclesiis expulsi (50), melioribus se et alterius Ordinis hominibus sua loca relinquerent. Propter hæc igitur sanctissimæ instituta disciplinæ, tantus in regno Anglorum divinitatis cultus excrevit, ut et nobilissimi quique, atque in sæculo potentissimi, spretis omnibus mundi pompis, ad divina confugerent servitia; et hi quos ecclesiasticus Ordo admiserat, de virtute contenderent, scientes neminem ad honorem posse perlingere, quem non virtutum merita juverent. Ob hujus quoque disciplinæ excellentiam, tanta pacis constantia, tanta rerum exstitit opulentia, ut omnia mundi elementa; ipsum quoque elementorum creatorem Deum regiis temporibus arridere putares. Sic pontificis sapientia dictabat regis justitiam; regis justitia obtinuit Dei misericordiam: Dei autem misericordia omnium rerum præstitit abundantiam.

Regem ob violatam virginem septenni pœnitentiæ addicit.

35. Sed hæc communia totius Ecclesiæ gaudia cupiens disturbare malignus, accendit animum Christianissimi regis in amorem Deo devotæ virginis (51), ut, quem a tramite justitiæ Dunstanum dejicere non potuisset, eum, quem præcipue Dunstanus diligebat et super quem totius religionis vigor incumbere, dejicere tentaret. Perpetrato itaque in virginem velatam peccato atque ad publicam populi audientiam perlato, Dunstanus tam pro culpa quam pro infamia regis, gravissimo dolore affectus, mox illum veluti alterum David cum Bethsabee dormientem, alter ille, sed longe severior Nathan, intrepidus adiit, furibundus ad eum introiit. Assurgens autem rex venienti obviam pontifici extendit manum, ut eum ad regium deduceret thronum. Qui renuens manum dare, oculos cum quadam animi indignatione in illum torsit, et ait: Tu pontificis manum audes contingere, qui virginem Deitatis munere aratam non timuisti præripere? Sponsam Conditoris tui adulterasti, et amicum sponsi aliquo tuo obsequio existimas posse placari? Nolo amicus esse cui Christus fuerit inimicus. Territus ergo verborum tonitruo rex, objurgantis se pedibus pontificis prosternitur, extemplo scelus flebiliter fatetur, veniam humiliter precatur. Quod ut vidit pontifex, expavit, perfusumque regem lacrymis, lacrymis et ipse madens, tellure levavit. Deinde, cum magnitudinem peccati per amplificationem exposuisset, et paratum illum ad omnem satisfactionem reddidisset, septen-

expulit de veteri et novo monasterio, et de Chaterica, et de Middeltuna, et cum monachis constituit: et Ethelgarum abbatem in abbatem novi monasterii constituit, et Ordbyrhtum Chatericæ et Cynewardum Middeltunæ. » Lege Acta S. Ethelwoldi episcopi Wintoniensis supra.

(51) De hac virgine lege Osbertum in Appendice hujus Vitæ.

nem ei pœnitentiam indixit, ut in toto hoc spatio A coronam regni non gestaret, jejunium in hebdomada biduale transigeret, avitos pauperibus thesauros large dispergeret; super hæc sacrandis Deo virginibus monasterium aliquod fundaret, quatenus qui unam per peccatum Deo virginem abstulisset, plures ei per plura sæculi volumina aggregaret; clericos etiam male actionales de ecclesiis propelleret, monachorum agmina introduceret; justas Deoque acceptas legum rationes sanciret, sanctas conscriberet, conscriptas per omnes fines imperii sui populis custodiendas mandarèt. Nihil ergo residuum erat quod minus aut segnius rex impleret quam a rectore vitæ suæ præceptum fuisset. Septimo autem anno, cum redeunte quasi jubilæo termino, pœnitentiæ tempus exactum fuisset, sacer pontifex, accitis omnibus B imperii Anglorum principibus, episcopis, abbatibus et universis Ecclesiæ dignitatis ordinibus, imposuit regi coronam coram omni multitudine populi Anglorum, lætantibus cunctis, et ineffabilibus jubilationis vocibus Deum in Dunstano laudantibus.

Clericorum ejectorum querelas refringit.

36. Interea tanta clericalis ordo quibusdam in locis confusione agebatur, ut non solum a vita sæcularium excellentius nihil haberet, verum etiam improbis actibus longe inferior jaceret. Qua de re pastores ecclesiarum turbati, Dunstanum ut proprium primatem adeunt, res male gestas exponunt, correctionis consilia perquirunt. At ille in homines nefandos suæ auctoritatis proferens sententiam: Aut canonicè, inquit, est vivendum, aut ecclesiis C exeundum. Ex quo factum est ut complurium ecclesiarum clerici, dum contemnerent proposita conditione corrigi, auctoritate pontificis sint expulsi. Qui, rege adito (52), vel quos regis gratia proximos effecerat, Dunstanum injuriarum accusant, se virtutis amatores pronuntiant, ut in præsentia regis conveniatur orant. Dunstanus itaque his quæ quasi rationabiliter postulabantur contraire nolens, coacto concilio Wentoniam venit, ubi ex sententia totius concilii de adversariis victoriam cepit. Cumque ex jure nihil sibi superesse conspicerent, usi auxilio regis et principum, ad preces se vertunt, quibus episcopum flagitant, quatenus intromissæ personæ de ecclesiis expellantur, expulsæ restituantur. Dubitante igitur viro Dei, nullumque ad rogata responsum porrigente, res mira et sæculis inaudita, ecce D Dominici corporis forma vexillo crucis infixæ, atque in editiore domus parte locata, humanos exprimens modos, omnium compescuit voces dicens: Absit hoc

ut fiat. Ad quam vocem rex, omnesque majores natu fere usque ad exhalationem perterriti, clamore pariter et Dei laudatione aream complent. Et his quidem adversariis viventibus cessatum est a contentionibus, quousque per successionem filiorum prior discordia renovata est. Qui abeuntes, et iniquitatis suæ defensorem Heornelinum Scotorum pontificem assumentes, hominem videlicet tam ingenio quam loquacitate fere insuperabilem, ad hominem Dei in villam, quæ vocatur Kalne, tendunt, turgenti spiritu scandalum proponunt. Dunstanus autem longo quidem senio et magnis Ecclesiæ laboribus effractus, jam præter orationem post tergum omnia posuerat. Attamen ne pars iniqua divino quondam miraculo victa, nunc de adipiscenda gloriaretur victoria, hoc in hostes responsionis jaculum vibrat. Quoniam, inquit, tanto tempore elapso calumniæ ansam non prætendistis, nunc autem senescentem me ac taciturnitati operam dantem, antiquis querelis deservire contenditis; fateor, vincere vos nolo, Ecclesiæ suæ causam Christo judici committo. Dixit, et quod dixit, irati Dei censura firmavit. Mox etenim concussa domus, cœnaculum sub pedibus solutum, hostes solo præcipitati ac ruentium trabium pondere oppressi; ubi vero cum suis sanctus accubabat, ibi nulla ruïnæ suffusio fiebat.

Regum obitus. Regni mutatio prædicta.

57. At rex Edgarus immatura morte præreptus, Edwardum filium suum et regni, et morum hæredem reliquit; in cujus electione dum quidam principes palatini acquiescere nollent, Dunstanus arrepto crucis vexillo, quod præ se ex more ferebatur, in medio constitit, Edwardum illis ostendit, elegit, sacravit, patrisque ac magistri affectum quoad vixit, ei impendit: versumque in gaudium est omnibus quod paulo ante triste putaverant, existimantes juvenem regem inhumanum futurum, consilia sapientum non curaturum, sed pro libidine omnia acturum; sed postquam secus esse cognovere, secus et ipsi rem tenere, et displicuisse sibi regem vehementer displicuit. Sed illo post triennii tempus novercali fraude occiso (53), Ethelredus frater ejus regnandi scepra obtinuit. Quæ res quamvis infestò fieret Dunstano, vel quia per effusionem sanguinis innocentis ad regnum perveniret, vel quia parum prudentiæ ac fortitudinis illi inesset, non erat tamen consilium resistere, propterea quod filius regis et proximus tunc hæres videretur esse. Attamen in die consecrationis suæ, post impositam coronam, fertur Dunstanus hoc illi prædixisse: Quoniam aspirasti ad tempus Dunstanus variis diplomatibus pro cœnobio Crulandensi subscribit apud Ingulfum.

(52) Wintoniensibus canonicis quid hac in causa accidèrit, lege Osbertum. Willelmus rem describit in lib. II De regibus Anglorum, cap. 9, ubi ait, Elferium quemdam « omnia pene monasteria, quæ reverentissimus Æthelwoldus monachus et Wentanus episcopus construxerat in provincia Merciorum, insolenter evertisse ut Dunstano insultaret. Concilium Wintoniense ad annum 970 revocat Baronius, idque generale totius Angliæ dicit, et quidem jussu Joannis papæ XIII convocatum; id quod ex actis sancti Oswaldi probat, de quo infra. Circa idem

(53) Elfreda vocatur a Willelmo, qui in lib. II De pontificibus cap. 8, ait Elfridam uxorem regis Edgari ædificasse monasterium Varevellæ in honore sanctæ crucis, « compunctam privigni sui Edwardi nece indigna, cujus ipsa conscia et auctor fuit. » Joannes Bromtonus tradit Dunstanum ante decessum suum absolvisse Alfridam reginam, « quæ postea, inquit, cunctis diebus vitæ suæ in castitate vivens, vitam in Domino feliciter finivit. »

regnum per mortem fratris tui, quem occidit ignominiosa mater tua, non deficiet gladius de domo tua sæviens in te omnibus diebus vitæ tuæ, interficiens de semine tuo, quousque regnum tuum transferatur in regnum (54) alienum, cujus ritum et linguam gens, cui præsidet, non novit. Nec expiabitur, nisi longa vindicta, peccatum tuum, et peccatum matris tuæ, et peccatum virorum qui interfuere consilio illius nequam.

Athelwoldi et aliorum mortes prænuntiata.

38. His temporibus contigit Athelwoldum (55) Wentanæ Ecclesiæ antistitem cum alio quodam Rofensi episcopo Cantuariam venire, magnumque Dunstano de adventu suo gaudium præstare, propterea quod ejus cura alti, docti, ac per varias virtutum disciplinas ad summos Ecclesiæ honores fuissent provecti. Plerisque ergo diebus in mutua sermoneatione simul et exultatione peractis, egreditur archiepiscopus de civitate volens ad locum Christi ecclesiæ Mansionarium proficisci. Illi vero comitabantur deducentes eum, quousque illos via dirimeret, quæ unumquemque ab altero separatam ad locum quo ire disponebat dirigeret. Cumque imminente jam vespera procul adhuc a loco jam distarent (tardiuscule enim quam hora postulabat de urbe exierant), deprecatur archiepiscopum Rofensis antistes, ut ad vicinum ecclesiæ suæ patrimonium divertat, nocturnum tempus secum transigat, mane vero, si ita placuerit, migrationem faciat. Cui ille postulationi dignanter annuens, ait: Si confrater noster Athelwoldus tecum venire voluerit, in me nulla veniendi mora erit. Assentiunt ergo pontifices in eodem, pariterque paratum sibi habitaculum subeunt. Jam aurea lux noctis fugaverat umbras, cum beati illi in viam progressi collem ascendunt, inde ab invicem vicaria pacis relatione dividendi. Extendens autem manum summus Dei sacerdos, ut coessentes secum minores pontifices benediceret atque dimitteret, extemplo erupit in fletum, fletum adeo magnum, ut vix de sancto pectore vocem valeret efferre. Expavescunt ad factum pontifices insolitum, fletuum causas solliciti perquirunt, et post modicum hoc ad quæsitum responsum accipiunt. Ea, inquit, re fleo, quoniam vos in proximo morituros scio. Cumque illi referrent: Noli, sanctissime Pater, tam dira nobis prophetia occurrere; non enim moriemur, sed iterum atque iterum pariter nos incolumes videbimus. Tali quod dixerat responsione firmabat: Quod dixi necesse est fieri. Moriemini namque huic sæculo, sed vivetis Deo: moriemini in hac vita diutius non mansuri, sed ad Deum vadetis æternaliter cum illo victuri. Divertunt ergo pontifices ab invicem mærentes pro invicem, magis tamen pro se quisque pio timore sollicitus. Sed Rofensis episcopus abiens in civitatem suam, mox ut intravit vehementer ægrotavit, postque paucos dies, prout

(54) Id factum tempore Danorum paulo post. obitum Dunstani, ex ejus translatione infra.

(55) Ejus vitam retulimus supra ad annum 984,

A veriloquus prædixerat vates, e sæculo migravit; Athelwoldus vero priusquam ad propriæ sedis urbem veniret, ultimo corporis languore correptus, cœlestis sedis habitationem suscepit. Super cujus morte venerabilis Pater admodum contristatus, sive quod sanctissimæ semper religionis fuerit, seu quod magnam de substituendo sacerdote litis occasionem viventibus dereliquerit, deprecatus est Dominum desertæ Ecclesiæ benignum fore provisorem. Cui mox deprecanti assisit familiaris suus Andreas apostolus, precibus ejus Deum dicit annuere. Bathensen abbatem, nomine Elfegum, monet adducendum, et ex divinitatis consilio Wentanæ Ecclesiæ antistitem præficiendum. Ita quidquid rerum ipse desiderasset, per interpretem apostolum confestim a Deo consequebatur. Sed et ille vicem honoris apostolo persolvens, in omni obsequio illi studebat deferre, basilicas in ejus nomine fabricare, fabricatas muneribus decorare.

Rofensis obsidio. Regis avaritia punita.

39. Dum ergo quodam tempore præfatus rex propter quasdam dissensiones civitatem obsideret Rofensem, et facta capiendi illam difficultate, patrimonium beati apostoli devastando invaderet; mandavit eidem beatissimus pontifex ab stultitia quiescere Andream sicut ad præstandum facilem, sic ad ulciscendum virilem in promptu esse, ut potentiam illius ipse experiatur, si hæreditatem illius vexare non destiterit. Contemptus a Rege Dunstanus iterum currentibus nuntiis eadem suggerit, insuper argenti pondo centum transmittit; qui accipiens recessit ab obsidione. Quod simul atque pontifici renuntiatum fuisset, miratus cupiditatem hominis, hoc illi scribere curavit: Quoniam prætulisti pecuniam Deo, argentum apostolo, meæ voluntati tuam cupiditatem, velociter venient super te quæ locutus est Dominus mala, qualia non fuerunt ex quo gens Anglorum regnare cœpit usque ad tempus illud. Attamen vivente me ista non erunt, quoniam et hoc locutus est Dominus. Quæ omnia ita contigisse, et in annalibus legere, et nostris temporibus est videre.

Matrem suam in cœlis videt, et beatam Mariam.

40. Sed, ut jam beatum illum, de quo loquimur, fidentius pro obsequio alloquamur, et sic ad felicem ejus transitum madentibus oculis transeamus; quantæ illud contemplationis est, Pater mirabilis, Pater inæstimabilis, quantæ illud contemplationis est, quam excedens omnium mortalium mentes, quod vel Dei Genitricem in hac mortali vita, vel tuam genitricem in æterna videbas vita! In cœlum namque deducebaris, intereras beatis agminibus, illis oblectabilis modulationibus angelorum eandem genitricem tuam quasi nuptiali thalamo æterno Regi copulantium, et suave *Kyrie eleison* (56) modulantibus organis resonantium. Cumque de tuæ taciturnitatis quo ejus obitum reponit Chronologia Saxonica.

(56) Id accidisse in *edicula almi Patris Augustini* scribit B.

silentio arguereris, quod inter tanta vitæ æternæ A gaudia solus tu a divinis laudibus cessares, cum præcipue tibi pro honore parentis gaudendum fuisset, referresque hujus tantæ suavitatis inscium te esse; quam breviter, quamque dulciter a civibus civitatis illius edoctus in has voces cantando erupisti: *O Rex Dominator gentium, salva genus Christianorum in terra adhuc perigrinantium, ut et ipsi post inimicitias ad gratiam revertantur, et angelicæ ruinæ per illos damna reparantur.* Jam vero quibus exultationis labiis edicam quod Matrem Domini Salvatoris, Reginam mundi, Dominam angelorum, virginis oculis vidisti, non vestali choro circumdatam, sed virginali corona circumfusam! Felices oculi tui qui illam videre potuerunt, cujus castissima viscera cœli et terræ Opificem portare meruerunt! felices B oculi tui, quibus datum est illam videre, quam speciosam super filias Jerusalem angeli venerantur, homines desiderant, pavescit tartarus, et omnis creatura heram miratur. Nec inde solummodo felix, quod illud singulare totius orbis decus videre potuisti; potuisti etiam mellifluas ejus voces audire, quibus socias virgines ad collaudandum Regem sæculorum ex sua carne temporaliter procreatum hortabatur, concinens illud viri sapientis ac senatoris Sedulii:

Cantemus Domino, sociæ, cantemus honorem.
Dulcis amor Christi personet ore pio.

Cumque ab aliis virginibus hoc fuisset exceptum, aliæ qui sequuntur versus pronuntiabant.

Primus ad ima ruit magna de luce superbus:
Sic homo cum tumuit, primus ad ima ruit.
Unius ob meritum cuncti periere minores:
Cuncti salvantur unius ob meritum.
Sola fuit mulier, pafuit qua janua lethi;
Ex qua vita redit, sola fuit mulier.

Atque in hunc modum totius carminis bini ac bini versus procurrebant, illis semper repetitis qui primi a Matre Domini dicebantur.

Cantemus Domino, sociæ, cantemus honorem,
Dulcis amor Christi personet ore pio.

Auctoris apostrophe.

Hæc tu, pontificum dignissime, acutissima vi corporalium oculorum in spiritualem potentiam translatorum videre potuisti; hæc tu, intime cœlestium arcanorum perscrutator, audire potuisti; his tantis tamque stupendis rebus interesse potuisti. O sancta D animi tui puritas, et pura sanctitas, quam sic honorat supernæ civitatis suprema dignitas! o decus ac præmium virginitatis, qui sic aggaudet naturæ virginæ simul atque angelicæ dignitati! Sed ecce supra vires viventium est viventis tui in corpore laudibus immorari; quanto minus transeuntis tui, et cum Christo æternaliter regnantis condignas laudes valebimus effari. Præstet omnipotens Deus per

(57) Recte annum Dunstani obitus signat Osbernus, nempe 988. Sed falsus est hic, ut initio Vitæ, in assignando anno adventus Anglorum in Britanniam, qui non anno 428, ut ipse putavit, sed anno 448 accidit, teste Beda. Concordat dies Ascensionis hic notatus.

(58) Imo vicesimo septimo, ut legitur tum apud

potentissima merita tua, ut vel finem vitæ tuæ, quantulumcunque laudabili valeamus sermone describere: quatenus quem semper nobiscum corporaliter viventem non licuit habere; liceat saltem ex consideratione pretiosissimæ mortis sempiternam tui vilam agnoscere, agnoscendo diligere, et diligendo beatæ mercedis aliquid per te piissimum Patrem a Deo obtinere. Discant interim devoti tantorum mirabilium auditores exemplo tui sobrie vivere, sacras frequenter excubias celebrare, castis orationibus inservire, quoniam et tu idcirco talibus tantisque gaudiis interesse meruisti, quod aliis dormientibus ipse in sanctis desideriis vigilasti, orasti, horamque ultimam sine intermissione cogitasti. Nec tamen sufficiens erat in secreto cubiculi tui ista operari, nisi etiam nocturnis frigoribus ædem beati Patris Augustini (57) frequentares, et inde ad vicinum præfatæ virginis templum hanc gloriam Dei visurus procederes.

Præsentia dantur de morte Dunstani.

41. Anno igitur Verbi incarnati duodecim minus a millesimo, adventus Anglorum in Britanniam quingentesimo sexagesimo tertio, sanctissimus, Deoque dilectissimus Dunstanus transitoriam præsentis vitæ deserens lucem, ad lucem beatam atque æterna jucunditate præditam pervenit, ubi sicut sol ex claritate Dei resplendet, et diem æternum æternaliter possidet, anno patriarchatus sui tricesimo tertio (58), nativitatis autem circiter septuagesimo, cum jam esset omni virtutum charismate plenus, et Deum videndi desiderio fatigatus. Cujus venerabilis transitus tam a se, quam ab aliis multiplice revelatione præscitus, sibi gaudium, aliis gravem ingessit mœrorem: sibi gaudium, quoniam quod per spem in vita jucundius habebat, id per rem se visurum, et eo perpetuo fruiturum gaudebat; cæteris mœrorem, quoniam qui similiter divinis et humanis rationibus excelleret, neminem deinceps in terra appariturum existimabant. Sed nos multiplicium revelationum multimoda relatione postposita, eorum quæ proposuimus singula singulis tantum rationibus demonstrabimus. Dies ergo ascensione (59) Christi festiva diem clarificationis beati Dunstani præcessit tertius. Tantæ itaque diei surgente aurora, sacerdos quidam, nomine Algarus [*al.* Elfgarus], doctrinæ et actionis merito præcipuus, quem postea nobilem in Helmeham episcopum claruisse accepimus, dum sacros Dominicæ ascensionis honores in ecclesia Salvatoris pervigil impenderet, et mentem ad cœlestia contemplanda extenderet, seipso et omnibus hujus mundi rebus transcens, Dunstanum pontificali throno conspicit præsentem, et clero jura canonica dictantem; et ecce per omnes ecclesiæ januas ir-

Willelmum, tum in historia ejus translationis infra. Odoni quippe Dunstanus successit anno 841 ex Chronologia Saxonica.
(59) Hæc verbalim refert Willelmus in lib. II De pontificibus Anglorum, cap. 2, ubi de episcopis Helmonensibus, inter quos quintum recenset Algarum, cujus sanctitatem ex hoc loco infert.

ruentium angelorum infinita ingrediuntur agmina, stolis candidissimis fulgentia, coronis aureis rutilantia, Cherubim atque Seraphim Sanctus proclamantia, et quasi divinum nuntium deferentia. Qui, dum coactis ordinibus sedenti astarent pontifici, hoc illi salutationis alloquium persolvunt. Salve, inquit, Dunstane noster, si paratus es, veni, et gratus nostro utere contubernio. Dunstanus respondit: Scitis, o sancti spiritus, hodie Christum cœlos conscendisse, nostrique officii esse tam verbo quam sacramento populum Dei reficere, ideoque venire hodie nequeo. Dixerant itaque sancti spiritus: Paratus esto die Sabbati hinc nobiscum Romam transire, et ante summum pontificem Sanctus æternaliter canere.

Ascensionis die festo verba facit ad populum vir sanctus. Mortem suam suis edicit.

42. Postquam ergo dies æternæ retributionis est indictus, et Dunstanus divina fide ad consentiendum inductus, confestim qui apparuerunt angeli disparuerunt. At sacerdos qui rerum tam evidens contemplator exstiterat, exitum earum stupidus simul et tacitus explorator observabat. Cumque inter sacrosancta ejusdem diei gaudia illa Evangelii lectio recitaretur, in qua Dominus noster Jesus Christus post resurrectionem suam discipulis apparuisse, et exprobrata incredulitate illorum atque duritia cordis, mandatum legitur dedisse, ut in toto mundo Evangelium regni prædicarent, fidem ac baptismum annuntiarent, salutem proponerent credentibus, non credentibus minarentur condemnationem; cumque ad hæc confirmanda signorum illis faciendorum potestatem delegaret, dæmonum ejectionem, linguarum novitatem, tollere serpentes, mortiferæ potionis virus extinguere, et super omnem ægritudinem salutiferam manuum impositionem (*Marc. xxvi, 14-18*). Cum ergo ista Evangelii lectio pronuntiaretur, et post hæc, quemadmodum videntibus illis quibus hæc potestas delegata est Christus in cœlum ascenderet (*Act. i, 9*), subjiceretur: processit pontifex de sacrario latius hæc eadem in populo tractaturus, et memoriam misericordiarum Dei cordibus eorum artius impressurus. Locutus est ergo qualiter nunquam fuerat antea locutus, ostendens qua ratione Filius Dei carnem induerit, cur humani generis salvationem non nisi moriendo compleverit, quemadmodum resurgens a mortuis mortis principem superaverit, et famulantibus angelis cœlum ingressus fuerit. Deinde sanguinem Christi incomparabiliter omnibus creaturis docuit esse præstantiorem; tantamque fiduciam in effusione sanguinis illius mundum habere posse, ut si unus aliquis totius mundi peccata haberet, neque de multitudine, neque de magnitudine criminum illi esset desperandum, si Mediatorem Dei et hominum haberet advocatum. Inter hæc felicia felicis sponsionis gaudia pontifex ad aram reducit, transferens omnipotentissimis Domini verbis speciem panis et vini in veram substantiam carnis et sanguinis Christi. Jamque hora

A benedicendi populum advenerat, et iterata vice beatus ille ad populum procedebat, volens illis abscessum suum denuntiare, sed amore dulcedinis filiorum revocabatur. Proinde exhortatus est omnes, ut illuc tota mentis intentione tendant, quo caput nostrum principiumque Jesus Christus eadem die præcesserat: dataque super illos suæ auctoritatis benedictione, orabat Spiritum sanctum illis adesse quemadmodum Filius Dei promiserat, cum redeuntem illum ad Patrem cœlestis nubes suscipiebat. *Ego, inquit, mittam vobis Spiritum veritatis, ut maneat vobiscum in æternum (Joan. xiv, 16)*. Cum his igitur disserendis beatissimus pontifex diutius immoratus fuisset, videbant faciem ejus tanquam faciem angeli Dei, ut vere ac visibiliter esset agnoscere, quod is quem invocabat Spiritus sanctus majestatis suæ præsentiam dignatus fuerit demonstrare. Volente autem illo ad altare converti, suspirabat populus post eum, desiderans adhuc desiderabiles vultus ejus videre, et colloquio perfrui, perinde quasi ejusdem Spiritus sancti magisterio edocti, quod illum ulterius in carne non essent visuri. Quibus in amore æternæ Trinitatis tertio confirmatis, post libatum pacis et charitatis suæ osculum, non valuit imminentem sibi gloriam diutius contegere, sed rogat ut sui memores existant, dicit vocationis suæ diem instare, nec se ulterius in hoc mundo cum illis manere. Tunc tantam lugentis populi videres confusionem tam permistam lacrymis cleri conclamationem, viduarum ac pupillorum miserabilem perturbationem, ut diem judicii adesse, et omnia sæcula in supremam horam coiseputares. Sacerdos etiam qui tam mirabilem in ecclesia ecstasim viderat, cognito quod non in imagine, sed in rerum veritate eandem sustinisset, palam omnibus, et cum magnis gemitibus quæ viderat absolvit. Quorum mœstitiam Pater pretiosissimus, prout potuit, benigne consolatus, ad altare rediit, susceptoque vitæ æternæ epulo, tam se quam omnes sibi commissos æterno Pastori consignavit. *Cibo reficitur, rapitur e terra. Orationem habet ad suos.*

43. Inde refectionis domum lætabundus ingreditur, omnes ad se confluentes et cibo corporis et spiritualis vitæ alimonia saginavit. Post prandium vero vel magis ultimam cœnam, denuo cum fratribus, ecclesiam Christi ingreditur, signatoque sepulcri sui loco, omnibus ad altare Christi ascendentibus conspicuo cœnaculum pro modo æstivi temporis requieturus ascendit. Circumdat pausantem luctifica ecclesiæ familia, quæ sive metu sui, seu morte illius turbata, horrendos lacrymando questus insonuit. Quos illo sanctissimis ut semper rationibus fovente, atque ad spem futuri sæculi diligentius informante, conspiciunt virum invisibili quadam Dei virtute e terra moveri, motum ad suprema domui fastigia tolli. Hi autem qui paulo ante propinquiores astiterant, miraculi insolentia territi, relictis sedibus devolant omnes. Stant tamen innixi parieti-

bus, et maceriarum liminibus de longe sursum aspicientes, exitum rei videre cupientes. Existimabant namque aut sicut Eliam cum carne eum transferendum, aut alio quovis et insolito modo ab eis tollendum. Sed mox ea qua subvectus fuerat suavitate depositus, convocat omnes qui fugam inierant, tali eos allocutione demulcens. « Vidistis, ait, filii, vidistis, charissimi, quo me Deus vocat, quo Dei ineffabilis misericordia invitat. Semita itineris mei præ oculis ostensa est vobis, ut nullus vestrum de præmio capiendi cœli diffidat, qui vitæ meæ diligens sectator exstiterit. Non erebi sedes animam meam tenebit, non fœda facies profunditatis animam meam tenebit, non ignis inexstinguibilis, et vermis non moriens animam meam tenebit. Sursum est quod amplector, sursum quo gradior. Estote ergo vitæ imitatores; si itineris mei cupitis esse sectatores. Discite voluntatem Dei semper nosse, et, cum eam noveritis, nihil ei velitis præferre. Quod si ab ejus voluntate facienda quantulumcunque vos exorbitasse cognoveritis, statim ad deprecandam ejus clementiam convertimini, ne dum minorem quam oporteat reverentiam exhibueritis, non solum prævaricatores, verum etiam infideles judicemini. Nolite boni videri, sed esse, nec tam mali non videri, quam non esse. Hoc enim maximum inter homines malum est, quod omnes cupiunt boni videri et esse nolunt; nulli volunt mali videri, et nolunt non esse mali. Pacem semper sectamini, nec prius ab illa sectanda deficiatis, quam illam in cœlo apprehendatis. Atque, ut hanc efficaciter attingere valeatis, illum semper in animo dulcissimum habete, illi continuo gratias agite, illius præceptis humiliter obedite qui singulare pro omnibus sacrificium immolari voluit, in quo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, et per eum reconciliari omnia, in ipso pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris sunt, sive quæ in cœlis (Col. 1, 19, 20). Prædico etiam vobis Anglorum gentem dira ac diuturna mala ab exteris gentibus esse passuram, sed in fine dierum miserationem Dei super eam stillaturam. Vobis autem commodum erit horum verborum reminisci, ut sive hæc ad peccatorum emendationem, seu ad perficiendam virtutem contigerint, animas vestras divinæ semper dispositioni subjiciatis, ne sicut mali filii diligatis blandientem; erudientem (quod a vobis remotum sit) contemnatis. Profecto nullius hominum vel tam grave supplicium, vel tam excellens est meritum, quo Dei omnipotentis visio, visio beatæ æternitatis, visio æternæ veritatis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, valeat promereri. Magis autem si naturalem clementiæ suæ bonitatem Deus non attenderit, nihil homo patitur quod sibi justo Dei judicio ex sua culpa non debeat.

Viaticum accipit, ab angelis in cœlum deducitur.

44. In his verbis sentit beatissimus Pater vires

corporis paulatim deficere, cum spiritus ab integritate sui deficere nesciret. Ita namque facie serenus, sensu sobrius, docendi locutione assiduus, toto illo die ac sequenti feria sexta permanebat, ut quicumque se commendaturi, et benedictionem tanti Patris postulaturi advenissent, recreatos se, et multipliciter in amore divinitatis confirmatos assererent. Et jam promissæ beatitudinis Sabbatum illuxerat, jam tempus requiescendi ab omnibus laboribus suis Dunstano instabat, cum ecce multiplex filiorum caterva currit, filiorum quos ipse infra gremium matris Ecclesiæ tenerius nutrierat, atque ad excellentiorem spiritali gratiæ perfectionem adduxerat, clamoribus et nimis ejulatibus queritans quod se derelictis recederet, nec illis liceret commori. At ille in manus Dei omnipotentis eos commendans, et gratiosa benedictione confirmans, jubet sanctæ communionis mysterium ante se celebrari. Quod cum protensis manibus de cœlesti mensa porrectum suscepisset, hac oratione Deo supplicare cœpit. Gloria tibi, omnipotens Pater, qui timentibus te Panem vitæ de cœlo dedisti, ut memores simus mirabilium tuorum, quæ in medio terræ operatus es, mittendo nobis Unigenitum tuum, verum hominem de vera Virgine natum. Tibi, sancte Pater, meritas referimus grates, qui et nos dum non eramus creati, et dum peccatores essemus, hujus gratiæ participes effecisti per eundem Filium tuum Deum, et Dominum nostrum, omnia tecum et Spiritu sancto facientem, gubernantem, et per infinita sæculorum sæcula regnantem. Inter quæ verba ex omnibus animæ medullis ad Deum quem semper desideraverat effusa, videt illos qui se ad cœleste convivium invitaverant beatos angelos assistentes, et cœleste illi obsequium præparantes. Quorum venerando cœtui felix anima illius gratulata, læta egreditur de habitaculo sanctissimi corporis, proficiscens cum illis ad contemplandam claritatem æterni Conditoris. Ecce quomodo honoratus est, quem Deus honore dignum judicavit! ecce quomodo in gaudium Domini sui intravit, qui in commissa sibi doctrinæ pecunia fidelis erogator exstitit! O viscera misericordiæ Dei, quæ sic semper dulcia expertus fuerat iste homo Dei! o cor viri ad voluntatem Dei semper parati; qui potuit dicere: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum* (Psal. LVI, 8)! Ecce nunc psallit in gloria sua illustratus lumine visionis gloriæ Dei.

Sepelitur.

45. Suscipiunt autem venerabiles Domini sacerdotes venerabile corpus summi sacerdotis, deferentes illud in basilicam magni basilei Domini Salvatoris, sub immenso murmure lugentium populorum feretrum densissime ambientium, facies suas dissecantium, palmis sese ferientium, atque amaris vobis, Heu, heu! charissime pater, clamantium. Ibi in loco (60) quem ante biduum dictaverat, cum

(60) Osberto, « qui fuit ante gradus, quibus ad altare Domini Christi ascendebatur. »

omni diligentia sepultus, et post hæc eminentioris operis structura decenter opertus, flebilem simul et amabilem cunctis, sive in choro psallentibus, sive per gradus ad altare ascendentibus sui memoriam dereliquit. Flebilem ideo dixerim, quod ejus quotidie monumentum præ oculis haberent, cujus venerandos aspectus videre non possent. Amabilem, propterea quod licet ejus visibili præsentia carent, invisibilem tamen et incorporeum ejus spiritum in cœlesti fide gaudere, et pro eis apud Deum misericordiam enixius orare sciebant.

Eventa post ejus mortem.

46. Post cujus mortem, si mors dicenda est cui vita æterna successit, ita omnes res contrarium motum sumpserunt, ut Dunstani mortem omnia deflere, nec ejus absentiam se ferre posse viderentur. A summa quippe pace fit commutatio ad bellum intolerabile, ab immensa lætitia ad enormem tristitiam, ab omnium rerum abundantia ad omnium rerum indigentiam. Denique aer ipse immutatus est, naturales temporum vicissitudines dissidebant invicem; cœlum non exaudivit tellurem, nec tellus ea quæ seminabantur, in ea hostilis incursio fœdam ubique faciem dereliquit, dum eorum irruptione urbes diruerentur, ecclesiæ spoliarentur, suffoderentur altaria, et sacerdotes Domini interficerentur. Ex quibus vir virtutum Elfegus, qui quartus erat a magno Dunstano Cantuariorum archiepiscopus, cum multam hostium multitudinem ad Christianam religionem convertisset, et eos quos ab infidelitatis errore convertere non posset, quotidiana invectione reprehenderet, tentus ab eisdem, post dirutam illius urbem, post cruentam innocentis populi cædem, post templi sacri exspoliationem simul et combustionem, vinctus adductus est, et per septem menses variis tormentorum cruciatibus vexatus, et post

hæc omnia, eorum anibus lapidatus spiritum cum triumpho direxit ad cœlum. Sic ergo impleta sunt quæ vel de rerum prosperitate angeli Dunstano, vel de adversitate earum Dunstanus regi Athelredo prædixerunt, sed in his tam gravibus tumultuantis populi angustiis non defuit supernæ miseratio pietatis, quæ tanta coruscantis gratiæ prodigia ad memoriam illius ostendit, ut et reprobis terrori, et afflictis essent consolationi. Neque enim aliter cœlestis ejus spiritus operatus est, quam si in terram redivivo corpore suo quotidie veniret. Verum nos non omnia quæ de illo sunt propter infinitatem dicere poterimus; nec ab omnibus abstinendum putamus, ne nulla esse videantur quæ dicamus. Et quædam quidem de libris miraculorum ejus qui nunc minime supersunt excerptimus; quædam vero nostra ætate, aut in alios facta vidimus, aut in nos patrata ipsi experti sumus. Sed hic libelli hujus fit finis, ut quod intendimus ab alio principio sumi possit.

Justus homo, nudus vitio, sedes subit almas,

Ex quibus expulsam se dolet atra cohors.

Iste polum petit, illa rogam stygis ardua moles

Deserit, atque levis gleba natare solet.

Mansio diversa, diversaque præmia, quantum

Ortus solaris distat ab occiduis.

Imperat huic Agnus circumdatus agmine læto :

Illi cum prava pluto cohorte præest

Uritur illa gelu, nive, grandine perpetuali :

Vernos ista dies mansio semper habet.

Hæc generosa duce jucundo cive decora,

Carmine festiva, pace quieta jugi.

Tu venerande piis mistus, Dunstane, catervis,

Exerces hilares hac regione jocos.

Quanti sis meriti, plebs indicat astricolorum,

Quæ famulata tuam vexit ad astra animam.

INCIPIT LIBER MIRACULORUM EJUSDEM.

Auctore eodem Osberno monacho.

Auctor fidem a lectoribus exigit.

1. Diximus in superiori libello, quibus parentibus venerabilis pater Dunstanus ortus claruerit, quorum regum tempora nobilitaverit, quos processus virtutum habuerit, et quemadmodum ad cœlestia regna gloriosus migraverit. Nunc autem propositum habemus ea narrare, quæ post depositionem corporalis sarcinæ felix spiritus ejus in hoc sæculo dignatus est operari, ut omnes futuri temporis Angligenæ populi agnoscant, quid tanti nominis viro honoris ac reverentiæ debeant. Verum quoniam eorum quæ scribenda sunt, pleraque ac fere omnia nostris temporibus facta cognovimus; pauca vero aliis quidem temporibus facta, sed nobis verissima verissimorum virorum relatione exposita accepimus: hæc ratione omnes qui hæc dignabuntur legere, ad credendum

invitamus, ut sicuti sibi credi volent, si forte aliqua suis temporibus facta scribere voluerint, ita nobis credant, cum audierint ea narrari, quæ a nobis potuere videri. Quam enim de se veri æstimationem a sequentibus haberi velint, eam recte præcedentibus concedere debent. Quod si nulla quæ scribi debeant, suis temporibus fieri contingant, non ideo nos statim falsitatis arguant, quasi quod alio tempore occulta Dei providentia non sit, alio tempore pro corrigendis vel corripiendis hominibus fieri non possit, cum semper opportunitatem rerum et temporum exigat gratia miraculorum. Num enim idcirco minus credendum est principem apostolorum Petrum ad portam templi speciosam claudum sanasse, quod nostris temporibus istud non fecerit, aut ideo beatus evangelista Joannes venenum sine læsione

non libit, et qui veneno deperierant non resuscitavit, quod ista nescio quis impostor et calumniator non viderit; quasi si quis nauclerum, vel aurigam laudari audierit, quod hic navim in procella gnaviter regere, ille equos artificio sciat in cursum ducere, supra humanam naturam hoc esse contendat, ideo quod ille fieri non posse credat. Non itaque hoc admittendum, sed quod unaquæque res tempus et ordinem spectet credendum. Dignentur ergo credere qui hæc dignabuntur legere, ut quemadmodum merito fidei nostræ qua credebamus, vera esse quæ non videramus, actum est ut aliqua videre possemus; ita illi præmium fidei habeant quandoque videre posse, quod narrantibus nobis indubitata fide poterunt credere. Jam ad proposita transibimus, et quo ordine quæque res acta, quantum possumus, breviter ac dilucidè narrabimus.

Cæcus videt.

2. Vicus est urbi Cantuariæ vicinus, *Leoham* ab incolis dictus. Hunc quidam vir inhabitabat, quem longa oculorum cæcitas gravabat. Admonitus ergo in somnis est, ut patrem patriæ Dunstanum adeat, commissa mala deplangat, futurum esse ut amissum lumen per eum recipiat. Narrat suis homo quæ viderat; favebant, et auctores illi itineris procurabant. Ingreditur itaque cæcus ecclesiam Christi, orat sibi pernoctandi ibidem licentiam dari: Tale, inquit, præceptum suscepi. Sequenti vero et media nocte cœpit de tumulo viri Dei omne genus odoramentorum sentiri, et cæcus interim gravissimis oculorum punctionibus gravissime torqueri. Clamavit itaque fortiter, sanatus est mirabiliter, laudavit Deum, et Dunstanum hilariter.

Item tres cæcæ.

5. Tres etiam mulieres in una domo commanebant, simili ex longo tempore cæcitate percussæ, et onere paupertatis oppressæ. Has magnus ille Dunstanus, dum in corpore vixisset, inter cæteros Ecclesiæ stipendiarios pauperes alere solebat. Quæ accepto rumore patrati miraculi alternis se hortabantur sermonibus. Quid hinc, inquit, sedimus, quæ patrem vitæ nostræ reviviscere audimus? eamus ad illum, calamitatem deploremus, auxilium flagitemus. Qui nostram suevit depellere paupertatem, dignabitur corporis nostri profligare cæcitatem: compatietur fame morituris, ut reddita luce gratiam præstet pauperibus, operibus manuum suarum deinceps victuris. Dixerunt, et rectore baculo viam quæ ducit ad civitatem pergere cœperunt. Cumque ad portam ecclesiæ venissent, junctis ad invicem manibus ingressæ sunt, procidentesque ante memoriam viri, hac mœrorem supplicatione depromunt: Pater sancte, pater serene, ad has tuæ misericordiæ stipendiarias intende, ut aut solito more victum eis tribuas, aut lumen oculorum per quod vitam transigere possint restituas. Et iterum dixerunt: Piissime, potentissime, his tuis misellulis miserere. Sic oraverunt, et inter orandum clare viderunt, magnumque gaudium populo præstiterunt.

PATROL. CXXXVII.

A *Sacerdos paralyticus curatur. Ingratus recidit in morbum et expirat.*

4. Sacerdos quidam Folcanensium prepositus, nomine Geowlfus, vir locuples valde erat, multaque nobilitate inter suos pollebat. Hic per multos annos ita omnium membrorum paralyti dissolutus fuerat, ut neque vicinas possessiones adire, neque ecclesiæ limina contingere, nisi in grabato deportatus, valeret. Suasus itaque ab intimis suis, ut ad memoriam domni Dunstani miserum cadaver sineret transferri, primo quidem verecundia distulit homo dives, dedignans consortium paupertatis, ex omnibus locis propter spem recuperandæ salutis illuc confluentis. Sed cum jam præ doloris magnitudine sibi ipsi esset intolerabilis, jussit feretrali equorum lateribus machinam coaptari, seque in ea positum ad ecclesiæ januas, ubi memoratus sanctus requiescit, pertrahi. Ibi clientium suorum humeris sustentatus intro illatus est, prosequente illum non parva multitudine agnatorum, flebilibus vocibus Dunstani nomen invocantium. Secunda autem die factus in agonia ægrotus sensit quasi manum hominis per totum corpus discurrentem, omnesque totius corporis nervos distinguentem. Inde vociferans e terra exsiliit, in pedibus suis constitit, et restituta ad integrum sanitate exclamare cœpit: Benedictus Filius Dei viventis in bono servo suo Dunstano, et benedictus bonus servus ejus Dunstanus in illo. Vere pius, vere omnipotens Christus, qui servos tam potentes tantæ pietate præditos habet. Mox hymnis et laudibus devotissime Domino persolutis, qui alienis manibus fuerat deportatus, suis pedibus cucurrit, equum ascendit, et cum omni comitatu gaudens et hilaris recessit. Sed post paucos dies facto convivio in domo sua, convocavit omnes amicos et notos, ut sibi de adepta sanitate congauderent, et congratularentur. Cumque in magno gaudio convivarentur, cœperunt Deum laudare et glorificare, qui cum sit potens, potentem non abjecerit, sed cum pauperibus suis poenitentiae ei spatia concesserit. Super quo ille indignatus respondit: Num me inter cæteros pauperes computatis, quia inter eos sanatum asseritis? Non ita est, quoniam etsi Dunstanus non fuisset, ita mihi contigisset. Ad hanc vocem toto corpore intremuit, itaque uno momento eadem, quæ illum dimiserat, infirmitate percussus est, ut nihil in omnibus membris esset, quod ab hac percussione intactum remaneret. Vociferabatur ergo miserabiliter, et post pauca expirabat infelicitè.

Invalido sanitas redditur:

5. Ex illo die multus timor, multaque circa sanctum Dei veneratio excrevit, re titutis ad integram sanitatis perfectionem nunc unis, nunc pluribus, per singulos dies ægrotis, ex diversarum regionum, longinquitate porro adductis. Inter hæc multorum cervicibus impendens juvenis ferebatur, formosa quidem facie, sed a nativitate fandi impotens, ut quindenis annorum temporibus nec caput sursum erexerit, nec deorsum gressum direxerit.

Quem super capita illorum celsius elevatum his precibus fletu permistis sancto obtulerunt. O Christe, inquit, salus et creator omnium, qui homines hæc etiam in parte cæteris animantibus excellere voluisti, quod loqui possint, et erecto capite incedere, reforma in hoc filio nostro vel quod natura informatum reliquit, vel quod formatam inimica salutis ægritudo corruptit. Solius enim tui est ex eo quod non est in id quod est perducere, et quod est in quascunque volueris formas mutare. Exaudi ergo preces supplicantium propter temetipsum, et propter Dunstanum dilectum tuum. Tunc demissus ex humeris bajulantium se ægrotus, ut ad memoriam sancti vicinuis applicari deberet, mox ut tumbam tetigit, in pedibus suis constitit, caput cum scapulis sursum erexit, et resoluta lingua quæ nunquam antea fuerat locuta, excelsa voce clamare cœpit *Gloria in excelsis Deo, alleluia*. Sicque perseveravit in integritate susceptæ locutionis, ut usque ad finem vitæ non solum expedite, verum etiam diserte omnia loqueretur.

Cæca nata lumine donatur.

6. Paupercula etiam cum cætera multitudine advenit ferens in ulnis triennem natam ex utero suo sine lumine natam. Quæ cum per aliquot dies orationi pro salute filię suæ sollicita incubisset, nec exauditam se aliquatenus sentiret, deprecata est omnem clerum auxilio sibi apud Dei sanctum fore, confidens eos tanto citius impetraturos quod vellent, quanto ei præ cæteris hominibus familiariter servirent. Affecti itaque pietate monachi (61) pro dolore matris et languore puellæ, cœperunt instantissima prece sanctum deprecari, ut earum afflictioni solita bonitate dignaretur subvenire. Decima autem die dum forte materno gremio puella incumberet, subito apertis oculis clare omnia videbat, et præ gaudio exsiliens dicebat: Mater mi, quæ sunt hæc pulchra quæ video? Cui illa: Videsne, inquit, mi chara? Quæ dixit: Pulcher homo ille jussit me hæc pulchra videre. Clamatum est itaque per totam ecclesiam puellam a nativitate cæcam a magno pontifice Dunstano illuminatam. Fit concursus omnium matrem cum filia constipantium. Sed cum aliqui ex clero credere non possent, quod patentibus oculis acumen visionis inesset, volentes indagandæ veritatis signum videre, jactant poma, sicut pueris alludi solet, per pavementum ecclesiæ, ut experirentur si absque errore infantula posset ea sequendo comprehendere. Quæ confestim de sinu matris exsiliens, rotantia poma per diversos anfractus insectabatur, cisque apprehensis celeri cursu ad matrem revertebatur. Tunc deprehensum est puellam patentibus oculis posse videre, qui antea sine lumine videbantur patere.

Item anus cæca.

7. Item anus quæcum ad memoriam sancti pontificis perducta est, ut quod in juventute perdidit,

A in extrema ætate lumen oculorum reciperet. Vacans ergo orationi, nec ulla salutis remedia consequens, egreditur de civitate, volens ad locum unde venerat remeare. Jamque pontem fluminis Sturæ ascendere cœperat, cum forte ductoris sui auxilio destituta clamabat: Dunstane, Dunstane, nec speratum a te lumen obtinui, et ductorem nunc perdidisti. Mirabile dictu, et malefidis difficile creditu, protinus illa juvenes per medium pontis ligna ferentes clarissime vidit, quibuscum in civitatem rediit, et quid factum sit omnibus indicavit.

Excommunicati pœna et salus.

8. Quid de Clemente Teutone dicam, cui magis aptum nomen est demens, quam Clemens, quem sacerdos pro culpa voluptatis et contumaciæ, in interitum carnis Satanæ tradiderat, et ita maledictionis sententia septem annis devinxerat, ut non solum in eodem loco toto corpore tremendo, verum etiam de loco ad locum cursitando instabili ferretur motu. In basilica vero Salvatoris ante memoriam magni Dunstani præsentatus, cum forte ad nocturnas vigiliis responsorium: *Videte miraculum*, inciperetur, saltum in sublime dedit, dæmonium cum sanguine evomuit, et post hæc omni tempore secundum omnimodam sensorum qualitatem quietus et loco et corpore mansit.

Repens erigitur.

9. Aut quo modo factum in te miraculum, Elwardo, narrabo; hominem gigantææ magnitudinis, si repentem te in tota terra mole corporis per triginta annos pondus non premeret gravissimæ infirmitatis; postea vero charo patri Dunstano oblatus, atque ab eo mirabiliter sanatus, non solum cunctis factus est amabilis propter adeptæ sanitatis miraculum, verum etiam admirabilis propter corporeæ quantitatis spectaculum. Tu musicus in conviviis didicisti post hæc convivantium animos carmine demulcere, et inter cantandum tibi carmen modificare. Sed inde tibi excelsi honoris insigne accessit, quod universitas hominum concordia voce Dunstani te hominem servulumque vocavit.

Loripes tandem rectum incessum recuperat. Auctor jam visa narrat.

D 10. Sed et illud non parva dignum est admiratione, quod quodam venerabili sene, et in omni religione probato referente agnovimus. Ait namque eundem patrem et dominum nostrum cuidam loripedi in somnis apparuisse, atque ut ad requiem corporis sui sanandus veniret præcepisse. Qui ad locum veniens, nec quidquam per multos dies orando salutis inveniens, tædio sive desperatione fractus recessit, itinere quo venerat redire tentavit. Jamque mediam pene viam peregerat, cum is qui dudum dormienti apparuerat, vultu severus, veste decorus occurrit, sciscitans unde veniret, vel quo pergendo tenderet. Recuperandæ, inquit, salutis

(61) Ergo monachi etiam tunc clerum Ecclesiæ Cantuariensis constituebant. Vide num. 16 et 21.

gratia jussus ad sanctum Dei Dunstanum perrexi, sed nihil proficiens ad domum meam redeundum putavi. Tum ille: Ego, inquit, sum Dunstanus, omnium servorum Dei conservus, necessariis quibusdam causis occupatus, non poteram his diebus requiem corporis mei visitare, nec presentiam meam filiis ibidem manentibus exhibere. Nam Ecclesiam Dei Elfricus, cognomento Bata, exheredare tentavit, sed me tutore nihil efficere potuit. Nunc autem confecto negotio ad locum requietionis meae vado. Vide ergo ut illa die et hora ibi te inveniam, quatenus per te gratiam meam meis civibus ostendam. Regressus est itaque languidus in civitatem, narravit omnibus quae audierat, indictum diem patienter expectabat. Stupendum valde, die et hora qua sanctus sese venturum praedixerat, de suscepta sanitate loripes gaudebat, et ineffabili totam urbem letitia replebat. Hactenus ea quae aliorum testimoniis ad nostram notitiam perlata sunt enarravimus: nunc his quae nostra aetate facta sunt enarrandis operam dabimus.

Virgo lucis expers lucem aspicit.

11. Virgo quaedam Deo devota orationis gratia in civitatem venit, inde misera, quod ex quo nata est hujus mundi lucem non viderat, sed ex hoc beata quod aeternam lucem ardenti semper desiderio quaesiverat. Et cum forte natalitius dies sancti confessoris Christi Audoeni episcopi instaret, in quo pariter et aliorum omnium, quorum reliquiae in ecclesia Salvatoris continentur, praecipua veneratione memoria celebrabatur, postulabat illa a custodibus ecclesiae, ut sibi liceret eadem nocte vigiliis ibidem celebrare. Quod dum facile propter vitae religionem obtinuisset, remansit in ecclesia juxta requiem beati Patris Dunstani stans, totaque nocte vigiliis et orationibus vacans. Jam nocturnas laudes inceperamus, jam octavum responsorium *Sint lumbi vestri praecincti*, modulatis vocibus concinebamus, cum virgo Dei vehementem in facie sustinens prurimum, acutissima digitorum impressione coepit oculos perfricare. Inde statim sanguis ubertim exiens, in suppositum capitis sui velamen defluxit, modesteque illa circumstantibus innuens: Praebete, inquit, mihi vas sanguinis susceptorium, ne terra sancta ejus colluvione maculetur. Quod postquam illi fecissent, lympham quoque lavandis oculorum orbibus praebuerunt. Interim nos pueri vultus illuc dirigere, oculis subaspicere, iterumque ad invicem mutuis (62) aspectibus simul ac nutibus laetitiam significare. Suspicati namque sumus (quod res erat) bonum patrem nostrum boni aliquid operatum fuisse. Jam cantus de praecinctione lumborum, et ardentium lucernarum gestatione secundo terminabatur; jam a cantoribus gloria sanctae et individuae Trinitati reddebatur, et ecce illa quae lumbos suos castitate semper praecinctos habuerat, ad gloriam Dei lucernas in ecclesia ardentes in magna cordis laetitia videbat.

A Mirata est ergo de omnibus quae videbat. Ostendebantur ei laminae aureae, cruces, baccilia, claves ecclesiae, omnia mirata videbat. Ipsas quoque hominum figuras cum ingenti stupore considerabat. Videres ergo omnes in ecclesia lacrymas exprimere, et cum vobis modulatione cordis jubilatione Deum laudare. Orto autem mane forte ad magistros intravimus, vapulaturi pro culpis quas commiseramus. Et ecce de transverso vir bonus Godricus furibundus irrupit, ita clamitans: Vos hic homines crudelitatem in innocentiam evomit, et dulcissimus Pater noster Dunstanus suaviter misericordiae suae in nos peccatores ostendit. Exite. Praerogativam miraculi quondam a Salvatore in caeco nato celebratam iterum celebrari videtis, et aliquid crudeliter facere audetis? Exite. Ita impias manus evasimus, et post haec ecclesiam ingressi sumus. Tunc pulsato signo beatissimi patris nostri, quod ipse manibus suis olim fecisse dicebatur, quo nullum dulcius, neque ad commovendos hominum animos flebilius, concurrat universa civitas, volens oculis quod fama reserante audierat. Coepimus itaque excelsis vocibus simul et lacrymabilibus Dominum Deum nostrum laudare, qui per beatum servum suum Dunstanum tantis laetitiis nostra tempora dignatus est beatificare. Et cum multa populorum millia in ecclesia starent, neminem inter omnes videres qui non praegaudio pie ac dulciter fletet.

Auctor testis miraculi de puella curata.

C 12. Vigilia beatorum Christi apostolorum Petri et Pauli erat, et inclinata jam die vespertinas orationes clerus in ecclesia agebat. Forte ego cum alio puerulo coetaneo meo ad altare Christi ministraveram, consummatoque ministerio per gradus descendere incipiebam: et ecce in occursum nostrum vetula quaedam cum filia bene adulta obviam se dedit, procumbens gradibus simul et clamitans: Misere mini mei, pueri Dei, ut Deus omnipotens miseretur nostri, profectum virtutis concedens, et aetatem puerilem ad maturos annos feliciter perducingens. Nos autem, ut id aetatis pueri, factum feminae expavescentes, haesimus loco, miseriae causas flebiliter sciscitantes. Tum illa, hanc, inquit, quam videtis filiam meam, a summis humeris usque ad extremos manuum articulos collisam, obstetricis suae nescio aut furor, aut negligentia foedam atque inutilem reddidit. Audivi magnam quamdam in hoc loco Dei virtutem esse, et ideo ad supplicandum ei longo itinere tentavimus huc venire: vos nobis quid agendum sit edicite. Aspiciebamus interim manus sine forma manus, juncturae juncturis non cohaerebant, sed quaedam discors deformatis informem quamdam ossium concretionem faciebat, pollices retrorsum deflexi immobilem gerebant sensibilitatem. Caeterorum namque digitorum figura nulla sed radices quaedam de palma prominentes intror-

(62) Hic silentium innuitur, tum ob temporis nocturni causam, tum ob loci sacri religionem. Nani in ecclesia loqui nefas erat. Vide infra num. 13.

sum curvabantur, quæ in vola confixæ unguibus eam perforabant. Quæ res intolerabiles patienti angustias inferebat. Avertimus ergo oculos hoc solum dicentes: Non nos, bona mulier, non nos quid agendum sit consulere velis, juxta est qui et tibi consulere, et filiæ tuæ salutem valet procurare: solet namque secundum fidem suam omnibus illum invocantibus subvenire. Tum illa comprehensa lacinia vestis filiæ suæ traxit eam ad locum, moxque toto corpore in terram prostratæ adorant sanctum ambæ, fletibus et ejulatibus illius bonitatem pulsantes. Et vere pulsabant, quibus tam cito misericordiæ illius viscera patebant. Necdum enim Phœbus marinis fluctibus caput intulerat, et illa quæ morbo contracta fuerat, ruptis venis brachia extollebat, manuum articulos omnes extendebat, et quæ ab annis puerilibus digitos movere non poterat, expedite jam omnia contrectabat. Itaque accurrimus, vidimus, flevimus, et facto mane cum exultatione totius urbis Dominum Deum nostrum laudavimus.

Contractus erectus.

13. Epheborum aliquis prope civitatem manebat ita a puero debilitatus, ut a lumbis ac deorsum per totum emortuus duobus bacillis inniteretur, totius corporis post se trahens medietatem. Hic ea die in qua Filius Dei in assumpta carne dignatus est mori, ejus Ecclesiam ingressus, vexillum crucis, in qua moriens mortem nostram destruxit, cum cætera multitudine adorabat, et futuræ festivitatis gaudia juxta corpus venerandi Patris Dunstani manens expectabat. Adveniente autem hora in qua Dominus noster Jesus Christus triumphato diabolo a mortuis resurrexisse creditur, clamor in ecclesia factus est magnus tumultuans adolescentem rectum toto corpore stare, qui a multis annis inferiores corporis partes post se consueverat trahere. Quod quamvis clerus sciebat, patienter tamen simul et lætanter solis ortum expectabat. Mane vero Dominicæ resurrectionis convenit infinita totius urbis multitudo in ecclesiam, videre quid in hominem divina potentia operata fuisset, quem antea in infirmitate bene cognitum habuissent. Viderunt itaque, et Deo gloriam dederunt clamantes bono Domino Dunstanum in vita servisse, cui post mortem non solum contigit beatius vivere, verum etiam beneficiorum suorum gratiam hominibus præstare.

Alia miracula.

14. Puerum quoque omnibus membris contractum per eundem Dei sanctum vidimus sanatum.

(63) Osbertus: « Instabat dies festa Nativitatis Christi. Moris autem antiquitus fuerat in monasterio ipso, quinto die ante festum pueros, qui in scholis sub disciplina exercebantur, gravibus et immoderatis verberibus cruciari: qui cruciatus miseris non pro commissis culpis, sed pro usu inferebatur, » etc.

(64) Haroldus iste Danorum rex fuit, cujus filius Sueno seu Suennus in Angliam irrupit, regnante Ethelredo seu Adelredo, ubi « inter pios impius

A *Novitiis pœna remissa. Pagani cadaver ex ecclesia projici jubetur.*

15. Quadam etiam die (63) dum plus solito magistrorum furor in pueros desæviret, nec spes intercessionis uspiam ulla suppeteret, hoc unum et solum superesse remedium crediderunt, ut ad memoriam dulcissimi Patris Dunstani confugium facerent, illum que non tam intercessorem, quam adversus impietatis ministros defensorem exhiberent. Conferunt itaque se summo diluculo ad illum, multis lacrymis ejus clementiam postulantes, sedentibus per diversa loca magistris, qua transitus puerorum esse deberet, exitumque illorum de ecclesia multiplicitate diligentia aucupantibus: et ecce lacrymantibus illis apparuit pius vultus gerens pius Pater Dunstanus tangensque virga quam manu gestabat unum illorum apertis oculis videntem sed movendi se omnino impotentem, ita adorsus est fari. Jam desitum sit, pueri, a fletu, quoniam nullum vobis hodie molestum esse permitto. Idcirco enim veni invitatus lacrymis doloris vestri. Ecce nunc ibo, et magistros egressum vestrum explorantes gravissimo somno soporabo. Tu vero puer qui me loquentem cernis et audis, cum vos meo munere liberatos esse cognoveris, in hoc mihi gratiam præstabis, si hujus ecclesiæ præposito ex meo nomine præcipias, ut initiatum infantulum hunc, qui juxta me nuper conditus est, filium comitis Haroldi (64) foras projici faciat. Indecens namque valde est, ut ibi paganorum corpora sepeliantur, ubi divina quotidie mysteria celebrantur. Quod si ipse aut metu aut incredulitate præceptum meum neglexerit, noverit in hac ecclesia nihil prosperum processurum, quando hoc meum præceptum opere non fuerit impletum. Hæc dicens sepulcro receptus est. Is autem qui hæc viderat, tum quidem puer, nunc vero reverendæ ætatis senior, quique ut ista sublato nomine illius scriberentur, sollicitè nos admonuit, statim sui compos effectus, innuit sodalibus dicens: Num Patrem Dunstanum vidistis? num quid locutus fuerit audistis? Narravitque omnia seriatim, hæc inquit: Hæc et hæc locutus est. Surgentes ergo pueri ut intrarent domum martyrii (65), transierunt ante primos magistros, dormierunt; transierunt ante secundos, dormierunt; transierunt ante tertios et quartos, dormierunt. Post paulo vero evigilantes, et derisos se graviter dolentes, versi in furorem statuunt sævissimam tertia diei hora de pueris ultionem sumere, quos protegente Dunstano mane non potuerunt contingere. Talis enim mos in

diu conversatus, morte tarda deprimitur, ibidem sepelitur, » ex Ditmari lib. vii, pag. 94. Idem, pag. 95, commemorat, Haraldum et Canutum Sueonis filios anno 1016 denuo in Angliam expeditionem fecisse, de qua intelligendum Dunstani vaticinium in fine Vitæ, supra. Ditmarus post hæc Elfege Dunstani quarti successoris martyrium refert, quod Dunstano falso relatu aut memoria lapsus tribuit.

(65) Martyrii hæc domus ea sine dubio vocatur, in qua pueri pro erratis pœnas dabant.

Ecclesia tunc temporis erat, ut quos prima diei hora sine vindicta servaret, eos hora tertia durius puniret. Sed Dunstanus, semper et ubique fidelis, ita præfatos eadem hora a se magistros divisit, ut non tam de puerorum læsione cogitare, quam de sua liberet confusione tractare. Ita pueri periculum diei illius evasere, atque in crastino vigiliis Dominicæ nativitatæ gaudenti animo videre. At is qui legatione Patrisungebatur, quæ audierat præposito fideliter nuntiabat, sed ille infideli mente nuntiata parvipendebat.

Ea re neglecta quid secutum. S. Dunstani translatio.

16. Quoties etiam in nocturna visione visus est fratribus de ecclesia exire? Quem cum exeuntem retinere vellent: Non possum, inquit, ibi manere propter fœtorem pagani pueri licet initiati in hac ecclesia sepulti. Nec multo post ecclesia Salvatoris igni combusta est, parietes ceciderunt, nec quidquam ex omnibus monasterii officinis incombustum remansit, præter duas domos sine quibus monachi remanere non possent, dormitorium scilicet et refectarium, tantamque claustræ partem sub quanta absque imbrium infusione ab una domo in aliam possent introire. Ex quo satis videre fuit, quantam nostræ curam Pater Dunstanus habuerit. Sed horum ruina in melius commutata est veniente venerabili viro Lanfranco (66) archiepiscopo, et omnium qui nostra ætate in terra fuerunt sanctissimo simul ac sapientissimo. Qui, cum fundamenta construendæ novæ ecclesiæ ponere vellet, neque hoc absque translatione corporum infra ambitum ejusdem ecclesiæ quiescentium facere posset, indixit jejunium omni populo, quatenus sanctorum voluntas fieret, ut eorum corpora ad alia loca transferri deberent. Die vero huic negotio constituto, orante omni populo, clero cereis et aromatibus, omnique genere gaudiorum occurrente, paraverunt se sacerdotes, ut thecam sancti Patris Dunstani absque contrectatione corporis illius e terra levarent, et ad locum cum omni diligentia præparatum deferrent. Quam cum in humeris accepissent, retinetur a quibusdam ecclesiæ militibus, qui pacem regis Willermi nuper infregerant, occisis duobus equitibus, nepotibus videlicet Scollandi, qui erat abbas monasterii sancti Augustini extra urbis muros constituti. Timebant autem ne mors occisorum morte sua solveretur, et ideo evitandi hujus mali causa neque a sancto recedere, neque thecam ejus dimittere voluerunt. Vocati sunt itaque tam abbas, quam omnes hi quorum interfuit vindictam donare: negaverunt, nec mortem occisorum sine vindicta remittere voluerunt. Quid ergo? deductum est sacrum corpus infecto negotio, atque in oratorio beatæ virginis Mariæ collocatum. Summo autem diluculo, nobis adhuc in stratis quiescen-

tibus, irrupit in ecclesiam abbas stipatus parentum catervis, postulat fratres celerius excitari, dicit se necessario illis loqui velle. Qui cum venissent, accessit ad corpus sancti, genua flexit atque in hæc verba lacrymabiliter erupit: Peccavimus in te, sancte Dei, nolentes tibi in conspectu populi exhibere honorem obsequii. Ecce nunc et injuriam donamus, et de mentis nostræ obstinatione veniam imploramus. Nos autem mirantes tam subitam rerum mutationem, cognovimus illos per visionem a sancto Dei fuisse perterritos, et vix noctem illam transegisse vivos, propterea quod presbyter quidam aspectu terribilis, qui ex figuratis imaginibus Dunstano visus est simillimus, gravibus eos cruciatibus vexasset, diuque vexatos ardenti rogo concremandos violenter pertraxisset. Ita illi quam sponte noluerunt, coacti injuriam donaverunt.

Lanfrancus faventem sibi sentit Dunstanum in causa temporali.

17. His temporibus conflictum iniit Lanfrancus archiepiscopus adversus majores natu regni Anglorum, præcipue adversus episcopum Bajocensem, nomine Odonem, qui erat frater regis, et comes Cantix, de jure ecclesiæ Christi, et quibusdam terris inde ab antiquis temporibus injuste ablatis. Sed nihil de viribus suis confidens (erat namque sicut omnibus sapientia incomparabilis, ita in conspectu Dei præ omnibus semper humilitate admirabilis) deprecatus est beatum Dunstanum auxilio sibi fore ad defendendam causam ecclesiæ suæ; et oblata pro exauditione hostia salutari, quietus sedebat in loco, exspectans advocationem causidicorum, simul ac meditans quid vel ipse adversariis objicere, vel qualiter ad objecta quæque posset respondere. Tunc interim excessum mentis patienti apparuit sanctus Dei, stans in medio duorum aliquorum angelica dignitate præditorum, angelicos et ipse vultus habens, atque in vultu quandam frontis et oculorum conniventiam Lanfranco ostendens. Ex qua visione de capienda victoria securus ille effectus, concilium malignantium intrepidus adiit, munitiones illorum torrente rationum funditus dissipavit. Ita enim cunctos Christi ac suos devicit adversarios, ut et quæ sui juris erant, ecclesiæ Christi integerrime restituerentur, et hoc non humana sapientia, sed divina factum fuisse virtute idem Domini servus gloriaretur.

Et in gravi morbo.

18. Post aliquot dies Lanfrancus corporali infirmitate gravissime tactus, omnino a medicis desperabatur. Cumque finem vitæ jam jamque adesse putaret, missa legatione mandat fratribus ecclesiæ Christi quæ circa se agebantur; exoptat seniorum præquam iv Kal. Septemb. Cantuariæ suscepit, ecclesiam Salvatoris, quam tum præfatum incendium, tum vetustas inutilem fecerat, sumptus destruere, et augustiorem facere cupiens, etc. Levata sunt corpora pretiosorum pontificum Christi, Dunstani atque Elfegei.

(66) Apud Osbertum: « Lanfrancus Cadomensis cœnobii abbas, vir præstanti sapientia pollens. Cantuariensem pontificatum regendum suscepit, qui more electi antistitis Cantuariam xviii Kal. Septembris veniens, susceptus est a clero et populo, sicut Patrem tantæ sedis et virum ingentis famæ suscipi erat æquum. Hic adepta pontificali benedictione,

sentiam, quatenus si in corpore diutius vivere non A
 liceret; defuncti (ut verbis utar illius) cadaver ad
 urbem secum transveherent. Nam in quodam eccle-
 siæ patrimonio procul ab urbe distante, quod Ealdin-
 tune [*al.* Ealdintune.] vocatur, idem Pater venera-
 bilis ægrotabat. Veniunt itaque illi ad locum; inve-
 niunt omnia lacrymis repleta, plorant cum ploranti-
 bus, nolentes hominem morte videre finiendum, cui
 similem post hæc sciebant non esse inveniendum. At
 ille, sive suas angustias, sive filiorum suorum mise-
 rias non ferens (sicut enim mater unicum filium,
 ita singulos nos unice diligebat), convertit faciem
 suam ad parietem, divinam quantis posset suspiriis
 clementiam deprecaturus. Confestim autem sursum
 raptus, videbat quasi exercitum virorum candidato-
 rum, lucifluas sicut sol facies habentium, albos equos
 cum phaleris aureis comptos insidentium, et libera-
 les jocos jocunda quadam suavitate ad invicem exhib-
 entium. Quos ille prætereuntes lætabundis oculis
 intuens, sciscitabatur cujusnam ista profectio esset.
 Dictum autem est hanc domni Dunstani esse, illum
 vero non longe abesse. Expectabat itaque Lanfran-
 cus explorans singulorum transeuntium vultus, cu-
 piens illum præ cæteris agnoscere, a quo præ cæteris
 remedia sperabat salutis accipere; et ecce beatissi-
 mus Pater Dunstanus venerabilium seniorum cuneis
 hinc inde stipatus veniebat, similem per omnia cæte-
 ris habitum gerens, nisi quod ab humeris et sursum,
 celsior cunctis eminebat. In cuius occursum Lan-
 francus humiliter progrediens, jungensque se ad la-
 tus equitantis, illius amplexatus est pedem simul cum
 ascensorio, cui videbatur inniti, atque ad se oscu-
 landi gratia trahere conatus est. At Dunstanus quasi
 ad factum expavescens, sive Lanfranco honoris gra-
 tiam exhibens, constricto genu utraque manu pe-
 dem ad se videbatur retrahere. In hac beata certa-
 minis lucta Lanfrancus ad id quod fuerat redit, et ita
 se sanum reperit, ut nullum infirmitatis vestigium in
 toto corpore remansisset. Agit itaque gratias Deo, cu-
 jus dono et Dunstanum videre, et cupitam salutem illo
 potuit donante suscipere. Vocatis ergo his qui prop-
 ius accumbebant, narrat ex ordine quæ viderat,
 simul se convaluisse asseverat. Illis vero existi-
 mantibus quod alienata mente loqueretur: Præpa-
 retur, inquit, mihi altare; videbitis namque illum
 sacrificium Deo offerentem, quem paulo ante videba-
 tis vix labia moventem. Deinde accitis qui nuper
 advenerant senioribus. Hic dies, ait, erit vobis boni
 nuntii dies. Dominum et Patrem nostrum Dunsta-
 num hic fuisse, et me ab omni corporis molestia
 sanasse scitote. Regredimini ergo ad ecclesiam,
 portas ejus super vos obserate, ad memoriam san-
 cti accedite, genua flectite, ac pro reddita mihi
 sanitate uberes gratias referte. Nolo etenim per me
 ipsum modo venire, ne existiment me homines ali-
 quid esse, quasi qui potuerim Dei sanctos videre.
 Faciunt illi imperata, magnumque fratribus de morte
 Patris suspectis gaudium præstant.

Et in morbo capellani.

19. Quidam capellanus presbyter archiepiscopi
 adeo gravi febrium vexatione per octonos menses
 cruciatus fuerat, ut consumptis carnibus vix infirmis
 ossibus pellis hæreret. Hic eo momento quo archi-
 episcopus salvus effectus est, optatam a Deo salutem,
 et ipse consecutus est, et mane ad archiepiscopum
 lætabundus ingrediens (didicerat namque illum con-
 valuisse), requirebat modum receptæ sanitatis, et
 audiebat. Rogatus etiam ipse, ut quemadmodum se-
 se haberet ediceret. Plane, inquit, optime valeo,
 quoniam is qui te in mortis periculo miserando re-
 spexit, mihi quoque ob gratiam tui in hac nocte sa-
 lutem conferre dignatus est. Jacebam namque in
 stratu meo, quod ligneus solummodo a stratu tuo pa-
 rietes dirimit, videbamque in visione beatum Dunsta-
 num solemnes in ecclesia Salvatoris missas agentem,
 meque illi in ministerio subdiaconatus servientem.
 Cumque perlecta a me fuisset epistola, ad pedes il-
 lius ex more deosculandos accessi, benedictionem
 petii, et ita cum ejus benedictione recedens convalui.
 Audiens hæc venerabilis Pater Lanfrancus, erump-
 ens in gaudium sic ait: Non potuit quidquam infir-
 mitatis in loco remanere, quem sanctus Dei visita-
 tionis suæ gratia dignatus est illustrare.

Catenato nodi soluti. Factum contrarium.

20. Ea quoque tempestate duæ quædam res apud
 nos contigerunt, quas non magis beato Dunstano,
 quam cæteris ibidem quiescentibus sanctis ascri-
 bendas putavimus. Ex præcepto siquidem Bajocen-
 sis episcopi quidam vir in vincula coniectus fuerat,
 propterea quod cervum in silva illius a canibus in-
 scitatum, seseque in occursum ejus præcipitem dan-
 tem, emissa sagitta occidisset. Habitus ergo in vin-
 culis in civitate Cantuaria, diebus ac noctibus eccle-
 siam frequentare, lacrymas pro peccatis effundere
 suis, magnumque populi affectum ex sonitu striden-
 tium catenarum circa se excitare. Cumque hoc per
 duos annos indesinenter fecisset, quadam die, cum
 ante altare Dominicæ crucis prostratus jaceret,
 videntibus cunctis qui circumstabant catenæ disruptæ
 sunt, hoæ in quatuor partes comminutæ, clavi in
 minutas partes confracti. Ipse vero quid de eo di-
 vinitus agebatur penitus ignorabat. Surgente autem
 illo ab oratione, ceciderunt vincula de pedibus suis;
 quæ tollens in manibus suis, per medium fratrum
 omnipotentem Christum pro miraculo laudantium
 perrexit, eaque super altare Christi posuit, offerens
 Deo pro munere quod sibi fuerat pro onere. Post
 paucos dies, dum rem istam Lanfrancus archiepi-
 scopus cuidam præpotenti viro narrasset, ille vicaria
 relatione, Et ego, inquit, tale aliquid vestræ excel-
 lentia narrare valeo, quod non minoris admirationis
 apud te fore existimo. Tertius namque dies est ho-
 die, ex quo sedecim naves piratarum validissimo
 vento actæ, ad ripam maris sunt jactatæ: homines
 autem qui intus fuerant, partim maris fluctibus
 sunt immersi, partim a regiis exactoribus compre-

hensi, cum principe suo nomine Baraba compedibus astricti sunt; qui idcirco Barabam se appellari voluit, quoniam nimis semper crudelitatis fuisset, multamque hominum turbam manu sua occidisset. Evadens autem de compedibus viam quæ ducit Cantuariam arripuit, sciens se neque vita, neque membris cariturum, si ecclesiam Christi contingere posset asylum. Sed cum jam prope civitatem fuisset, mox ut pinnam Ecclesiæ, et Cherubin aureum vidit, quasi cœlestis Cherubin virtute repulsus ultra progredi non potuit. Nititur itaque totis viribus contra vacuum aerem, et semper eum quasi murum ferreum sentiebat. Hæsit vero stupens, et iterum resumptis viribus prioris luctæ certamen assumpsit; sed ea qua ante virtute repulsus, majore quam ante spatio resiliit. Tentabat si unde venerat regredi posset: currere poterat quantum volebat. Si vero quo disponebat, progredi vellet, mox ut ecclesiam videbat, pedem movere non poterat. Desperans ergo de salute sua et de misericordia Dei. Manifestum est, inquit, cum damnatis me sortem habere cui ecclesiam Christi non licet videre. Quid ergo prodest crudelem Christum invocare, a quo non sit misericordiam impetrare? Ut fortuna volet, eat; ego deinceps fugam non inibo, sed unde veni moriturus redibo. Hæc dicens, præcipiti cursu redit, quæ sibi contigerant multis millibus hominum narravit. Post hæc condignas factis pœnas solvit. His acceptis Lanfrancus vocato me præcepit ista in populo prædicari, adjungens ideo hunc ab ecclesia terribiliter repulsum, quod ficto corde ad eam accesserit; illum vero alium ea re in ecclesia mirabiliter liberatum, quod ad eandem quotidie devoto animo tetenderit.

Monachus recedere volens impeditur.

21. Sed et illud perpetua dignum est memoria (67), quod circa Edwardum urbis Londoniæ archidiaconum ejus clementia mirabili modo operata est. Qui cum esset in sæculo deliciis pollens, conspiciens omnia sæculi bona esse angusta, contulit se ad unum incommutabile commune sufficiens bonum Deum, suscepta sanctæ religionis veste in ecclesia Cantuariensi, sub regiminæ præfati gloriosi viri Lanfranci archiepiscopi; ubi per aliquot annos honeste conversatus, magnam apud omnes cohabitantes gratiam obtinuit. Sed post hæc malignus spiritus ejus conversioni simul et conversationi invidens, occultis quibusdam et importunis suggestionibus animo illius tedium religionis ingerebat, cupiens illum ad hanc mentis insaniam perducere, ut ad sæculum, unde venerat, repetito vomitu sordium rediret. Immittebat namque diabolus in cor ejus sæculi voluptates, amplexus feminarum, amplas domos, amicorum societates; nec permittebat illum cogitare, quam dulcis est Dominus gustantibus eum, quam magna domus Dei, et ingens locus habitationis ejus, quam beata societas angelorum Deum in sæculum sæculorum lau-

dantium. Victus tandem importunitate tentatoris, exitum de ecclesia moliebatur, et paratis omnibus quæ ad hoc sacrilegium explendum idonea videbantur, ingreditur ecclesiam (68), a sancto Dunstano licentiam exeundi et ad sæculum revertendi petiturus, sciens procul dubio quod nihil ei prospere procederet, si illo offenso discedere non timeret. Et surgens ab oratione ut ostium ecclesiæ egrederetur, reperit in ostio Dunstanum cum virga stantem, non talem tunc qualem illum viderat Lanfrancus, sed terribilem vultu, oculis minacem, et mordacibus labiis hæc infrementem: Regredere miser, regredere, omnipotenti Domino te prosterne, conceptumque diaboli venenum de corde tuo evome. Cumque ille pavens ac tremens hæreret, Dunstanus elevata contra illum virga, ait: Non exhibis, sed hic morieris. Hoc dicto qui loquebatur disparuit, et cui loquebatur graviter ægrotavit. Mox itaque lectulo receptus, duobus mensibus in magnis angustiis vixit, et post hæc vitam consummavit. Sed cum ad hoc ventum fuisset ut animam reddere deberet, accersitis his quos primos in amore fraternitatis habuerat, universa per ordinem quæ vel male disposuerat, vel bono suo viderat, in magna cordis contritione narrabat. Hæc eadem alius quidam frater bonæ indolis adolescens, nomine Adrianus, coram omnibus confessus est, dicens se et conscium consilii et consentaneum operi.

Dunstanus iuvocanti propitius.

22. Ante hos dies cum in insula Tanatos essem, gradiebar juxta littus maris cum milite, qui me pro defensione sui invitaverat, considerans ea quæ ibi sunt mirabilia Dei, et materiem boni sermonis exinde eliciens. Inde sermo ad Patrem Dunstanum protractus est, quoniam maximum semper lucrum reputo quoties loquendi de illo occasionem reperio. Tum miles idem memorato hoc nomine totus expalluit, ac veluti dolorem ex intimo suspirans, Væ, ait, mihi ingrato, qui tantorum beneficiorum huc usque immemor existo! Tum ego: Et quid, inquam, hi tam molesti anhelitus. Nosti, ait, quantum mihi infestus abbas sancti Augustini, dum adviveret existerit, dum diripere cuperet quæ ad me hæreditate venissent. Novi, inquam. Num et illud nosti quod non modo nihil ejus immoderatio obsuit, verum etiam ad majoris mihi gloriæ cumulum excrevit? Nec hoc, inquam, latet; sed quorsum ista commemorares, ignoro. Scies, inquit, nocte siquidem, quæ diem statuti inter me et illum placiti præcedebat, memorans cum essem in domo mea quæ prope est, quod frequenter Patrem Dunstanum tuis rationibus extollere consueveris, nunc, aio, experiri habeo, si ut accepi, ita ille laudabilis existat. Flexus ergo in oratione, Deus, inquit, Patris Dunstani, fave hodie nostræ parti. Inde corpusculum requiei dedens, video in somnis urbem Cantuariam, basilicam Salvatoris, etis pausabant, apud Osbertum, qui ait id factum esse inter duas festivitates Assumptionis et Nativitatis S. Mariæ.

(67) Hoc miraculum distinctius refert Osbertus infra.

(68) Nempe dum « Fratres meridiana hora in le-

memoriam Patris; cui quasi incumbens, aspicio A viram juxta stantem, decorum forma, veste speciosum, lampadem lucis manu tenentem; ad cujus imaginem perterrefactus, Quisnam, inquam, es tu, hominum pulcherrime? Idem, inquit, ille cujus tu paulo ante auxilium precabare. Pape, inquam, quam citus es ad miserandos miseros! Nosti quid Dominus minatur? Nihil, ait, ejus minus pertimescas, nec magni eas omnino pendas. Ita miles ille oravit, post hoc versus ad me ait: Jam cætera tu nosti, quemadmodum ego et tu convenerimus, contendimus, convicerimus. Signum, inquam, grande in illa die dedit sanctus, propterea quod dum illi plures, et elimato acumine fuerint, a paucis et minus acutis victi abierint. Tum ego respiciens ad eos qui præsentem erant ostendi verbis, quod nunc prodo litteris.

Auctor de se narrat visum.

23. Nunc ad ea quæ meam proprie attingunt personam, ut minus fortasse sapiens, transibo, et sic ori silentium ponam, manibus quoque otium indicam. Quodam tempore quidam homines gravi me odio infestabant, nec prius ab infestando quiescere volebant, quam magnis injuriis affectum gravioribus minarentur afficiendum. Eorum vero qui agenda causæ nostræ iudices dati fuerunt ita animus sive gratia, sive importunitate adversariorum a me alienatus est, ut neque oratione inflecti, neque ulla possent ratione moveri. Desperans ergo de subventionem hominum, solius Dei ac beati istius auxilium duxi quærendum esse. Itaque nocturno tempore soporatis omnibus, ejus memoriam in magna confidentia adii, et multitudinem miserationum illius gemebundis vocibus, ac lacrymabilibus oculis pulsavi. Demum mente fessus, luctu anxius recessi, secretum petii, dolorem cordis requie corporis, ut interdum fit, lenire desiderans. Necdum satis ad pausandum composueram corpus dum animo cuncta excedens, viderer mihi in atrio templi domum videre, cujus magnitudo mirabilis, pulchritudo inæstimabilis, ad quam nemo nisi per quamdam aquarum colluvionem poterat transire. Verum ista transeuntibus lex erat, ut quanto magis ad introitum domus appropinquarent, tanto minus easdem sentirent aquas. Transibam ego cum transeuntibus, ac rarentibus aquis ad ulteriora alvei littora perveniebam; moxque domum ingrediens, videbam totam illam majori quam solari claritate fulgentem, cœtum quasi sanctorum ineffabili quadam suavitate lætantium circumsedentem; et quamdam decoris subtilitatem, quæ modo crystalli pervideri posset oculis intuentium prætendentem. Considerabam diligentius, volens deprehendere, unde etiam immensæ lucis claritas coruscaret, et videbatur mihi quod non aliunde quam de corporibus sanctorum idem splendor exiret. Interroganti autem mihi quæ hæc essent, edoctum est hunc esse clerum magni Dunstani, illum vero paulo ante

(69) Hoc miraculum refert Osbertus, infra. Aliud ab aliis prætermissum memorat Willelmus de fure suspenso, quem Dunstanus incolumem servavit.

adfuisse, divina sacramenta celebrasse, et needum communionis antiphona decantata recessisse, atque ut illum expectaret qui ad requiem illius decumberet præcepisse. Cogitabam itaque ne forte ego ille essem. Cumque hoc in animo volverem, consurgentes viri illi apprehensum me statuerunt in medio sui, alterutris vocibus sese cohortantes: Eia, fratres, missas terminemus, quoniam is adest, cujus gratia ista dilatio facta est. Cœperunt itaque dulcissimis ac modulatissimis vocibus psallere, et me ad organizandum quod psallebant invitare. *Dico autem vobis amicis meis, ne terreamini ab his qui vos persequuntur.* Ad quas voces experrectus confestim, ad sepulcrum sancti cucurri, medium illud utrisque brachiis amplexatus sum, vociferans ac nimia cordis exultatione proloquens: Adfuiisti, Pater charissime, adfuiisti; adfuiisti in angustiis laboranti, et gratiam tui humiliter postulanti. Vere sanctus Dei es, et quodcumque vis ab illo impetrare potes. Jam securus iudices adibo, nec minus cujuscumque hodie formidabo. Venientibus ergo iudicibus, quorum interfuit causam terminare, accesserunt ii qui me turbare moliti, accessi et ego calumniam de adversariis movi. Itaque, Deo adjuvante et Dunstano patrocinante, omnes mihi adversantes devici, ut et ipsi propria sua ratione caderent, et ego non solum factam mihi injuriam non effugerem, verum etiam in mea defensione simul et exultatione plurimum exultarem.

Auctor multa prætermittit.

24. Satis esse ista existimo, domini et Patres charissimi, vel ad insinuandos temporales sancti viri labores, vel ad ejus sempiternam gloriam catholice Ecclesie fidelibus commendandam; non quo plura non sint, et fortasse his majora, quæ ad hæc narrari valeant: sed quod ea solummodo voluerim narrare, quæ fidem (sicut proœmio dixi) non viderentur excedere. Quis namque statim mihi credulitatem accomodaret, si dicerem aut vestem illum in columna lucis suspendisse, aut extremam cognati parentis egestatem ad summas divitias nummi dimidio perduxisse? Cujus animum horror non percelleret, si audiret monachum Jerosolymam (69) proferantem, ab exercitu imperatoris Constantinopolim circumventum, ad solam sancti illius invocationem ab eorum molestissima irruptione liberatum? Quem, inquam, stupor non apprehenderet considerantem, vel furem a sancto perterrefactum res a requie illius exportatas in atrio templi illibatas reliquisse; vel civem Cantuarie contra oppositam sancti auctoritatem substantiam ecclesie Christi subripientem, post paucos dies pœnam suæ temeritatis solvisse? Videtis quibus abstineo, propterea quod æstimationem audientium supergredi nolo; quæ tamen si commemorarem, incredibilis esse non deberem, propterea quod nihil est difficultatis, ubi Dominus Christus auctor est operis. Deinde more cantorum

(69) Hoc miraculum refert Osbertus, infra. Aliud ab aliis prætermissum memorat Willelmus de fure suspenso, quem Dunstanus incolumem servavit.

in conviviis agentium fecimus, qui dum pulcherri-
 rum est, medium carmen recidere assolent, quo et
 tædium audientibus tollatur, rursumque audiendi
 oblectatio major excitetur. Ad postremum vero di-
 cendi præceptis vel in fine hujus orationis parere
 volumus, qui commotis animis auditorum finem
 ponunt officiis oratorum. Nam lacryma, ut Tullus
 ait, nil citius arescit. Quod si ego, sicut oportuit,
 officium peregi, grates obsecro omnipotenti
 Deo mecum exsolvite, cujus ut peragi posset
 actum est miseratione, sin vero minus apposite
 dixi, non ideo minus is de quo dixi debet appre-
 tiari, propterea quod nihil est indignius, quam
 propter vitium scribentis virtutem minuere bene
 promerentis. Potius in illo Deum magnificemus,
 nomenque illius certatim invicem exaltemus, agen-
 tes ei gratias, qui illum ante mundi constitutionem
 in æterna sua sapientia elegit, et Anglorum tem-
 pora per ostensionem corporalis præsentiae illius

A beatificare voluit. Veneremur quoque illum in Deo,
 ejusque merita summis honoribus attollamus, certi
 quod ad Dei gloriam pertineat, quidquid in ejus
 veneratione nostra devotio informat. Amemus illum
 ex omnibus cordium nostrorum medullis, ac per
 illum quidquid a Deo fideliter petierimus, nos re-
 cepturos speremus: propterea quod nihil nobis Dei
 clementia poterit denegare, si quem ille diligit, nos
 studuerimus et animo diligere, et obsequio vene-
 rari. Gloriam omnipotenti Deo Patri, qui illum
 fecit; gloria unigenito Dei Filio qui illum redemit;
 gloria Spiritui sancto qui illum sua gratia illumi-
 navit; uni soli vivo et vero Deo laus et gratiarum
 actio per infinita sæcula sæculorum, amen.

B Quem genus insignit, virtus attollere certat,
 Huic dare nostra cohors munera laudis habet.
 Dunstanus Pater eximius venerandus in orbe.
 Post hiemem, veris tempora læta subit.

S. DUNSTANI

EPISTOLA

AD WULFSINUM SCHIREBURNENSEM EPISCOPUM.

(Mabill., Acta SS., Sæculi V, pag. 259.)

D. Dei [gratia] archiepiscopus fideli amico WULF-
 SINO episcopo æternæ sospitatis et pacis in Domino
 Dei salutem.

Gratias agamus Deo, qui nos indignos et ultimos
 servorum suorum præordinavit ad regimen suæ
 sanctæ Ecclesiæ in tam periculosis et laboriosissimis
 temporibus. Et nunc in commune deprecemur om-
 nipotentis Dei clementiam ut ille nos adjuvet in
 omni opere bono. Et tu, charissime frater, viriliter
 fac, et fortiter opus Domini quod habes in mani-
 bus, perfice ad mercedem animæ nostræ et ad sa-
 lutem multarum animarum. Non cesset lingua tua
 in prædicando, non pes tuus circumeundo gregem
 tibi commissum; non manus tua a laborando, ut elee-
 mosynæ fiant per te, ut sanctæ Dei ubique exalte-
 tur Ecclesia. Esto forma salutis omnium, in te sit
 exemplum conversationis sanctissimæ, in te sit
 solatium miserorum, in te confortatio dubitantium,
 in te disciplinæ rigor, in te veritatis fiducia, in te
 totius bonitatis spes. Non te sæculi pompa exaltet,
 non ciborum luxus enervet, non vestimentorum
 vanitas emolliat, non adulantium lingua decipiat,
 non detrahentium adversitas conturbet, non tristia
 frangant, non læta elevent. Non sis arundo vento
 agitata, non flos auræ tempestatis decidens, non
 paries ruinosa, non domus super arenam posita,
 sed templum esto Dei vivi super firmam petram
 constructum, cujus ipse sit Spiritus paraclitus in-

C habitator. Mitem te et humilem ad meliores osten-
 de, durum et rigidum ad superbos, omnia omnibus
 factus, ut omnes lucrari possis; habeas in manibus
 tuis mel et absinthium, quidquid cui placeat edat
 ex illis: cui de pia prædicatione vesci libeat, acci-
 piat mel; qui dura invectione indigeat, bibat ex
 absinthio, ita tamen ut liceat ei mel veniæ sperare,
 si rosea confessio pœnitentiæ præcedat: omnia ve-
 stra honesta cum ordine fiant. Tempus statuatur
 lectioni, et oratio suas habeat horas, et missarum
 solemnia proprio tempore conveniant. Qui diem
 sapit, Domino sapiat. Sit modesta in conviviis læ-
 titia, sit casta in jejuniis perceptio: lavetur pœni-
 tentia facies, ungatur oleo misericordiæ caput, ut
 omnia acceptabilia fiant Domino Deo, qui te elegit
 sibi sacerdotem. Ducem admone et omnes sæcu-
 lares principes, ut pietatem et misericordiam in
 judiciis conservent, munditiam cordis et corporis
 semper diligant, quia *beati mundo corde, quoniam
 ipsi Deum videbunt*. Ecclesiam Christi defendant,
 ut eorum adjutor ac defensor fiat Dominus Ecele-
 siæ. Viduis et pupillis misericordes, ut illorum
 misereatur Deus; et in omnes homines mites et
 benigni, populum Dei congregantes et non disper-
 gentes, pacem inter se habentes, quia *beati paci-
 fici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Et tu, charissime
 frater, ante oculos cordis semper habeto timorem
 Dei et amorem, et liber Pastoralis beati Gregorii